

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910. Andra Kammaren. Nr 23.

Torsdagen den 17 mars.

Klockan 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande mars.

§ 2.

I enlighet med därom den 14 i denna månad fattadt beslut företogs nu val af åtta suppleanter i det särskilda utskott, Riksdagen beslutit tillsätta.

Därvid aflämnades 76 valsedlar med partibeteckningen »Liberala samlingspartiet», 69 valsedlar med partibeteckningen »Landtmännen» och 31 valsedlar med partibeteckningen »Socialdemokratiska gruppen».

De med partibeteckningen »Liberala samlingspartiet» utmärkta valsedlarne upptogo samtliga

såsom första namn herr *Bogren*,

» andra » » *Igel*,

» tredje » » *Bergman*, och

» fjärde » » *Jonsson* i Gumboda.

De med partibeteckningen »Landtmännen» utmärkta valsedlarne upptogo samtliga:

såsom första namn herr *Berg* i Staby,

» andra » » *Carlsson* i Solberga, och

» tredje » » *Peterson* i Kvisberg.

De med partibeteckningen »Socialdemokratiska gruppen» utmärkta valsedlarne upptogo samtliga:

såsom första namn herr *Kristensson*,

På grund häraf blef ordningen mellan namnen å de särskilda gruppernas valsedlar bestämd på sätt här ofvan angifvits.

Vid härefter företagen fördelning af platserna mellan de olika grupperna tillföll dessa följande personer:

herr *Bogren*,

» *Berg* i Staby,

» *Igel*,

herr *Carlsson* i Solberga,
 » *Kristensson*,
 » *Bergman*,
 » *Peterson* i Kvisberg och
 » *Jonsson* i Gumboda.

De vid platsfördelningen förda anteckningarna hade följande utseende:

Platsfördelning vid val af 8 suppleanter i särskilda utskottet.

Parti- beteckning.	Platsnummer.							
	1:a plats		2:a plats		3:e plats		4:e plats	
	Rösttal	<i>Divisor</i> <i>Jämförelse-</i> <i>tal</i>	<i>Divisor</i> <i>Jämförelse-</i> <i>tal</i>	<i>Divisor</i> <i>Jämförelse-</i> <i>tal</i>	<i>Divisor</i> <i>Jämförelse-</i> <i>tal</i>	<i>Divisor</i> <i>Jämförelse-</i> <i>tal</i>	<i>Divisor</i> <i>Jämförelse-</i> <i>tal</i>	<i>Divisor</i> <i>Jämförelse-</i> <i>tal</i>
Liberala samlingspartiet	76	2	38	—	38	3	25 ¹ / ₃	
Gruppen »Landtmännen»	69	—	69	2	34 ¹ / ₂	—	34 ¹ / ₂	
Socialdemokratiska gruppen.....	31	—	31	—	31	—	31	
Parti- beteckning.	5:e plats		6:e plats		7:e plats		8:e plats	
	<i>Divisor</i> <i>Jämförelse-</i> <i>tal</i>	<i>Divisor</i> <i>Jämförelse-</i> <i>tal</i>	<i>Divisor</i> <i>Jämförelse-</i> <i>tal</i>	<i>Divisor</i> <i>Jämförelse-</i> <i>tal</i>	<i>Divisor</i> <i>Jämförelse-</i> <i>tal</i>	<i>Divisor</i> <i>Jämförelse-</i> <i>tal</i>	<i>Divisor</i> <i>Jämförelse-</i> <i>tal</i>	<i>Divisor</i> <i>Jämförelse-</i> <i>tal</i>
Liberala samlingspartiet	—	25 ¹ / ₃	—	25 ¹ / ₃	4	19	—	19
Gruppen »Landtmännen»	3	23	—	23	—	23	4	17 ¹ / ₄
Socialdemokratiska gruppen.....	—	31	2	15 ¹ / ₂	—	15 ¹ / ₂	—	15 ¹ / ₂

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda valet.

§ 4.

Härefter lämnades ordet till
 Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Peterson*,
 som yttrade: Jag anhåller att för Riksdagens Andra kammare få

tillkännagifva, att nästa tisdag den 22 mars kommer att till Riksdagen aflämnas Kungl. Maj:ts proposition till lag om kollektivaf-tal mellan arbetsgifvare och arbetare, till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister, och till lag om vissa arbetsaftal jämte åtskil-liga med dessa lagar sammanhängande författningar.

I sammanhang härmed ber jag äfven att få meddela, att så-som förarbete till vissa af de lagförslag, som komma att framläm-nas, kan räknas ett kommittébetänkande, som afgafs 1901 och som har till rubrik: »Förslag till lag om vissa arbetsaftal, afgifvet af därtill i nåder utsedda kommitterade». Detta kommittébetänkande är 1905 utdeladt till Riksdagen och finnes således intaget i 1905 års riksdagshandlingar. Emellertid finnes det numera icke kvar så många exemplar af samma betänkande, att utdelning kan ske till alla ledamöter i Riksdagen. I riksgäldskontoret finnas enligt upplysningar 90 exemplar och från justitiedepartementet kan läm-nas 215, så att inalles 305 exemplar kunna ställas till Riksdagens förfogande; och äga de utaf herrar riksdagsmän, som så önska, att, så långt tillgången räcker, få exemplar utaf nämnda betänkande.

Vidare anförde

Herr vice talmannen: I samband med det utaf herr chefen för justitiedepartementet gjorda tillkännagifvande får jag meddela, att anstalter komma att träffas för att de ifrågavarande kungl. propositionerna blifva, omedelbart sedan de blifvit afgifna, försända per post till de ledamöter af kammaren, som under näst-kommande veckor hafva ledighet.

Såsom vi nyss hörde, finnes ju icke ett af de kommittébetän-kanden, som ligga till grund för det förberedande arbetet, annat än i begränsadt antal exemplar. Men äfven det kan ju sändas tillika med propositionerna till de ledamöter, som i kansliet på förhand, innan de fara härifrån, göra anmälan om, att de önska detta betänkande.

§ 5.

Efter därom framställd begäran lämnades nu ordet till

Hans excellens, herr statsministern Lindman, som anförde: Herr talman, mina herrar! Till besvarande af en till mig med kammarens tillstånd utaf herr Lindbagen riktad interpellation an-gående utredningen om kvinnans politiska rösträtt ber jag att få meddela följande.

År 1906 begärde Riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta före-taga en allsidig utredning om kvinnans politiska rösträtt, äfvensom därvid undersöka alla de omständigheter, som kunde öfva infly-

*Besvarande
af interpellation.*

Besvarande af interpellation.
(Forts.) tande på denna fråga. Särskildt betonade Riksdagen, att frågan borde lösas utan samband med männens rösträttsfråga.

I anledning af denna Riksdagens skrivelse uppdrog Kungl. Maj:t åt statistiska centralbyrån att låta verkställa en statistisk utredning, som byrån aflämnade i februari 1908 och som torde vara allmänt känd. Denna statistiska utredning innehöll emellertid icke någonting annat än en utredning angående det antal kvinnor, som skulle kunna, med de ena eller de andra rösträttsgrunderna, komma i besittning af politisk rösträtt. Den kunde sålunda ej göra anspråk på hvad Riksdagen begärt, att vara någon *allsidig* utredning af frågan. Till följd häraf igångsattes därjämte äfven en annan utredning, som nu pågår. Den utredningen afsåg att utröna, hvilka grunderna äro i de olika länder, där kvinnans rösträtt är införd, för denna rösträtts utöfvande, och hvilka verkningar, man kunnat finna, att densamma hade utöfvat, samt att på grund däraf försöka finna någon sammanställning af, huru vid ett införande af samma rösträtt i vårt land verkningarna däraf skulle komma att blifva.

Nu pågår, såsom jag nyss nämnde, denna utredning. Och utöfver den, som är anbefalld, har det icke varit meningen och är icke Kungl. Maj:ts mening att göra någon vidare utredning, utan när den blifvit färdig, kommer den ju att blifva offentliggjord.

Jag vill särskildt med anledning af en utaf interpellantens frågor nämna, att denna utredning bedrifves med så stor skyndsamtet som möjligt, utan att man dock i detta ögonblick kan säga, när densamma kan blifva färdig.

Härefter yttrade:

Herr Lindhagen: Jag får å alla vederbörandes vägnar till herr statsministern framföra deras tacksamhet för, att de fått ett svar. Men det är nog icke ett svar, så fullständigt som man skulle önskat sig. Det är egentligen icke alls svar på interpellationen.

Först påpekade nu herr statsministern, att det redan har publicerats en statistisk utredning, afgifven af statistiska centralbyrån den 17 februari 1908. Men den skulle icke vara *allsidig*. Ja, i själfva den skrivelse, hvarmed byrån öfverlämnade denna utredning, framhöll den visserligen, att det icke finnes någon anvisning i riksdagsskrifvelsen, hvad den begärda utredningen egentligen skulle omfatta. Men utaf motionerna och förhandlingarna kunde man draga den slutsatsen, att det syntes, som om man i allmänhet förutsatt, att valrätt till Andra kammaren borde beredas kvinnor på samma grunder som männen. Och vid det förhållandet ansåg statistiska centralbyrån, att den icke borde göra något mer än att utreda ålder, civilstånd och yrkesfördelning. Men centralbyrån säger vidare, att den dessutom — hvilket den anser vara en ut-

vidgning af den utredning, som uppdraget egentligen skulle afse — hade utökat utredningen åtskilligt, till att äfven omfatta och belysa kvinnans deltagande i vissa afseenden i det ekonomiska samhällslifvet.

Besvarande
af interpellation.
(Forts.)

Nu vill jag säga, att en så beskaffad utredning är väl nått opp allt hvad vi här behöfva. När det gällde frågan om männens rösträtt, var utredningen icke af större omfattning. Nu har emellertid regeringen ytterligare föranstaltat om en annan utredning, som enligt statsministerns uppgift skulle till en början omfatta, hvilka grunderna äro för kvinnans rösträtt i de länder, där den genomförts. Och det kan ju, ehuru likgiltigt för själfva frågan, dock vara, om man så vill, ganska intressant att erfaras. Det bör icke heller bli så vidlyftigt att åstadkomma och ej heller draga så lång tid. Men dessutom nämnde emellertid herr statsministern, att utredningen också skulle afse, hvilka verkningar man enligt erfarenheterna i dessa aflägsna länder hade om den kvinnliga rösträtten.

I själfva interpellationens frågor — som statsministern icke i detta fall uppläste — har frågats bland annat: hvilka ämnen anser regeringen nu kunna och böra utforskas utöfver dem, som finnas i den redan publicerade statistiska utredningen?

Hvad beträffar detta, att man skall taga reda på, hvilka verkningar kvinnans politiska rösträtt haft i främmande länder, så hafva vi ju, om jag icke missminner mig, från regeringsbanken hört, när det just gällde kvinnans rösträttsfråga, att man icke skall taga sådana där aflägsna föredömen: de hafva så liten tillämpning på våra förhållanden. Jag har nu icke denna uppfattning, utan jag anser, att kan man draga några slutsatser därifrån, är det så mycket bättre. Men att utreda, hvilka *verkningar* den kvinnliga rösträtten haft i dessa aflägsna länder, är redan i och för sig ett ytterst vanskligt spörsmål och kan väl knappast med någon pålitlighet ske här, utan man får väl lof att resa ut och anställa en enquête där, och sannolikt blir man mycket litet klok ändå på saken. Men äfven om en sådan utredning skulle kunna åstadkommas, vill man naturligtvis framför allt veta, hvilka de verkningar äro, som regeringen anser böra utredas. Och det är framför allt *det*, som innefattas i interpellationens förenämnda fråga: hvilka ämnen anser regeringen nu kunna och böra utforskas utöfver dem, som finnas i den statistiska utredningen? Jag skall därför be, ifall herr statsministern vill vara af den godheten och kan svara, att få veta, hvilka slags verkningar man tänkt sig, att man skall utreda.

När jag hörde mig för inom statistiska centralbyrån för kort tid sedan, sade man, att en af de viktigaste frågor, som borde undersökas, vore, huruvida den kvinnliga rösträtten uti de australiska och amerikanska stater, där den någon tid varit införd, har

Besvarande
af interpellation.
(Forts.)

medfört någon minskning i nativiteten och någon minskning i äktenskapsfrekvensen. Därpå lades en stor vikt.

Det vore verkligen af intresse att få reda på, huruvida det är meningen att söka åstadkomma en sådan herostratisk utredning. Ty det kan man ju vara alldeles öfvertygad om, att en sådan slags utredning kommer att väcka ett outsläckligt löje. Man kan ej säga annat än att detta är ett sätt att förhåla frågan. En sådan utredning behöfver antagligen många år på sig utan att ändå leda till något. Med statistik kan man bevisa hvad som helst, om man gifver sig in på sådana vägar. För närvarande lär det här i landet konstateras en minskning i äktenskapsfrekvensen och i nativiteten. Och då skulle jag från min sida kunna draga den slutsatsen, att detta beror på, att kvinnan *icke* har politisk rösträtt här i landet. Jag tror, att det är bäst, att vi lämna denna fråga åt framtiden såsom en af de gåtor, som det tillkommer framtiden att avslöja. Jag är för öfrigt alldeles öfvertygad om, att när kvinnan får rösträtt, kommer hon nog förr eller senare att arbeta i den riktningen, att äktenskapsfrekvensen icke kommer att aftaga.

Vidare lofvade herr statsministern, att utöfver denna obestämda utredning ingen ytterligare utredning skulle äga rum. Och det får man ju vara tacksam för. Men då man ännu icke vet, hvarthän denna utredning syftar, och huru vidt den är planlagd, så kan man icke heller bilda sig någon uppfattning om, huruvida detta löfte innebär någon stor förhoppningsfullhet för den kvinnliga rösträttens vänner.

Slutligen bör erinras, att interpellanten i punkt 2 framställt följande fråga, hvilken jag skall be att få läsa upp: »Behjärtar regeringen angelägenheten, att förevarande utredning må så snart som möjligt fullbordas, och finnes utsikt, att dess igångsatta fortsättning måhända afskrifves såsom obehöfelig» — nu ha vi fått veta, att så icke sker — »eller åtminstone rimligen begränsas» — därpå är icke något svar afgifvet — »och i hvarje fall före detta års utgång bringas till afslutning?»

På den sista frågan har herr statsministern svarat, att han utfäste, att det skulle ske med så stor skyndsamhet som möjligt. Nu lär det vara så, att professorn i statskunskap i Uppsala är efter uppdrag sysselsatt med utredningen om grunderna för den kvinnliga rösträtten i främmande stater. Huruvida han därvid fått någon viss tid sig förelagd, känner jag icke till, men om så icke skett, kan man ju förelägga honom en sådan. Jag skulle verkligen vilja anhålla, att herr statsministern och herr justitieministern benäget ville säga till professorn i statsrätt att fullgöra detta sitt uppdrag före årets utgång.

Hvad vidare utredningen om verkningarne af den kvinnliga rösträtten i främmande länder beträffar, så skulle ju i den bl. a. äfven ingå frågan om, huruvida den kvinnliga rösträtten i Austra-

lien och Amerika minskat äktenskapsfrekvensen och nativiteten. Utredningen om denna och eventuellt andra af herr statsministern hemlighållna verkningar åligger fortfarande statistiska centralbyrån. Där har man emellertid upplyst, att man icke alls sysslar med den saken för närvarande; man har där helt enkelt sagt att, det var så mycket annat att göra i verket, att man ännu icke hunnit taga itu med denna utredning, och när det blir af, visste man icke, men det blir väl någon gång. Detta är dock icke att bedrifva saken »med så stor skyndsamhet som möjligt». Likaväl som man haft ett stort intresse för skyndsamhet i fråga om andra saker, såsom t. ex. arbetsaftalslagstiftningen, lika väl ha kvinnorna ett stort intresse af, att en viss tid härvidlag verkligen förelägges vederbörande myndigheter, så att denna utredningsfråga en gång blir definitivt afförd ur världen. Man har anspråk på, att denna utredning någon gång blir slutförd, så att det icke vidare skall kunna såsom förevändning åberopas bristande utredning, när kvinnornas rösträttsfråga nästa år tages upp igen. Ty nästa år kommer denna sak åter upp, för att, om den då förklaras hvilande, få sin definitiva lösning åtminstone vid påföljande riksdag, då efter innevarande treårsperiods slut nya val till Andra kammaren ägt rum. Att denna fråga då ändtligen blir löst, måste väl anses vara en rimlig sak, då redan år 1906 framställning gjordes i ämnet. Utredningen af männens rösträttsfråga tog ju icke alls så lång tid, och när det var fråga om förbud för kvinnligt nattarbete inom industrien, skedde icke någon utredning om den saken. Men när det gäller kvinnans politiska rösträtt, då tycks det icke vara någon gräns för hvad männen och samhället behöfva i fråga om utredningar och garantier, innan man slutligen kan anse sig kunna gå in på att ens bedöma saken.

Jag ber om ursäkt, om jag nu svarat något aggressivt, men det har i så fall skett under intrycket af de känslor, som besjåla alla dem, å hvilkas vägnar jag här talat, och hvarom jag erhållit en viss kännedom genom skrivelser, som till mig ingått, sedan jag framställt min interpellation.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Jag beklagar, att det svar hans excellens herr statsministern afgifvit å den framställda interpellationen icke torde kunna anses tillfredsställande. Att en statistisk utredning i frågan blifvit gjord, kan ju ingen finna annat än fullt riktigt; likaså måste man erkänna, att det är i sin ordning, att en utredning verkställs, som afser att utröna de bestämmelser, som i detta ämne kunna finnas uti främmande stater. Att däremot verkställa en utredning angående de förmodade verkningarna af kvinnans politiska rösträtt i främmande stater, måste anses vara ett synnerligen vanskligt företag, och jag kan icke tänka mig annat, än att de resultat, som

Besvarande
af interpellation.
(Forts.)

Besvarande
af interpellation.
(Forts.)

man tror sig vinna genom en sådan utredning, komma att få en mycket inskränkt giltighet. Det är nämligen knappast tänkbart, att den utredningen kan leda till några oomtvistligen säkra resultat, utan dessa resultat komma nog att i väsentlig mån blifva färgade af vederbörande undersökares egen åsikt.

Det anfördes för ett eller ett par år sedan uti Första kammaren såsom skäl emot att gifva kvinnan politisk rösträtt, att »medborgare» är genus masculinum. Egendomligt nog var det en professor, som uttalade den meningen; förmodligen var det hans afsikt att säga, att »medborgare» bör vara genus masculinum, ty att »medborgare» här i vårt land numera icke är genus masculinum tror jag, att vi kunna visa genom att peka på de bestående förhållandena. På många områden af samhällslifvet har ju kvinnan numera kommit in, och hon har tillerkänts en ställning såsom medborgare liksom mannen, och det torde vara en naturlig och oomtvistligen riktig konsekvens af detta sakförhållande, att hon då också tillerkännes full politisk myndighet.

Jag beklagar, som sagdt, att herr statsministern icke kunnat gifva oss någon upplysning om, när denna utredning kan väntas blifva slutförd, ty jag är viss om, att bakom interpellanten stå här i denna fråga flera tiotusental svenska medborgare, som med otålighet vänta på att Riksdagens löfte af år 1906 skall blifva uppfyllt.

Herr Lindhagen: Jag tillät mig verkligen rikta en fråga till herr statsministern, och den hade han nog med sin vanliga urbanitet svarat på, om han kunnat göra det. Men det är väl så, att herr statsministern icke kan svara på den frågan. Såsom interpellationen nu är utformad, har ju förhoppningen med densamma tydligen varit den, att regeringen och statistiska centralbyrån på förhand skulle öfverväga och precisera, hvad man härvidlag skall inlåta sig på eller icke, och att sedan på grundvalen däraf ett svar skulle gifvas. På det sättet har nu icke herr statsministern i detta fall gått till väga, ty då hade han väl haft ett skrifvet svar, såsom brukligt är vid interpellationers besvarande. Jag vågar dock vädja till herr statsministern, om han verkligen anser, att statistiska centralbyrån bör lägga sig vinn om att exempelvis utreda, huruvida äktenskapsfrekvensen och nativiteten i Australien och Amerika minskats till följd af införandet därstädes af kvinnlig politisk rösträtt. Jag vill, som sagdt, fråga, om herr statsministern verkligen tycker, att en sådan utredning bör äga rum.

Hans excellens, herr statsministern Lindman: Herr talman! Herr Lindhagen sade i sitt första anförande, att han var aggressiv, men det var icke herr Lindhagen, utan efter min uppfattning var herr Lindhagen i *det* anförandet ovanligt litet aggressiv. Men hvad herr Lindhagens *sista* anförande beträffar, då han rent af ville söka

köra upp mig från min plats för att få svar på de frågor, som han ansåg sig icke ha fått något svar på, så kan jag icke neka till, att jag tycker, att han där gick litet aggressivt till väga.

Hvad den utredning angår, som statistiska centralbyrån är anbefalld att verkställa, så tyckes herr Lindhagen ha fullkomligt lika bra reda på denna utredning som jag själf. Jag skulle verkligen helt enkelt kunna säga åt herr Lindhagen: »Herr Lindhagen vet ju alltihop förut, hvarför kommer herr Lindhagen då med frågor och vill, att jag skall besvara dem?» Är det emellertid så, att herrarne i allmänhet äro intresserade af att höra i detalj, hvad denna utredning ytterligare skall omfatta, har jag naturligtvis icke det allra minsta emot att meddela detta.

Jag har sagt, att utredningen för det första skall omfatta en undersökning af grunderna för den politiska rösträtten i de länder, där densamma är införd. Herr Lindhagen har här hållit sig till Australien; herr Lindhagen känner kanske till, att den kvinnliga rösträtten är införd i våra två grannländer Norge och Finland, och förhållandena där äro ju icke så olika våra egna, att man behöfver i detta fall för att få exempel taga allenast ett så aflägsset land som Australien. Afsikten är dock att söka taga reda på hithörande förhållanden i alla de länder, där detta lämpligen låter sig göra.

Vidare nämnde jag, att det var meningen, att undersökningen äfven skulle i den mån, detta vore möjligt, utröna verkningarna af den kvinnliga rösträtten i dessa främmande länder. Jag kan tala om för herr Lindhagen, att det finnes en ofantligt rik litteratur angående just den frågan, huru dessa verkningar varit, och bland dem, som härvid lämnat bidrag, finnas såväl personer, som varit motståndare mot kvinnans politiska rösträtt, som sådana, som varit för densamma. Herr Lindhagen kan ju anse, att det icke tjänar någonting till att utreda en sak, som han finner vara självklar, och jag förstår, att han icke bryr sig om en sådan utredning, men då Riksdagen begärt, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en, såsom Riksdagen själf kallar det, *allsidig* utredning, så anser sig också Kungl. Maj:t böra verkställa en efter Kungl. Maj:ts åsikt allsidig utredning.

Herr Lindhagen skämtade med äktenskapsfrekvensen och nativiteten och sade, att en undersökning af dem i sammanhang med denna fråga skulle sprida löje öfver hela saken. Ja, jag är icke säker därpå, herr Lindhagen! Det kan hända, att utredningen visar sådana resultat, att man måste medgifva, att det var ganska klokt att verkställa just en sådan utredning. Herr Lindhagen säger ju själf, att äktenskapsfrekvensen och nativiteten gått ned ofantligt i vårt land, detta oaktadt vi icke ha någon kvinnlig rösträtt. Jag skall tillåta mig att anföra några siffror i det hänseendet, som det kanske kan intressera herrarne att höra; de äro ganska nedslående och sannerligen icke alls något att skratta åt.

Besvarande
af interpellation.
(Forts.)

Besvarande
af interpellation.
(Forts.)

Medeltalet födda utgjorde under 10-årsperioden 1851—1860 32,8 pro mille; därifrån har sedan en nedgång ägt rum, så att antalet under åren 1906—1908 födda endast uppgick till i medeltal 25,7 pro mille, d. v. s., att på en tidslängd af blott mellan 50 och 60 år har medeltalet födda gått ned från 32,8 till 25,7, så att Sverige har näst Frankrike den lägsta siffran i detta hänseende. Antalet ingångna äktenskap pro mille af medelfolkmängden uppgick under den förstnämnda 10-årsperioden, åren 1851—1860, till 7,61 pro mille; denna siffra har under den senare perioden, åren 1906—1908, gått ned till 6,15. Beträffande ingångna äktenskap står Sverige för närvarande *lägst* i hela Europa. Ja, man kan ju skratta åt sådana siffror, men jag skrattar icke åt dem. Jag anser för min del, att det ingalunda kommer att sprida något löje öfver denna sak, om man verkligen — hvilket naturligtvis återstår att undersöka och hvilket man ju med undersökningen vill utreda — kan draga några slutsatser med afseende å rösträttens inverkan i detta fall. Jag kan ju icke nu påstå, att utredningen skall komma att framvisa något sådant, men om så verkligen skulle blifva händelsen, så är det väl icke något fel att ha gjort en dylik undersökning.

För öfrigt, herr talman, tror jag, att jag svarat på herr Lindhagens frågor. Jag har nu icke kunnat gifva något svar på den frågan, när utredningen skall blifva färdig, om det blir i år eller först nästa år, men detta beror därpå, att de personer, som ha att svara för utredningen, icke kunna i denna stund upplysa om, när den blir färdig. För öfrigt tyckes ju herr Lindhagen vara bättre underrättad om den saken än jag. Hvad beträffar professor Reuterskiöld och den historiska utredning, som han skall verkställa, undrar jag verkligen, om det kan vara klokt att ålägga en vetenskapsman, som fått i uppdrag att verkställa en dylik utredning, att ha densamma färdig till en viss dag. Jag vädjar till herr Lindhagen, om det är riktigt klokt att gifva ett sådant föreläggande.

Friherre Palmstierna: Herr talman, mina herrar! Det uttalande, som herr statsministern nyss gjorde, förvånar mig något. Jag har den uppfattningen, att det här icke är fråga om ett spörsmål, som herr Lindhagen ensam riktat till herr statsministern, utan det är ju så, att herr Lindhagen med denna kammares tillstånd omedelbart fått framställa en interpellation, och kammaren har genom detta beslut visat ett intresse för att få de båda frågor, som herr Lindhagen framställt, besvarade af herr statsministern. Jag har velat understryka detta, på det att situationen må vara fullt klar för kammaren. Det är af omedelbart intresse för oss alla att snarast möjligt få fullständigt veta, när denna fråga kan komma på kammarens bord.

Nu ha vi fått veta, att utredningen äfven skall omfatta det, jag kan icke neka därtill, rent af löjliga spörsmålet om den kvinnliga rösträttens inverkan på äktenskapsfrekvensen, att man alltså skall utreda, i hvad mån den omständigheten, att kvinnorna hvart tredje år skola få vara med och rösta, inverkar på det stora *ekonomiska* spörsmålet om äktenskapsfrekvensen. Här har herr statsministern nyss påvisat, att tyvärr — ty det tyder på sjukdom i vårt nationella lif — äktenskapsfrekvensen i vårt land är mycket ringa och har en alldeles för låg siffra. Den nationalekonomiska vetenskapen har ju visat, att en dylik ringa äktenskapsfrekvens utgör ett symptom på otillfredsställande ekonomiska förhållanden inom landet och att det här gäller en fråga af *socialekonomisk* natur. Den omständigheten, att äktenskapsfrekvensen hos oss är så ringa — trots det att vi icke ha kvinnlig rösträtt — borde alltså peka hän på helt andra saker än en sådan reform, hvarom nu är fråga, och borde föranleda herr statsministern till allvarliga ansträngningar i helt annan riktning.

För öfrigt kan jag icke undgå att göra den reflektionen, att herr statsministerns yttrande gifvit vid handen ett bristande intresse för hela denna stora fråga, som ju besjälar flertalet af denna kammares ledamöter.

Herr Lindhagen: Jag känner mig smickrad öfver, att herr statsministern tyckt, att den utredning, som jag gjort och kan göra i denna fråga, vore lika värdefull som hans egen. Jag har dock ju begärt, att regeringen benäget måtte angifva, hvilka ämnen, som utredningen skall komma att omfatta och om någon begränsning möjligen kan göras af dessa ämnen. På samma fråga svarar man mig hos statistiska centralbyrån: Jo, vi skola undersöka t. ex. äktenskapsfrekvensen och nativiteten. Jag framställde då min interpellation för att möjligtvis dessa ämnen kunde falla bort ur utredningen. Min fråga gick ut på, om icke de ämnen, hvarom man talade i statistiska centralbyrån, vore af sådan beskaffenhet, att de lämpligen borde afföras från utredningen. Herr statsministern har fortfarande icke svarat på den frågan, men han har dock indirekt låtit antyda, att det var en viktig angelägenhet i och för sig detta om äktenskapsfrekvensen och nativiteten och han hade ju med sig siffror, som visade att dessa betydligt nedgått. För öfrigt kringgick herr statsministern fullkomligt hela saken. »Dessa siffror, herr Lindhagen», sade han, »äro verkligen icke ägnade att väcka löje, utan detta är en allvarlig fråga«. Ja, herr statsminister, det vet jag också, detta är verkligen en allvarlig fråga och många ägna den äfven en stor uppmärksamhet. Men det var icke den saken, jag frågade om, utan jag frågade, om det icke vore löjligt att sätta denna sak i samband med utredningen om den kvinnliga rösträtten. När man här har framhållit just vårt land,

Besvarande
af interpellation.
(Forts.)

Besvarande
af interpellation.
(Forts.)

där kvinnlig rösträtt icke finnes, såsom ett af de lägst stående i fråga om äktenskapsfrekvens och nativitet, då bör man väl icke kunna anföra något skäl, hvarför denna utredning skall omfatta äfven den frågan, huruvida den kvinnliga rösträtten kan ha sådana verkningar. Vi måste säga, att detta förhållande beror på andra orsaker, som styra den saken, och om det är ett missförhållande, hvilket det kanske är, så kommer väl, som sagdt, den kvinnliga rösträtten att snarare råda bot därpå åtminstone i fråga om äktenskapsfrekvensen. Ty denna beror nog mycket därpå, att männen ogärna vilja gifta sig. De tycka, att det är bekvämare att lefva som ungarlar; de anse, att de ha det mera flott på det sättet, än om de gifta sig.

Vidare hemställde herr statsministern, huruvida jag icke tyckte, att det vore orimligt, att en så förnäm person som en professor skulle få föreläggande att inom viss tid fullgöra ett uppdrag, som han fått. Ja, detta är högst märkvärdigt. Den kvinnliga rösträtten kan få försitta sina fatalier och halfva nationens intresse af att i så god tid som möjligt få fram denna viktiga fråga kan få gäckas. När man vänder sig till en professor, så får man taga så lång tid på sig som helst; det gör detsamma, om också halfva nationen blir lidande därpå. Men så förnäma äro väl ändå icke våra professorer, att man icke kan säga åt dem en sådan sak som denna. Jag är lifligt öfvertygad om, att därest i detta fall en bestämd önskan från regeringens sida uttalas, att uppdraget skall vara färdiggjordt då och då, så gör nog denne professor också färdigt arbetet. Ty han har nog, fastän han är professor, den föreställningen, att om det gagnar det allmänna, skall han söka göra hvad han kan för att arbetet i god tid må kunna aflämnas till regeringen. Jag undrar verkligen, huru många det är, som af regeringar fått dylika förelägganden att i tid ha sina utredningar färdiga.

Slutligen skulle jag vilja vädja till regeringen att i god tid gifva statistiska centralbyrån föreläggande att innan detta års utgång ha sin utredning färdig. Något sådant föreläggande har statistiska centralbyrån icke fått, och jag konstaterar, i likhet med den näst föregående talaren, att regeringen fullkomligt saknar intresse för denna så viktiga fråga, och detta är, tror jag, totalsumman af denna debatt.

Herr Branting: Herr statsministerns svar ger vid handen, såsom redan konstaterats, att det icke är regeringens mening att göra någonting för att påskynda denna utredning. Man hänvisar till utredningens stora vikt och anser, att alltsammans bör gå i den riktning, som man från början tänkt sig. Jag vill då erinra om, att det ligger synnerligen nära till hands att som parallell tänka på en annan mycket stor fråga, nämligen frågan om arbetsaftalslagstiftningen.

För den hade regeringen tillsatt en kommitté att utreda saken, hvilken höll på med en samvetsgrann pröfning af alla förhållanden. Där visade regeringen, att, när det var starka intressen, som sköto på, då kunde det bli en annan ordning med sakens behandling. Här är det alldeles tydligt, att kvinnosaken icke har någon så viktig förespråkare, som arbetsgifvareintresset hade i det andra fallet, och därför har också behandlingen blifvit så olika i dessa båda fall, som vi nu hört.

Jag har ansett, att denna parallell borde framhållas vid detta tillfälle.

Hans excellens, herr statsministern Lindman: Herr talman! Mina herrar! Jag vill endast konstatera, att herr Lindhagen som vanligt gör på det sättet, att han står och talar en hel hop, och sedan drar han ut en konsekvens af detta, och konsekvensen här var, att regeringen inte gör ett enda dugg och inte har något intresse för saken. Men hur kan herr Lindhagen få fram den konsekvensen? Jag har ju svarat herr Lindhagen, och då får herr Lindhagen tro mig på mitt ord. Jag har svarat här, att det är icke meningen att förhåla denna sak, utan den skall bedrifvas så fort som möjligt. Tror icke herr Lindhagen, att man kan tala med en professor eller med chefen för statistiska centralbyrån och med dem reda ut saken och få höra, när utredningen fortast möjligt kan vara färdig, utan att ovillkorligen säga till dem, att den skall vara färdig då och då.

Så kommer herr Branting och drar upp sina paralleller. Ja, det är naturligtvis så utomordentligt bra att få skrifva i »Socialdemokraten»: »regeringen har intet intresse för kvinnorörsträtten, men regeringen hade ett kolossalt arbetsgifvareintresse, och därför upplöste regeringen arbetsaftalskommittén». Regeringen frågade den kommittén, om den kunde vara färdig i år. Då svarade kommittén, att den icke kunde det. Och då måste naturligtvis regeringen försöka utreda saken på annat sätt. I detta fall ha vi dock icke med någon kommitté att göra, utan vi ha att göra med statistiska centralbyråns föreståndare, och jag har talat med honom och frågat, när utredningen kan bli färdig, och jag har därvid framhållit önskvärdheten och nödvändigheten af att detta skedde så fort som möjligt. Därpå har han svarat mig, att han icke kan i denna stund afgöra, om utredningen hinner bli färdig före innevarande års utgång. Då vill jag fråga herr Branting: Vill herr Branting, att jag skall upplösa statistiska centralbyrån, och att jag skall upplösa professor Reuterskiöld också? Eller hvad vill herr Branting, att jag skall göra? Om herrar Branting och Lindhagen vilja åtaga sig att göra denna utredning, så skola herrarne i fred få sitta och göra den så fort herrarne vilja.

Besvarande
af interpellation.
(Forts.)

Herr Palme: Herr talman! Mina herrar! Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande nyss af friherre Palmstierna. Han framhöll, att den omständigheten, att kammaren hade gifvit sitt tillstånd till framställande af en interpellation, betydde, att kammaren därigenom hade uttalat sitt intresse för den sak, interpellationen gällde, och så att säga, om man fullföljde hans tankegång, ställt sig bakom interpellanten. Jag tror icke, att så förhåller sig, om man ser på den praxis, som här i kammaren har utbildat sig med afseende på interpellationer. Jag tror, att många med mig nästan undantagslöst säga ja till en framställd fråga, om en interpellation får göras eller icke, och det utan att taga annan hänsyn till interpellationens ämne, än att den icke får beröra sådana saker, som kunna vara — vi erinra oss en interpellation härom året — af särskildt grannliga art. Den åsyftade interpellationen gällde ju en internationell sak.

Jag har, utan att ingå på interpellationens föremål, endast velat uttala detta till kammarens protokoll, och jag tror, att min åsikt öfverensstämmer med, hvad som varit praxis i kammaren. Skulle en annan praxis bli gällande, nämligen att kammaren i något afseende skulle ställa sig bakom interpellanten, så finge vi förutse en votering vid snart sagdt hvarje interpellations framställande.

Friherre Palmstierna: Herr talman! Konsekvensen af herr Palmes enligt min uppfattning rätt farliga tolkning af praxis är den, att under hvarje förhållande kan en interpellation få framställas, medan däremot, som vi veta, det givits exempel på, att kammaren afslagit begäran om interpellations framställande. Och jag har dessutom under min korta riksdagsmannatid varit med om, att interpellationer blifvit bordlagda. Båda dessa saker visa faktiskt, att kammaren lägger i dagen större eller mindre intresse för, om en interpellation blir framställd eller icke. Det är hvad jag med mitt uttalande velat säga. Den konsekvens, man kan draga af herr Palmes uppfattning, visar tydligt, att han i detta fall har orätt. Om en interpellation får framställas, visar väl detta dock, att kammaren gärna vill höra svaret på den fråga, som föreligger, och därvid gör sig kammaren i viss mån meddelaktig i frågans framställande.

Herr Branting: Jag hade uppriktigt sagdt icke väntat att från statsministerplatsen få höra det slags argumentation, som herr statsministern kom med, då han frågade, huruvida jag ville, att statistiska centralbyrån eller professor Reuterskiöld skulle upplösas. Det må emellertid vara herr statsministerns ensak, huru han i det fallet anser sig böra svara. Men nog förefaller det mig, att saken i själfva verket ligger oändligt klar. Intresset hos regeringen att till hvarje pris få fram till denna riksdag en aftalslagstiftning, äfven utan den utredning som kommittén kunde gifva åt den-

samma, har varit så öfverväldigande stort, att det *måste* tillgodoses, men intresset att få fram kvinnornas rösträttsfråga har icke varit tillräckligt starkt för att ens kunna förmå herr statsministern att försöka förelägga vederbörande ämbetsverk och den här nämnde professorn att vara färdiga med utredningsarbetena till en viss tid.

*Besvarande
af interpellation.
(Forts.)*

Hans excellens, herr statsministern Lindman: Herr talman! Jag ber endast att på det allra lifligaste bestrida, att herr Branting har rätt i detta sitt yttrande. Herr Branting har ingen anledning att påstå, att intresset för utredningen om kvinnans rösträtt hos oss är så litet, att vi icke vilja ha fram den frågan. Hvaraf sluter sig herr Branting till detta? Är det något i mitt yttrande, hvaraf detta på något sätt skulle framgå? Har jag icke framhållit, så att äfven herr Branting hört det, att statistiska centralbyrån har fått i uppdrag att göra denna utredning, och att jag talat med öfverdirektören för byrån och för honom framhållit önskvärdheten af att utredningen bedrifves så fort som möjligt? Då frågar jag: Med hvad rätt kan herr Branting påstå, att regeringen söker förhåla denna sak? Jag ber att till herr Branting få göra den frågan, och jag ber, att herr Branting icke nu och ej heller framdeles må draga af mina yttranden andra konsekvenser än dem, som verkligen följa af hvad jag sagt.

Herr Lindhagen: Herr statsministern sade, att herr Lindhagen som vanligt talar en hel hop och sedan drar han ut konsekvenserna däraf. Ja, det är alldeles som herr statsministern gör. Nu är det i detta fall så, att den konsekvens, som herr statsministern drog ur sin »hela hop» icke alls, enligt hvad jag föreställer mig, tillfredsställer kvinnorna. För det första vilja de icke, att utredningen skall utsträckas till att omfatta äfven frågan om äktenskapsfrekvensen och nativiteten i Australien och Amerika och hvilken inverkan den kvinnliga rösträtten där haft på dessa saker. Kvinnorna måste anse med rätta, att detta är att med obehöriga ämnen uttänja frågans lösning. Hvad Norge och Finland angår, kan man icke alls ifrågasätta någon sådan utredning beträffande dessa länder, då ju den kvinnliga rösträtten där endast varit införd en kort tid. Vidare måste kvinnorna vara absolut missnöjda med en annan konsekvens, som herr statsministern drog ur sitt anförande. Han sade, att han hade vänt sig till statistiska centralbyrån och frågat, huru fort man där trodde, att man skulle kunna göra denna sak klar, och att man då hade där svarat: vi skola göra den, när vi få tid därtill och så fort vi hinna. Det är icke det svar, som kvinnorna vilja ha, utan de vilja ha det svaret, att det är regeringens önskan, att det skall vara klart före detta års utgång. Då de icke erhållit något sådant svar från regeringen, måste de alltså vara missnöjda.

Besvarande
af interpellation.
(Forts.)

Hans excellens, herr statsministern Lindman: Jag ber endast att få konstatera, att herr Lindhagen alldeles oriktigt uppfattat mina ord eller också endast tagit upp en del af hvad jag sagt, men lämnat åsido det andra. Jag ber att få upprepa mina ord för herr Lindhagen — jag har redan sagt det, såsom herr Lindhagen kan få läsa det i protokollet — jag yttrade, att jag sagt till chefen för statistiska centralbyrån, att utredningen skall bedrivas så skyndsamt som möjligt. Nu säger herr Lindhagen, att jag skulle ha uttryckt mig ungefär så: »När kan Ni bli färdig med detta arbete? men det är ingen brådska med det, utan gör först färdigt det Ni håller på med». Nej, det har jag icke sagt; jag har tvärtom sagt, att arbetet är brådiskande och skall bedrivas så skyndsamt som möjligt.

Dessutom ber jag få säga, att jag vet mycket väl, att herr Lindhagen är kvinnornas taleman, och att herr Lindhagen följaktligen fullkomligt känner, hvad kvinnorna önska få utredt i denna fråga. Nu får jag af honom höra, att kvinnorna icke vilja ha någon utredning angående äktenskapsfrekvensen. Men jag vill då fråga herrarna, om Kungl. Maj:t skall rätta sig efter, hvad herr Lindhagen och kvinnorna anse, att man bör utreda; eller skall icke Kungl. Maj:t rätta sig efter hvad Riksdagen begärt att få utredt och verkställa en *allsidig* utredning?

Herr Branting: Herr statsministern anhöll att icke få sina ord utlagda på annat sätt än så, som han verkligen sagt, och det har han naturligen rätt till. Men jag har för min del ej på minsta sätt utlagt hans ord annorlunda, än han själf gjort. Herr statsministern lade däremot i min mun ett uttryck, som jag icke fällt. Jag har icke sagt, att regeringen vill »förhåla» denna sak, men jag har däremot sagt, att det är ett solklart faktum, att regeringens intresse för att drifva fram arbetsaftalslagstiftningen varit så stort, att regeringen vidtagit alldeles extraordinära åtgärder för den skull, och jag har ställt denna sak i parallell med det intresse, som regeringen visat för den nu föreliggande frågan. Det skall icke lyckas att genom några slags försäkringar eller bedyranden från statsrådsbänken kunna komma ifrån det faktum, att när arbetsgifvareintresset trängde på, vidtog regeringen stora och särskilda åtgärder, men när det nu gäller en sådan sak som kvinnornas rösträttsfråga, då gör regeringen icke annat, än att den under hand säger till dem, som skola verkställa utredningen, att regeringen är angelägen om, att denna sak blir färdig.

Hans excellens, herr statsministern Lindman: Jag tillåter mig ännu en gång bestrida, att herr Branting har rätt att draga en dylik konsekvens af mina och regeringens åtgöranden i denna sak. Herr Branting påstod helt öppet och frankt i denna kammare, att

regeringen upplöst arbetsaftalskommittén därför, att det var arbetsgifvarintressen, som trängde på. Det är osanning, herr Branting! Regeringen upplöste arbetsaftalskommittén därför, att denna själf hade svarat regeringen, att den icke kunde bli färdig med sitt arbete så tidigt, att förslag kunde föreläggas detta års riksdag. Regeringen kände sitt ansvar i den situation, som rådde i höstas, så tungt — tyngre kanske än många andra — att regeringen ansåg, att det icke längre gick an att förhålla en så viktig fråga som uppgörandet af arbetsaftalslagarne. Detta, herr Branting, var anledningen till att regeringen upplöste arbetsaftalskommittén och sökte på annan väg komma till målet, nämligen att redan vid denna riksdag kunna framlägga förslag till lag om arbetsaftal och därmed sammanhängande andra lagar. *Detta* och ingenting annat var det, som motiverade regeringens ståndpunkt, och herr Branting har icke någon anledning och icke någon rättighet att här påstå, att regeringen vidtog nämnda åtgärd i arbetsgifvarintresse. Om herr Branting påstår det, så påstår jag, att det är osanning.

*Besvarande
af interpellation.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Ja, apropå osanningar, så uttalade herr statsministern nyss en grof osanning . . .

Här afbröts talaren af

Herr talmannen, som yttrade: Jag ber att få erinra talaren om innehållet i § 52 riksdagsordningen.

Herr Lindhagen: Ja, hvad skall jag då säga, en — politisk osanning. Då jag anförde, att kvinnorna absolut icke kunna anse det behörigt, att man tänjde ut tiden för lösningen af deras rösträttsfråga genom att verkställa undersökningar af äktenskapsfrekvensen och nativiteten i Australien och Amerika och i hvad mån den kvinnliga rösträtten där inverkat på dessa saker, så svarade herr statsministern, att Riksdagen själf hade begärt en dylik utredning och att Kungl. Maj:t måste rätta sig efter Riksdagen och icke efter kvinnornas önsknings. Riksdagen har icke en enda gång tänkt på den saken, utan Riksdagen har endast menat, att man skall använda sitt sunda förnuft vid denna utredning.

Herr Branting: Jag skall naturligtvis icke gifva mig in på hela den fråga, som herr statsministern här försökt att upprulla, nämligen huruvida det verkligen ligger arbetsgifvarintresse eller regeringens mening utan någon påtryckning bakom det förslag till arbetsaftalslag, som nu kommer att framläggas. Jag vill dock konstatera, att fakta väl i detta fall tala sitt särskilda språk. Det har redan vid remissdebatten kunnat konstateras, att äfven om det

Besvarande
af interpellation.
(Forts.)

förslag till arbetsaftalslagstiftning, som nu af regeringen kommer att framläggas, skulle blifva förverkligadt, kunna lika fullt arbetsinställelser i alldeles lika stor utsträckning som hittills äga rum. Förhållandena äro i alla händelser sådana, att om också herr statsministern vill, såsom jag mycket lätt förstår, fritaga sig från att gå arbetsgifvarintressets ärenden i denna sak, så ligger dock alldeles uppenbart i hans och regeringens ståndpunkt en position, som så fullständigt sammanfaller med arbetsgifvarnes intressen, att landet icke kan få någon annan uppfattning, än att det är just dessa intressen, som styrt regeringen uti denna fråga. Herr Lindman må sedan med mer eller mindre parlamentariska ord förklara att det är osanning, jag tror icke, att den förklaringen kommer att ändra ett jota i den uppfattning, som i mycket vidsträckta kretsar uti Sveriges land är rådande beträffande den ställning, som lockoutens regering intagit till frågan om arbetsaftalslagstiftningen, hvartill förslag nu kommer att afgifvas.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Då frågan om upplösningen af arbetsaftalskommittén här kommit på tal, anser jag det vara min skyldighet såsom ledamot af kommittén att yttra ett par ord om den saken.

Det har här af herr Branting uppgifvits, att det uteslutande var ett arbetsgifvarintresse, som förorsakade arbetsaftalskommitténs upplösning. Jag vill då nämna, att kommittén under en tre veckors tid reste omkring och besökte olika arbetsplatser, och därunder hördes representanter för icke mindre än 30,000 arbetare. På hvarje arbetsplats framhölls, att det var ett arbetareintresse af ofantligt stor betydelse att kunna få arbeta i lugn och ro utan arbetsinställelser och strejker. Detta önskemål och dessa synpunkter framställdes på hvarenda plats, som kommittén besökte. Men huru kan man då säga, att arbetsaftalskommitténs upplösning, som ju skedde, emedan man ville i så god tid som möjligt ha förslaget utarbetadt, uteslutande var ett arbetsgifvarintresse? Såvidt jag förstår, var det i fullkomligt lika hög grad ett arbetareintresse att få fram lagstiftningen i så god tid som möjligt.

Det var endast detta jag här ville nämna.

Herr Lindqvist: Det är naturligtvis icke nu det lämpliga tillfället att taga upp det ämne, som nu senast blifvit bragt på tal, och vi få ju för öfrigt snart anledning att här i kammaren i annat sammanhang debattera den frågan. Jag finner mig emellertid nödsakad, med anledning af herr Petterssons yttrande, att nu yttra ett par ord.

Det förefaller mig, som om regeringen känt arbetareintresset ganska litet, under förutsättning att det lagförslag, som vi i nästa vecka få in till kammaren, verkligen innehåller sådana bestäm-

meler, som man haft skäl antaga skulle ligga i detsamma, nämligen att arbetsgivare och arbetare skulle ha rätt att, oafsedt gällande af aftal, när som helst göra strejk och lockout. Finnes i lagförslaget det stadgandet, då synes det mig, att regeringen i detta förslag, brådstörtadt som det kommer fram, ganska litet visat sig känna det intresse, som herr Pettersson påstod skulle där finnas. Jag tror, att herr Pettersson så grundligt misstagit sig i detta fall, att hans uttalande för den skull är af ganska litet värde.

Besvarande af interpellation.
(Forts.)

§ 6.

Föredrogos Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till statsutskottet propositionen angående vissa ändringar i bestämmelserna rörande statsunderstöd till enskilda läroanstalter.

Vidare öfverlämnades till bevillningsutskottet propositionen med förslag till förordning om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

Till bankoutskottet remitterades Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af vissa retroaktiva pensionsavgifter för konstaplarna vid flottans poliskår B. F. M. Elmberg och A. A:son Ehrnström.

Härpå hänvisades till konstitutionsutskottet propositionen med förslag till lag angående ändrad lydelse af § 17 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Till statsutskottet öfverlämnades ytterligare Kungl. Maj:ts propositioner:

angående stipendier för utbildning af tuberkulosläkare, och

angående ålderstillägg åt notarien hos riksförsäkringsanstalten A. R. Ljunggren.

Vid föredragning slutligen af propositionen med förslag till lag om föreningar m. m., lämnades på begäran ordet till

Herr Åkerman, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Med anledning af detta ärende skall jag be att med några ord få fästa uppmärksamheten på en fråga, som förefaller åtminstone mig vara af allra största betydelse. Det gäller nu att till vederbörande utskott remittera Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om föreningar. Vi fingo ju propositionen i går, och jag tänker, att det är ganska många bland herrarna, som ej hunnit taga närmare kännedom om innehållet af denna proposition. För min del har jag endast helt flyktigt läst igenom den; mitt intryck har ju också icke blifvit på något sätt befastadt, och jag skall därför ej ingå i någon som helst kritik af förslaget. Som herrarna kanske sett, är det ju så, att i en gemensam lag sammanförts bestämmelser dels

Besvarande
af interpellation.
(Forts.)

om ekonomiska föreningar och dels om ideella föreningar. Bland dessa ideella föreningar äro ju fackföreningarna af särskild vikt. Då frågan om de ideella föreningarnas rättsliga reglering först kom upp — jag vill minnas det var på hösten 1901, som den kommitté, i hvilken jag äfven hade plats, blef tillsatt — ordnades det så, att kommittén fick i uppdrag att utreda och framlägga förslag till lag om alla slag af ideella föreningar äfvensom fromma stiftelser.

I denna kommitté sutto tre jurister, en statistiker och en representant för de frikyrkliga samfundet. Däremot saknade vi en målsman för arbetarevärlden, hvars vitala intressen ju i alla fall denna fråga gällde, eftersom vi icke kunde undgå att komma in på fackföreningarna, som ju räknas till de s. k. ideella föreningarna. I hvad mån kommittén lyckats lösa sitt ytterst ansvarsfulla och svåra värf, tillkommer det ej mig att ingå i något bedömande af, men jag måste beklaga, att icke i vår krets fanns någon representant för arbetarevärlden.

Förslaget till denna lag, som uteslutande gällde de s. k. ideella föreningarna, aflämnades vid jultiden 1903. Sedan har förslaget vandrat fram och tillbaka, och nu ligger det på kammarens bord, men sammankoppladt med förslag till lag rörande de ekonomiska föreningarna. Nu ha vi ju också fått veta i dag, att lagen om arbetsaftal kommer på kammarens bord på tisdag.

Det är också bekant och förresten en naturlig sak, att en blifvande arbetsaftalslag bygger på organisationer på ömse sidor, organisationer af arbetsgifvare och organisationer af arbetaresammanslutningar, med ett ord på de s. k. kollektiva aftalen. Huruvida i den kommande arbetsaftalslagen finnas några särskilda bestämmelser om fackföreningarnas rättsliga organisering, har jag mig naturligtvis icke bekant. I hvilket fall som helst är det dock åtskilliga bestämmelser i denna för ekonomiska och för ideella föreningar gemensamma lag, som komma att träffa äfven fackföreningarna.

Nu är det min mening, att vi tillsammans på något sätt skulle fundera ut, huru vi klokast böra gå till väga. Jag tilltror mig icke med den ringa erfarenhet, jag har af riksdagsarbetet, att gifva kammaren något råd, men jag önskade, att vi nu tillsammans skulle tala litet om det bästa sättet att ordna denna sak, så att det blifvande arbetsaftalsutskottet — det har talats om i riksdagskretsar såsom bestämdt, att det skulle bli ett särskildt utskott för behandling af arbetsaftalslagen — äfven finge behandla frågan om de ideella föreningarna och framför allt fackföreningarna. Det är väl uppenbart, att de utskottsledamöter, som skola i förväg behandla frågan om arbetsaftalet, måste kunna ge fackföreningssagen den form, som den lämpligen bör ha. Hur nu detta skall gå till, vet jag sannerligen icke, men det kan ju finnas någon,

som har bättre reda på detta än jag, och framför allt kan ju en diskussion klara upp saken något.

Nu är det ju också en sak som gör detta svårt, nämligen att lagen om de ekonomiska föreningarna i många fall företer stora likheter med aktiebolagslagen eller rättare sagdt sammanhänger med denna, hvilken lag ju redan är under behandling i lagutskottet. Det gör frågan mycket svår.

Ett sätt att lösa frågan vore ju, att vi nu i dag uppsköte denna remiss, om så kunde gå för sig, och bestämde, att ett särskildt utskott skulle tillsättas för behandling af arbetsaftalslagen. Vidare kunde man tänka sig, att det längre fram blefve något sammansatt utskott med representanter från lagutskottet och detta särskilda arbetsaftalsutskott. Det vore ju också ett sätt. Ett annat vore, att lagutskottet finge veta, att Riksdagens Andra kammare önskade, att sedan utskottet uppgjort förslag till sitt utlåtande angående föreningslagen, utskottet remitterade detta förslag till arbetsaftalsutskottet, så att detta senare utskott finge se på det och under hand åtminstone på något sätt meddela sig med lagutskottet.

Jag har, som sagdt, endast velat bringa frågan på tal, då det kan hända, att någon talare kommer upp, som har någon vägledning att gifva oss, hur man lämpligast bör förfara i detta stycke.

Vidare anförde:

Herr Lindqvist: Herr talman, mina herrar! Under den tid, som stått mig till buds, sedan vi skildes vid 12-tiden i natt, har det icke varit mig möjligt att sätta mig in i det vidlyftiga lagförslag, som Kungl. Maj:t här förelagt Riksdagen och som i går utdelades i kammaren. Saken är emellertid ganska väl känd, och vi finna, att i det föreliggande förslaget äro inryckta bestämmelser om kooperativa föreningar och om ideella föreningar.

Hvad det sålunda nu gäller är hela den stora fråga, som för några år sedan var uppe i den allmänna debatten här i landet, och som då gick under namnet »fackföreningarnas inregistrering». Genom endast ett flyktigt betraktande af lagförslaget finner man ju, att det däruti finnes en hel del stadganden, som kanske ingripa särskildt i fackföreningsrörelsens verksamhet lika hårdt som mångt och mycket i det af justitieministern i dag bebådade arbetsaftalsförslaget kommer att göra. Vid sådant förhållande synes det mig ganska önskvärdt, att det särskilda utskott, som ju är bebådadt men ännu ej beslutadt, hade kunnat få till sig hänskjutet äfven detta lagförslag om föreningar, så att detta hade kunnat bli behandladt i samband med det andra lagförslaget. Det är väl alldeles gifvet, att, då ett sådant särskildt utskott tillsättes, kamrarna se till, att det blir sammansatt af sådana personer, som äro sär-

*Besvarande
af interpellation.
(Forts.)*

Besvarande
af interpellation.
Forts.)

skildt bevandrade på det område, som de blifvande lagarna afse. Då vidare detta föreningslagförslag kan sägas i många afseenden höra dit, är det gifvet, att det utskottet vore bäst skickadt att handlägga ärendet. Å andra sidan är det, som den förre ärade talaren sade, fråga om, huruvida man icke kan anse, att en särskild del af lagen hänger så strängt tillsammans med aktiebolagslagen, att lagutskottet af den anledningen nödvändigt måste behandla detta lagförslag.

Nu föreligger ej, såvidt jag kan förstå, någon möjlighet att i dag göra något bestämdt yrkande i vidare mån, än att detta ärende remitteras till lagutskottet. Kungl. Maj:ts proposition har, om jag så får säga, kommit in på kammarens bord i ett olyckligt ögonblick. Vi ha icke beslutat om tillsättande af ett särskildt utskott och kunna alltså icke göra yrkande om, att denna proposition skall remitteras dit. Följden blir, att kammaren i dag måste remittera den till lagutskottet.

Jag har endast velat anföra detta, på det att kammaren må fatta ett sådant beslut, att vi ha vägen öppen och fri för att, därest under de närmaste dagarna möjlighet skulle finnas att få ärendet hänvisadt till ett särskildt utskott, göra detta. Det är tänkbart, att lagutskottet kan själfv återlämna ärendet till kamrarna, och att vi få igen det, sedan beslut fattats om tillsättande af särskildt utskott. Jag skulle därför önska, att lagutskottet kunde dela den uppfattning, jag tillåtit mig framföra, så att vi på det sättet må kunna få förslaget hänskjutet till detta särskilda utskott och sedan få det behandladt tillsammans med aftalsförslaget, hvilket ju väntas ligga på kammarens bord i nästa vecka.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag anhåller, att protokollet öfver den diskussion, som i denna fråga förts i dag, måtte åtfölja denna proposition vid dess remiss till utskottet.

Härefter förklarades öfverläggningen vara afslutad. Kammaren betlöt att hänvisa förevarande proposition jämte de i anledning af densamma inom kammaren nu afgifna yttrandena till behandling af lagutskottet.

§ 7.

Efter föredragning härpå af de på kammarens bord hvilande motionerna hänvisades till bevillningsutskottet

herr *Olaussons* motion, nr 247,

» *Erikssons* i Grängesberg *m. fl.* motion, nr 248.

» *Jespersons* motion, nr 250, och

» *Lundgrens* i Göteborg motion, nr 251.

Till konstitutionsutskottet öfverlämnades herr *Kristenssons* motion, nr 249.

§ 8.

Föredrogs, men bordlades åter Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 17, och Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 18.

§ 9.

Till behandling förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 10, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde och åttonde hufvudtitlarna gjorda framställningar om provisorisk lönereglering för befattningshafvande i statsdepartement samt vissa centrala ämbetsverk.

Punkten 1:o), ang. provisorisk lönereglering för statsdepartementen.

I den af Kungl. Maj:t till Riksdagen den 15 januari innevarande år aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till provisorisk lönereglering för befattningshafvande i statsdepartementen, i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver justitieärenden den 14 i samma månad angifna grunder och på de af statsrådet och chefen för justitiedepartementet förordade villkor, å extra stat för år 1911 anvisa vissa förslagsanslag under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarna.

Ang. provisorisk lönereglering för statsdepartementen.

Satsutskottet, som icke haft att yttra sig öfver denna Kungl. Maj:ts framställning i hvad den afsåg anslag under nionde hufvudtiteln, hemställde, att Riksdagen måtte:

A. till provisorisk lönereglering för befattningshafvande i statsdepartementen, i enlighet med af utskottet angifna grunder, å extra stat för år 1911 anvisa såsom särskilda förslagsanslag:

a) under andra hufvudtiteln 5,195 kronor, däraf högst 100 kronor finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester;

b) under tredje hufvudtiteln 18,850 kronor, däraf högst 455 kronor finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester;

c) under fjärde hufvudtiteln 8,270 kronor, däraf högst 175 kronor finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester;

Ang. provisorisk löneordning för statsdepartementen. (Forts.) d) under femte hufvudtiteln 4,115 kronor, däraf högst 75 kronor finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester;

e) under sjätte hufvudtiteln 12,990 kronor, däraf högst 325 kronor finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester;

f) under sjunde hufvudtiteln 7,820 kronor, däraf högst 175 kronor finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester;

g) under åttonde hufvudtiteln 12,145 kronor, däraf högst 275 kronor finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester;

B. godkänna vissa närmare angifna villkor, utöfver redan gällande lönevillkor för åtnjutande af de provisoriska lönetilläggen; samt

C. föreskrifva särskilda, utförligare angifna bestämmelser till iakttagande vid utbetalningen af provisoriska lönetillägg.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Thorsson, Sjö, Rydén, Ström* i Transtrand och *Nilson* i Örebro, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af utskottets hemställan i *mom. A.* yttrade:

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarna finna, har jag jämte några kamrater från denna kammare reserverat mig; och jag vill för den skull, då ärendet nu föredrages, angifva de skäl som föranledt denna min reservation.

Men innan jag det gör, skall jag, herr talman, be att vid behandlingen af denna första punkt öfverläggningen måtte få röra sig om betänkanDET i dess helhet, på samma sätt som Kungl. Maj:t och äfven utskottet före den första punkten anført de motiv, som de ansett vara de hufvudsakliga i och för behandlingen af hela den föreliggande frågan.

Efter att hafva erinrat om detta, ber jag nu att få öfvergå till den motivering, som jag vill anföra till stöd för den mening, som för mig legat till grund för reservationen. Då nämligen inga motiv anförts i reservationen för det yrkande, som där är gjordt, måste man ju muntligen angifva åtminstone några af dem.

Jag får då först erinra kammaren om, att Kungl. Maj:t under sistlidet års riksdag inkom med en proposition om att alla de ämbets- och tjänstemän, som voro anställda vid såväl departementen här i Stockholm som öfriga verk och inrättningar, hvilka ännu ej undergått löneordning, skulle, ända upp till en aflöning af 8,500 kronor, få en extra löneförbättring af 15 % i hufvudstaden och

12 % i landsorten, dock icke med högre belopp än 1,000 kronor för de förra och 800 kronor för de senare. En tjänsteman med 8,500 kronors aflönning skulle sålunda kunna komma upp till 9,500 kronor i hufvudstaden och 9,300 kronor i landsorten.

Statsutskottet tillstyrkte denna Kungl. Maj:ts proposition; men inom utskottet afgafs en reservation, om hvars innehåll jag äfven skall be att få erinra herrarna. Däri föreslogo reservanterna, att detta s. k. extra lönetillägg af 15 % icke skulle få åtnjutas för högre aflöningsbelopp än 7,000 kronor, samt med en fixerad summa för tjänstemän i Stockholm af 700 kronor vid dessa högre aflönningar, så att sammanlagda aflönningen högst skulle uppgå till 7,700 kronor här i hufvudstaden, hvaremot i landsorten aflöningsbeloppet, hvarå lönetillägg medgåfves, väl finge uppgå till samma summa 7,000 kronor, men det extra lönetillägget icke finge vara högre än 500 kronor, alltså sammanlagdt högst 7,500 kronor.

Denna reservation bifölls af Andra Kammaren med 148 röster mot 59, de senare afgifna för Kungl. Maj:ts förslag. Vid den gemensamma votering, som sedermera måste företagas med anledning däraf att Första kammaren antog Kungl. Maj:ts förslag, segrade yrkandet om det lägre lönetillägget med 192 röster mot 173, hvilka afgåfvos för Kungl. Maj:ts förslag, alltså 19 rösters öfvervikt för det lägre tilläggsbeloppets utgående.

Det har fördenskull under detta ärendes förberedande behandling inom utskottet förefallit mig, som om Kungl. Maj:t nu komme igen med sitt förslag från föregående år, fastän i en ny förklädning. Då Kungl. Maj:t tillika begär, att löneförbättringen skulle sträcka sig ända upp till toppen och dessutom utgå med dubbla belopp, så har jag icke kunnat undgå att antaga, det kammaren eller Riksdagen icke skulle vara villiga till att gå med på denna löneförbättring, och detta så mycket mindre som det högre tilläggsbeloppet ju förlidet år afslogs med en så pass stor majoritet, som då skedde. Då därtill kommer, att såväl Första kammaren som äfven denna kammare med något enstaka undantag består af samma personer som förlidet år, så synes det mig verkligen som om något skäl icke förefinnes att göra någon ändring i vår vid fjorårets riksdag tillkännagifna uppfattning i denna fråga.

Jag har tänkt mig, och det har äfven bekräftats af de under rättelser, som jag inhämtat såväl från departementalkommittén som äfven från lönerogleringskommittén, att dessa båda kommittéer redan hafva arbetat rätt mycket såväl på lönerogleringarna som, hvad den förra angår, äfven på förslaget till omläggning af departementen; och jag har därför tänkt mig, att det skulle kunna gå för sig att komma fram med dessa frågor till nästkommande Riksdag, om det blott vore en god vilja hos kommitterade och hos vederbörande. Jag vill gärna tro, att den goda viljan finnes; och

Ang. provisorisk löneroglering för statsdepartementen.
(Forts.)

Ang. provisorisk löneroglering för statsdepartementen.
(Forts.)

jag antager, att om man sätter krafterna till verket, man också skall kunna förverkliga detta önskemål.

Det kan ju icke nekas, att en provisorisk löneförbättring, sådan som nu här ifrågasättes, är otreflig att få fram; ty just genom dessa återkommande provisoriska lönerogleringar framkallas den ena löneförhöjningen efter den andra. Man hör också af dessa lönerogleringskommittéers ledamöter, hurusom tjänstemännen gå hos dem och söka inverka på dem, för att de skola få ökade löner den ena efter den andre; och hur man reglerar, synnerligen om man börjar att reglera provisoriskt, så skola herrarna få se, att man skruvfar upp lönerna allt högre och högre, låt vara att, såsom i detta fallet, det sker ryckvis och i vissa tempon; äfven de verk, som redan fått sina löner reglerade, komma och begära att få ökade löneinkomster. Det är detta, som synts mig och helt säkert äfven mina medreservanter ganska otrefligt; ty skall man genomföra en löneroglering, så vill man gärna ha den definitiv, så att ej anspråken om ett eller annat år komma fram med större lönetillägg. Ökningen synes mig vara allt för hög nu.

Komme nu ett difinitivt förslag till nästa års riksdag, och jag vill gärna tro — jag repeterar det ännu en gång — att det skulle kunna gå för sig att få definitiva förslag icke allenast till lönerogleringarna utan äfven till departementsförändringen, så befunne sig ju hela frågan i ett betydligt mycket bättre läge. Men skulle icke både det ena och det andra kunna ske till nästa år, så synes det mig verkligen, att åtminstone lönerogleringarna skulle kunna företagas då. Ty i villkoren för denna löneroglering för departementen skulle man ju kunna helt enkelt föreskrifva, att ifall några ämbets- och tjänstemän i de departement, som nu finnas, skulle kunna indragas, dessa skulle få öfverflyttas till det nya departementet — ehuruval det ju knappast är troligt, att det blir några indragningar inom departementen. Sådana villkor hafva ju förr varit fästade vid lönerogleringar; men om det blir ett nytt departement, så blir det nog också nya tjänstemän i det departementet, och man behöfver därför icke vara ängslig för den där underliga kombinationen af löneroglering och ett nytt departements inrättande. Ett nytt departement kunna vi än i många år enligt mitt förmenande undvara.

Nu har man sagt mig, och detta framgår äfven af framställningen från Kungl. Maj:t, att synnerligast inom departementen ämbets- och tjänstemännen skulle hafva ganska små löner, och att de fördenskull vore i behof af några större. Hvad de högst aflönade beträffar, så är det här icke fråga om dem, utan det är kansliråd, kanslisekreterare o. s. v., som det här gäller. Men jag hemställer till herrarna, om icke dessa tjänstemän hafva en ganska afsevärd aflöning redan nu.

Ett kansliråd har nu en lön af 4,400 kronor, tjänstgörings-

penningar 2,000 kronor, ålderstillägg 600 kronor; och så hafva de dessutom det extra lönetillägget, som i år redan beslutats liksom i fjol, så att de komma upp till sammanlagdt 7,700 kronor. Det är ju ganska afsevärdt. Efter detta provisoriska förslag, som nu föreligger, skulle de få 8,700 kronor, eller 1,000 kronor mera än hvad de för närvarande hafva. Det är ju sant, att af detta aflöningsbelopp de också skulle betala sina pensionsavgifter; men det är ju icke någonting annat än hvad de reglerade verken redan göra, så att därom är icke något att säga.

En kanslisekreterare, jag säger ytterligare en sekreterare vid kansliet, har nu 2,500 kronors lön, 1,500 kronors tjänstgöringspenningar samt 1,000 kronor i ålderstillägg, när dessa äro intjänta, hvartill kommer 600 kronor i extra lönetillägg; alltså 5,600 kronor tillsammans. En sådan man skulle enligt detta provisoriska löne-regleringsförslag få 6,200 kronor. Detta är ju en ganska stor tillökning, och så därtill provisorisk. Om några år, när det fastslås definitivt, så kanhända det kommer ytterligare tillägg till detta provisorium, men hvilket jag beder riksdagen må slippa ifrån, ty vi se ju, huru det går till. — En registrator har samma lön, och han skulle få samma provisoriska löneförbättring. Men det är att märka, att registratorerna hafva också ganska afsevärda sportler. Jag tror därför att det vore nog så stor anledning, icke allenast med hänsyn till indragningen af den här sportelinkomsten utan äfven för att i andra afseenden kunna veta hvad man beslutar och hvad man har att rätta sig efter, att vi undveke detta stora provisorium och inväntade det definitiva förslaget till nästa års riksdag.

Hvad beträffar denna provisoriska löne-reglering, som man nu kommit fram med, så säger Kungl. Maj:t i sin proposition härom, att det ingalunda är något nytt, som man nu kommer med, det är en sak, som vi haft förr, och så som det senaste exemplet härför åberopas landsstatens löne-reglering. Jag vill emellertid påstå, att man icke bör jämföra det nu föreliggande förslaget till provisorisk löne-reglering med landsstatens löne-reglering. Ty när vi här i kammaren afslogo landsstatens löne-reglering af den orsak att förslaget icke var uppgjort i den riktning Riksdagen begärt, så blef det nödvändigt att komma fram med ett provisoriskt förslag, för att det hela skulle kunna fungera. Men den nu ifrå-gavarande provisoriska löne-regleringen är icke att jämföra med landsstatens. Gå vi nu in på den nu föreliggande löne-regleringen, så måste jag ännu en gång upprepa, att jag befarar, att det kommer surt efter, om vi bifalla densamma; och lyckligast och bäst vore fördenskull — och jag vill hoppas att icke regeringens medlemmar skola taga illa vid sig om så sker — om vi kunde få det därhän, att den nya löne-regleringen, när den antages, kunde fun-

*Ang. proviso-
risk löne-regle-
ring för
statsdeparte-
menten.
(Forts.)*

Ang. provisorisk löne-
regle-
ring för
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

gera en 20, 30 år framåt i tiden, såsom fallet är med det löne-system, som vi nu hafva.

Det är alls icke behagligt att, sedan vi nu i år tilldelat alla ämbetsverkens och departementens tjänstemän ökade extra löneinkomster, man blott några veckor därefter från utskottet kommer med ett förslag, som för en tid framåt fastslår detta provisoriska dubbla lönetillägg.

Af hvad jag sålunda, herr talman, anfört, torde följa, att jag icke kan annat än yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Röing. Herr talman, mina herrar! Af herr statsrådets och chefens för justitiedepartementet yttrande till statsrådsprotokollet i föreliggande punkt finner man, att ett af skälen, hvarför Kungl. Maj:t ingått till Riksdagen med begäran om anslag för provisorisk löne reglering för befattningshafvande i statsdepartementen, är det, att frågorna om inrättande af nya statsdepartement samt omorganisation af de gamla jämte därmed sammanhängande spörsmål med stor sannolikhet icke torde kunna föreläggas Riksdagen förrän år 1912, samt att då en ändrad indelning af statsdepartementen förutsätter ändring i grundlag, en slutgiltig lösning af denna fråga icke lär vara att emotse förrän under loppet af år 1915. Det är icke minst vi näringsidkare, som med ett visst vemod taga kännedom om detta yttrande till statsrådsprotokollet. Kommer ett särskildt departement för handel, industri och sjöfart ej förrän 1915 till stånd, skulle det alltså dröja icke mindre än 10 år, efter det Riksdagen beslutat en skrivelse till Kungl. Maj:t i detta ämne. Riksdagen skref nämligen år 1905 bland annat: »Det synes enligt Riksdagens mening så mycket mindre angeläget, att en dylik administrativ representation för dessa grenar af landets näringsväsen inom den närmaste framtiden kommer till stånd, som vårt näringslif på förevarande område under senare tider företett en allt snabbare fortgående utveckling.» Vi trodde väl litet hvar, när Riksdagen år 1905 fattade sitt beslut i ärendet, att Riksdagen under treårsperioden 1906—1908 skulle emotse en kunglig proposition i ämnet, hvarigenom det skulle möjliggöras, att denna viktiga fråga finge sin definitiva lösning vid 1909 års riksdag. Men som ni, mina herrar, torde erinra Eder, inkom icke något dylikt förslag, ty Kungl. Maj:t ansåg, att frågan om regeringsrätten först skulle afgöras, och sedan detta spörsmål blifvit löst, skulle frågan om särskildt departement för handel och näringar upptagas till utredning och slutligt afgörande.

Jag tror, herr talman, att många i likhet med mig lifigt hoppats, att det planerade handelsdepartementet skulle kunna främjas genom förberedande beslut under 1911 års Riksdag för att definitivt beslutas vid 1912 års Riksdag. Att denna reform icke skulle

kunna genomföras i och för sig, utan att en vidtutseende departementalreform behöfde afvaktas, finner jag föga troligt, och jag kan icke underlåta uttala den förhoppningen, att, oaktadt det af nyss anförda uttalande synes framgå, att den *nuvarande* regeringen icke nog kraftigt behjärtar den ifrågavarande viktiga angelägenheten, handelsdepartementet, det oaktadt skall komma till stånd vid den tidpunkt, då det kan och bör komma till stånd. Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Ang. provisorisk löneroglering för statsdepartementen.
(Forts.)

Herr Persson i Stallerhult. Herr Talman! Jag skall med några ord söka försvara utskottets hemställan och på samma gång be att få yrka bifall till densamma.

Riksdagen har för omkring en månad sedan beslutat anslå medel till extra lönetillägg, att utgå för det år, som nu är inne, nämligen 1910, för alla de tjänstemän, hvilkas löner icke äro reglerade under de senare åren. Senast i går kväll beslöt Riksdagen och denna kammare, utan att en enda röst höjdes däremot, att äfven beträffande jordbruksdepartementet anslå extra medel för lönetillägg under 1910, för de tjänstemän som lyda under detta departement. Sålunda har Riksdagen med detta utan meningsskiljaktighet godkänt, att extra lönetillägg finge utgå för innevarande år till dessa tjänstemän.

I den fråga, som nu föreligger, gäller det att provisoriskt reglera lönerna för 1911 för de tjänstemän, hvilkas löner icke äro reglerade efter de nya typerna. Nu är ju alldeles klart, att denna fråga så att säga hvilat på andra grunder än de, som tillämpats under de föregående åren, äfven beträffande lönetillägg för reglerade verk. Det gäller nu att afgöra, huruvida man skall ställa sig på den ena eller den andra grunden. Men någon annan grund för 1911 års löneroglering än detta provisoriska lönerogleringsförslag finnes icke framlagd, och jag för min del ber redan nu att få säga, att mig tilltalar detta provisoriska lönesystem för oreglerade ämbetsverk vida mera, än hvad de redan beslutade grunderna för extra lönetilläggs utgående göra.

Det fanns ju en tid, då dyrtidstilläggen voro alldeles nödvändiga att anslå till innehafvarne af sådana tjänster, som hade reglerats så tidigt som på 1870-talet. Dessa tjänstemäns löner voro nämligen alldeles otillräckliga i betraktande af ändrade lefnadsvanor, dyrare tider och större fordringar på lifvet. Då fick Riksdagen också foga sig i, att anslå lönetillägg för dessa tjänstemän, tills en löneroglering efter tidsförhållandena kunde äga rum. Sedermera, då Riksdagen redan börjat på med dessa lönerogleringar — det första ämbetsverk där detta skedde var statskontoret — var det naturligt att när Riksdagen därvid fastslog vissa lönetyper för olika tjänstemän, man icke längre kunde tala om dyrtidstillägg, utan

Ang. provisio-
risk lönerogle-
ring för
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

man fick byta om namn på det och kalla det extra lönetillägg för de oreglerade verken.

Det har ju nu till och med detta året varit så, att man beviljat extra lönetillägg för de oreglerade verken. Sedan nu Riksdagen med större eller mindre afvikelser från de ursprungliga förslagen godkänt de framlagda lönerogleringarna för det ena eller andra verket, återstår emellertid ett fåtal verk, som icke äro reglerade efter de nya typerna. Hvad är då naturligare än att man, i afvaktan på ordentliga och välutredda förslag för de återstående verken, framlägger ett förslag i afsikt att dessa verks tjänstemän med afseende på ersättningen för sitt arbete icke må blifva försatta i en väsentligt sämre ställning än hvad fallet är med tjänstemännen i de verk, som lyckats få sina löner reglerade. Det är alldeles naturligt, att vederbörande, som bära högsta ansvaret, icke kunna känna sig tillfreds, förrän de åtminstone fått visa, att de vilja göra äfven dessa verks tjänstemän en rättvisa, om icke i fullt mått så dock så nära som möjligt.

Jag tror, att om man ser frågan från denna sida — och det är enligt min och majoritetens i utskottet åsikt, det rätta sättet att se saken — så är det naturligt, att reservanten herr Sjös yttrande om de höga lönerna knappast hör hit, åtminstone icke under annan förutsättning, än om man hädanefter för de återstående verken icke ämnar följa de typer, som Riksdagen hitintills följt. Är det så, att man tänker på det sättet, att man skall reglera lönerna för alla de verk, som tilldelats extra lönetillägg, men att det för dem, som nu återstå icke skall finnas någon möjlighet att erhålla så höga löner, som de verk hvilka redan äro reglerade, anser majoriteten i denna kammare att man bör gå den vägen, då duger det ej att att godkänna detta förslag, ty då kommer det naturligen att stå hindrande i vägen, när det gäller att nedsätta lönerna under dem, som äro beslutade för de redan reglerade verken. Men jag för min del lever i den tron, att det icke är möjligt för Riksdagen att, äfven om man har denna önskan, kunna våga sig in på en dylik väg; eu sådan orättvisa tror jag nämligen icke att Riksdagen skall begå efter att hafva godkänt de lönetyper, som gälla för de reglerade verken. Det förefaller mig också, som om grunderna för de extra lönetilläggen icke längre äro hållbara, eller lämpliga att följa. De tillämpades för detta år, 1910, ty det var icke annat att göra, men jag tror icke, att det är skäl att tillämpa dem äfven vid 1911 års riksdag för dessa oreglerade ämbetsverk, om nämligen det förslag, som nu är under debatt, skulle komma att afslås. Det heter dock bland de ganska många villkor, som finnas i detta afseende: — — — — »de tjänstemän, hvilkas inkomster af arbete; det extra lönetillägget oberäknadt, under år 1908 af vederbörande taxeringsmyndigheter uppskattas till högre belopp än 7,700 kronor.»

Dessa skulle alltså icke få något lönetillägg, och jag hemställer

till hvar och en, som vill vara rättvis, huruvida det kan vara meningen, att man skall aflöna tjänstemän i mån af deras förmögenhet, eller om man, oafsedt om de äro fattiga eller rika, bör utgå från den ståndpunkten, att de skola ha lika betalt. Men genom detta villkor blir det icke lika betald. Genom det provisoriska lönererlingsystemet, sådant det nu föreligger, finnes däremot inga bestämmelser, som kunna medföra en dylik orättvisa. — Hvilka följder ha nu dessa bestämmelser haft där de tillämpats? Ja, jag har låtit räkna ut det beträffande den punkt, som är föredragen, och för mig ter det sig så, att jag omöjligt hädanefter kan vara med om att godkänna de extra lönetilläggen på sådana grunder. Denna punkt handlar om Kungl. Maj:ts kansli och på sidan 20 får det uträknadt för hvarje departement, huru stor summa som erfordras, äfvensom det provisoriska lönebeloppet och huru mycket som utbetalats i extra lönetillägg — *märk utbetalats* — för år 1909 samt skillnaden häremellan. Det hade då utbetalats i extra lönetillägg 28,502 kronor för dessa departements tjänstemän, men hade icke detta villkor, som jag nyss antydtt, förefunnits, skulle det hafva utbetalats 39,950 kronor, sålunda en skillnad på öfver 11,000 kronor, som dessa tjänstemän, därför att de haft inkomst af ett eller annat slag, gått miste om, och hvarigenom de sålunda fått arbeta för mindre betalning, än de som saknat denna inkomst. Att fortsätta på en sådan väg är väl knappast Riksdagen värdigt.

Om denna provisoriska lönererling på något sätt skulle lägga hinder i vägen för genomförandet af en definitiva lönererling för de verk, som här äro i fråga, ja, då skulle man kunna hysa en viss tvekan om lämpligheten af att yrka bifall till densamma. Men utskottet har här så tydligt och klart utsagt sin mening, att detta icke får stå i vägen för en lönererling för staterna i fråga och att, vare sig det skall bli indragning af tjänster eller andra förändringar, denna lönererling icke lägger hinder i vägen för sådana anordningar. Då saken ställer sig så, borde all tveksamhet fara. Lönererlingskommittén, som haft att afgifva yttrande öfver detta ärende, har begagnat nästan samma ord som utskottet, och utskottet säger här på sidan 21: »Utskottet har emellertid här velat uttala den bestämda mening, att de provisoriska lönererlingar, som af utskottet tillstyrkas för statsdepartement och en del centrala ämbetsverk, icke få på något sätt förhindra eller eljest i något hänseende föregripa vare sig ifrågakommande omorganisation samt förestående lönererling vid statsdepartementen och berörda centrala ämbetsverk eller de förflyttningar och indragningar af tjänster, hvartill blifvande omorganisation eller lönererling må kunna föranleda. Om nu utskottets förslag blir antaget, lär det väl efter ett sådant uttalande icke vara möjligt, att detta provisorium, som nu skall gälla för 1911 och kanske några följande år, skall ha den minsta menliga inverkan på möjligheten att reglera vederbörande

Ang. provisorisk lönererling för statsdepartementen.
(Forts.)

Ang. provisorisk lönereglering för statsdepartementen.
(Forts.)

verk på allra bästa och lämpligaste sätt, som vederbörande och Riksdagen kunna finna. Man bör därför taga denna fråga sådan den är och icke helt och hållet binda sig fast vid dyrtidstillägget eller det extra lönetillägget, som sedan några år tillbaka tillämpas.

Om det förhölle sig så, att det vore någon ny princip, som man här sloge in på, skulle jag kunna förstå dem, som ställa sig afvisande, men det är alldeles säkert, att detta icke är en ny princip, utan Riksdagen har år från år godkänt samma anordningar för åtskilliga verk, såsom också står antydt, tror jag, i detta betänkande. För läroverksöfverstyrelsen genomfördes alldeles på samma sätt en provisorisk lönereglering, och jag kan icke minnas, att någon enda ledamot i kammaren uppträdde emot den ändring i detta verks lönestater, som gjordes då läroverksreformen antogs. Enahanda är förhållandet med afseende på riksförsäkringsanstalten, och sedan kunde man icke underlåta att fortsätta på samma sätt med landsstaten, kronofogdar, häradsskrifvare och länsmän. Vål har herr Sjö sagt, att de lönebestämmelser, som genomfördes beträffande landsstaten, icke äro jämförliga med dessa, men skall något vara att jämföra med denna provisoriska lönereglering, så skall det väl, såvidt jag förstår, vara den anordning, som genomfördes beträffande landsstaten. Hur ställde saken sig där? Jo, Kungl. Maj:t hade framlagt förslag till fullständig omreglering af lönerna för landsstaten, men Riksdagen och denna kammare i första hand afslagit denna framställning, emedan man önskade, att kronofogdetjänsterna skulle indragas. Då stod hela landsstaten på alldeles samma nivå som öfriga verk med extra lönetillägg, men efter det Riksdagen afslagit Kungl. Maj:ts förslag till lönereglering, kom det in en framställning, att man beträffande landsstaten icke skulle följa grunderna för det extra lönetillägget eller dyrtidstillägget, utan låta denna kår få en provisorisk lönereglering, så nära som möjligt anslutande sig till den framlagda, men afslagna staten, och Riksdagen hade icke ett ord att invända, utan godkände denna framställning. Finns det något, som kan tala till förmån för det förslag, som nu ligger framme, lär det således vara jämförelsen med landsstaten, ty där visade sig kammaren så angelägen om, att icke trots afslaget på löneregleringen, dessa befattningshafvares aflöningsförmåner skulle bli sämre än med dem likställda tjänstemäns, att man tog en annan typ för dessa tjänstemän, hvilken sedan följts till och med i år. Hvarför skulle man då draga sig för att gå med på detta?

I den kungl. propositionen är det på ett fullt öfvertygande sätt ådagalagdt, att det icke är möjligt att under de närmaste åren få framlagda för Riksdagen dessa stater för Kungl. Maj:ts kansli och departementen. Hvad är då naturligare, än att man för dessa tjänstemän bereder så nära som möjligt samma ersättning för deras arbete som den, hvilken tillkommer tjänstemännen i de reglerade

verken? Det är för öfrigt att märka, att äfven om detta förslag bifalles, de nu ifrågavarande tjänstemännen icke komma i åtnjutande af så stora förmåner som tjänstemännen i de verk, som redan äro reglerade. De få en minskning i inkomster, som motsvarar pensionsavgifterna för de reglerade verkens tjänstemän, och då dessa avgifter höjas med åtskilliga tiotal kronor upp till kanske ett femtio- eller hundratal, så blir det ju ett ganska kännbart afdrag. Men icke nog med att de få afstå denna del af sina inkomster, de bli dessutom icke delaktiga af någon bättre pensionsrätt, utan stå kvar på den gamla pensionsrättens grund. Det oaktadt få de underkasta sig alla villkor, som stadgats för tjänstemännen i de nyreglerade verken. Således få de lika skyldigheter men mindre rättigheter, och dessa tjänstemän i statsdepartementen ha den led samma utsikten att få sitta i flera år i denna mindre förmånliga ställning. Och dock vill man neka dem det mått af rättvisa som bjudes. För mig är det omöjligt annat än att med min röst bidra till det slut, hvartill majoriteten inom utskottet kommit.

Ang. provisorisk lönerereglering för statsdepartementen.
(Forts.)

Jag väntar naturligtvis att bli emotsagd och få höra, att jag nu har en annan uppfattning i denna fråga än föregående år. Låt vara, den anmärkningen mottar jag gärna, om den skulle framställas, men Riksdagen kan dock icke stå till svars med att låta tjänstemännen i de verk, som råkat få vänta på sin lönereglering, gå och vara med full rätt missnöjda med, att den ersättning för utfördt arbete, som tillerkännes dem, är mindre än de tjänstemäns, som haft lyckan att få sina löner reglerade. Man bör ställa så till, att äfven på detta område det icke skall finnas befogad anledning till klagan, utan där det finnes grundad anledning till missnöje, böra de öfverklagade missförhållandena afhjälpas.

Jag ber med dessa ord få yrka bifall till den föredragna punkten.

Herr af *Callersholm* instämde häruti.

Herr *Thorsson*: Herr talman! Jag kan icke neka till att, efter det anförande, som herr *Carl Persson* hållit till försvar för statsutskottets utlåtande, och med tanke på de förberedelser, som af *Kungl. Maj:t* vidtagits för att få denna fråga i hamn, att jag redan i portgången känner mig något osäker om att vinna anklag inom kammaren för den uppfattning, jag har i denna lönefråga. Jag känner mig likväl pliktig att med några ord angifva, hvarför jag tillhör den del af utskottsledamöterna, som icke kunnat biträda *Kungl. Maj:t*s föreliggande förslag. Jag vill betona, att den ekonomiska sidan af saken icke för mig är den afgörande; jag har ingen anledning att af sparsamhetsskäl motsätta mig den föreslagna regleringen för de tjänstemän, hvilkas löner ännu äro oreglerade. Då jag förra året deltog i pröfningen af det extra

Ang. provisorisk löneroglering för statsdepartementen.
(Forts.)

lönetillägget, ansåg jag mig då bunden af Riksdagens föregående beslut i den föreliggande frågan, och i anledning däraf biträdde jag den Kungl. propositionen. Jag fick emellertid här i kammaren från flera talare mottaga en ganska skarp erinran, för att jag icke aflyssnat den stämning som fanns för ärendet i Andra kammaren. Herr Carl Persson som i dag talat så vackert och öfvertygande för den nu föreliggande lönefyllnaden, uttalade visserligen icke direkt, men antydde tillräckligt begripligt, att jag hade begått en blunder under frågans förberedande behandling, då jag icke motsatte mig Kungl. Maj:ts då föreliggande förslag, ehuru detta ej gick så långt som det vi nu behandla.

Hur ligger nu denna fråga? Jo, herr Carl Persson erinrade om, att Kungl. Maj:t här öfvergifvit den extra lönetilläggs-metoden och i stället föreslår denna provisoriska löneroglering, att detta vore enligt talarens mening en betydligt lämpligare princip än den som förut följts och därför hade den synts honom tilltalande. Jag får verkligen beklaga, att herr Carl Persson, som suttit i lönerogleringskommittén i så många år, icke förrän nu, då det återstår blott omkring 190 personer med oregrerade löner, kommit till en rätt uppfattning om, hur man skall åstadkomma lönefyllnad för dem, som vänta på löneroglering. Från regeringens sida har synnerligen starkt betonats, att för departementens räkning är det oundgängligen nödvändigt, att denna provisoriska löneroglering genomföres, och det af två skäl, nämligen först och främst att det icke finnes möjlighet att få dessa departement reglerade förrän år 1916, alldenstund härför fordras grundlagsförändringar, och vidare därför att man inom departementen behöfver förstklassig arbetskraft och att framflyttandet af lönerogleringen i samband med omorganisationen skulle inverka hämmande på rekryteringen till departementen. Skillnaden mellan det extra lönetillägget och det nu föreslagna provisoriska lönetillägget är dock ej så stort att någon synnerlig olägenhet ifråga om rekryteringen därpå kan uppstå. Innersta anledningen till den provisoriska lönerogleringen måste väl till hufvudsaklig del sökas däri att Kungl. Maj:t icke fick igenom sin önskan i fjor. Under den mellanliggande tiden ha krafterna satts i rörelse, det synes mycket tydligt. Departementalkommittén, som har till uppgift att lägga fram förslag till omreglering af departementen och i samband därmed stående löneroglering, har mobiliserats och kommit fram med förslaget om löneroglering i första rummet. Kommerskollegiukommittén, det vill säga den kommitté, som har att utarbeta förslag till omorganisation af kommerskollegium, har benäget medverkat med förslag till reglering af lönerna. Och Statistiska kommittén har också efter fyra års ansträngande arbete — förmodar jag — lyckats komma till den uppfattningen, att den icke heller blir färdig med sina utredningar så tidigt, att det verk, som kommitténs uppdrag rör, kan regleras

inom rimlig tid, och har därför begärt en särskild lönereglering. År det då ett så förskräckligt maktpåliggande arbete, dessa kommittéer har att dragas med, att de icke inom rimlig tid skulle kunna bli färdiga därmed och lägga fram på Riksdagens bord förslag till såväl om- som löneregleringar? Såvidt jag förstår af den rapport, departementalkommittén lämnat in till regeringen, har denna kommitté redan afgifvit preliminära förslag till ändrad organisation af statsdepartementen och till därmed sammanhängande ändrad fördelning af ärendena mellan departementen.

Om således departementalkommittéerna tillägnade sig större arbetsintensitet och under år 1910 verkligen utarbetade ett förslag, som just ginge i det tecken, som en af departementalkommitténs ledamöter, herr Schotte i går talade om, nämligen att försöka förminska »pappersvandringen», så är det min uppfattning, att Riksdagen redan nästa år skall vara villig biträda ett fullständigt löneregleringsförslag. Vilja vi verkligen tänka på att öfvergifva pappersregementet och omlägga arbetsmetoderna, kan just i fråga om Kungl. Maj:ts kansli en afsevärd inskränkning af personalen göras. Det *skrifvaredöme*, som här sammanför alla möjliga luntor, hvilka komma från de olika verken, kan i högst afsevärd grad inskränkas. På kammarrens bord ligger ett förslag från statsrevisorererna om att inreda det gamla riksbankshuset för att där härberga mindre värdefulla handlingar. Det är naturligtvis därför, att samma sak skrives tio gånger. Då jag icke vill lägga hinder i vägen för möjligheten att inskränka personalen i departementet, så motsätter jag mig nu den provisoriska löneregleringen.

Jag har haft tillfälle att under några år syssla med fjärde och femte hufvudtitlarna och har därvid erhållit en lifvande föreläsning om, hur mycket öfverarbete som nedlägges på dessa propositioner, och när jag ser på hela organisationen, tycker jag, att denna fråga snart kunde vara mogen till och med för departementalkommittén, för framläggande af ett förslag, som icke vore preliminärt utan fullfärdigt. Det har flera gånger varit förslag om att sammanslå fjärde och femte hufvudtitlarna med tillhörande departement till ett krigsministerium. Huru mycket onödigt arbete, skrifveri och språng skulle ej inbesparas, om armé- och marinförvaltningen förenades till ett ämbetsverk, om propositionen utarbetades och skrefs af tjänstemän inom verket, om samma tjänstman som förberedt ärendet finge föredraga detsamma direkt för ministern och i statsrådsberedningen. Då respektive ämbetsverk ombesörjer verkställigheten af Kungl. Maj:ts beslut antingen i form af statsförfattningar eller kungl. bref, synes det mig att ärendena kunde föreläggas Kungl. Maj:tt utan att behöfva genomgå omskrifningsprocessen i kansliet: den dyra arbetskraft, som hitills bundits där, kan lös-göras för uppgifter, som bättre svara mot deras bildning och arbetsförmåga. Jag säger ännu en gång rent ut, att min ställ-

Ang. provisorisk lönereglering för statsdepartementen.
(Forts.)

Ang. provisorisk lönereglering för statsdepartementen.
(Forts.)

ning till denna fråga grundar sig på, att jag vill hafva departementens omorganisation fullt genomförd redan 1912. Då vinna vi äfven det mål, som statsutskottets försvarare här talat om, nämligen att tjänstemännen icke allenast skola utföra arbetet, utan äfven få full ersättning för detsamma. Denne talare utgår ju därifrån, att den provisoriska löneregleringen icke skall fullt och helt tillfredsställa tjänstemännens anspråk på ersättning för arbetet.

Om vi alltså afslå den nu föreliggande propositionen, kan det med säkerhet låta sig göra att vid 1911 års riksdag få ett grundlagshvilande förslag, hvilket innebär en omorganisation af departementen och de verk, som däraf äro beroende; och för de öfriga verken kan ju Kungl. Maj:t när som helst framlägga förslag till lönereglering. När jag ser, att regeringen icke vågar sig på att omorganisera departementen förrän år 1916, har jag mycket svårt att tro på denna regeringens försäkran, ty den nu sittande regeringen har ju under sista tiden åstadkommit en arbetsprestation, som varit alldeles fenomenal. Enligt justitieministerns i dag lämnade meddelande ha vi om några dagar att emotse en omfattande proposition angående arbetsaftalsfrågan, hvilken kommit till under ett särdeles forceradt arbete, och den lär icke innehålla småsaker. Få vi tro synliga uppgifter i regeringsorganen, lär denna lagtext innehålla hela svenska arbetsgifvareföreningens stridsprogram, och det kan ifrågasättas, huruvida dessa spörsmål varit lättare för regeringen att utreda än en omorganisation af departementen. Ty att reglera förhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare genom ett lagförslag hör icke till småuppgifterna, och har regeringen ansett sig kunna bära fram en proposition därom, då måste samma regering vara i besittning af en arbetsförmåga, som tillåter den att till nästa Riksdag utarbete ett förslag till ändring af departementen. Men jag misstänker starkt att regeringen icke har samma intresse af att få departementen omorganiserade som att få aftalslagarna genomdrifna, och därför kan jag icke biträda förslaget om ett provisoriskt lönetillägg nu, då detta skulle onödigt länge uppskjuta frågan om departementens omorganisation. Det är icke likgiltigt för själfva omorganisationen, huru man verkligen styr och ställer med denna provisoriska lönereglering, ty löneregleringskommittén har visserligen granskat förslaget, men den har icke på något sätt ingått i pröfning af de tjänster, som äro föremål för den provisoriska löneregleringen. Man kan därför verkligen genom ett antagande af det föreliggande förslaget till provisorisk lönereglering komma i det predikamentet att man vid en slutlig lönereglering måste sätta ned lönerna för vissa af de tjänstemän, som nu få provisorisk lönetillökning; detta vore icke lyckligt, det är bättre att afväga lönerna så, att man icke behöfver riskera att sätta ned lönerna, när dessa ämbetsverk slutligen regleras och omorganiseraras.

Det är därför, herr talman, som jag icke kunnat gå med på det nu föreliggande förslaget. Trots alla försäkringar, trots att statsutskottet skrivit så bestämdt i motiveringen, skall ett bifall till detta provisoriska löneregringsförslag ändå komma att stå hindrande i vägen för en verkligt genomgripande omorganisation af departementen och af de ämbetsverk, som till följd af departementens omändring kunna blifva underkastade omorganisation. Därför, herr talman, tillåter jag mig yrka bifall till reservationen och afslag å utskottets hemställan.

Ang. provisorisk löneregring för statsdepartementen.
(Forts.)

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman! Jag är för min del i regel icke vän af några provisoriska lönerogleringar, men man får, sådana som förhållandena nu äro, taga de konsekvenser, som följa af redan förut fattade beslut. Riksdagen har nu undan för undan reglerat lönerna för en massa af de större ämbetsverken. Om vi se på sid. 2, finna vi, att det icke är mindre än 23 ämbetsverk, som vi förut hafva reglerat, och jag tror, att det är 4, som äro reglerade i år. Herrarna kunna då finna, att, då så få ämbetsverk återstå att reglera, det skall kännas ganska svårt för de tjänstemän, hvilka utan sin förskyllan nödgas vänta och under tiden vara nöjda med en mindre lön, än deras kamrater hafva. Jag skulle dock kunna tänka mig, att det vid sådana verk, som möjligen kunna regleras under nästa år, icke skulle vara någon risk med en sådan tillfällig löneförbättring. Men däremot kan jag icke finna det möjligt, och det kan enligt min mening icke försvaras, att man gör på samma sätt med de tjänstemän, som under åtskilliga år skulle få nöja sig med den lägre lön, de få genom ett lönetillägg än genom den provisoriska lönerogleringen. Det kan icke försvaras, att de skulle behöfva vara nöjda därmed. Och oakadt herrar Sjös och Thorssons försäkran, att departementalkommittén redan under nästa år kan vara färdig med sitt arbete, är jag för min del visst icke benägen att lita på dessa försäkringar, utan litar mera på dem, som vi få från officiellt håll, nämligen att det icke kan låta sig göra. Om icke verken äro omreglerade, nödgas tjänstemännen låta sig nöja med detta till år 1916, innan de kunna få förhöjd lön. Det är väl ändock icke så, som jag tror att herr Thorsson sade, att regeringen icke tänker förrän år 1916 komma fram med förslag till löneroglering men äfven om ett sådant kommer förr, kunna nu ifrågavarande tjänstemän icke få sina löner reglerade förr än år 1916. Jag kan därför icke finna annat, än att det för departementen i Kungl. Maj:ts kansli är alldeles nödvändigt, att de få en provisorisk löneroglering, och likaså att dylik löneroglering medges åt tjänstemännen i det verk, hvilket står i samma ställning som departementen, nämligen kommerskollegium, som är beroende på kansliets omreglering. Alla dessa tjänstemän kunna således icke förrän år 1916 komma i åtnjutande

Ang. provisio-
risk löneryle-
ring för
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

af den högre lön de skulle få genom en löneroglering, och jag tror icke, att det är rimligt, att dessa tjänstemän skola aflönas mindre än andra, allrahest om man tänker på, hvad dessa verk fordra af sina tjänstemän både ifråga om kunskaper och arbetsförmåga, och att personer icke kunna vara hågade att taga anställning i ett sådant verk, där tjänstemänn-n hafva lägre löner och hafva utsikt att i flere år hafva lägre löner än tjänstemännen i andra ämbetsverk. Följden blir allt-å, att, där vi behöfva de bästa krafterna, där få vi de minst lämpliga då naturligtvis de bästa gå till de öfriga verken, där de få högre lön. Däremot är det så, att beträffande andra ämbetsverk, som här äro ifråga, de flesta lönerogleringarna kunna komma till stånd redan nästa år. Där skulle det således icke vara farligt med uppskof. Punkterna 1 och 6 äro enligt min mening de viktigaste, och jag tror, att kammaren gör klokt i att bifalla utskottets förslag i dessa punkter.

Jag har inom utskottet framkastat den tanken, om det icke skulle kunna göras någon ändring ifråga om de andra ämbetsverken, men därpå ville vissa talare icke höra, nämligen de, som nu stå som reservanter. Jag skall, som förhållandet nu är, tillsvidare icke göra annat yrkande, än att kammaren måtte bifalla utskottets förslag, som det föreligger. Skulle något yrkande framdeles framkomma om någon ändring ifråga om de andra ämbetsverken, hvilka jag icke nämnt, skall jag icke motsätta mig ett sådant yrkande. Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Rydén: Herr talman! Jag skall söka att en liten smula föra herrarne in i lönerogleringarnas labyrint. Jag vill till en början uttala den uppfattningen, att denna fråga är af mycket stor vikt, och att konsekvensen, ifall hela detta betänkande skulle blifva bifallet, kommer att, enligt min uppfattning, för framtida lönerogleringar blifva af högst ödesdiger art.

Jag skall först säga några ord om detta betänkande i allmänhet. Det har sagts af herr Carl Persson i Stallerbult, att det skulle vara obilligt och orättvist gent emot de verk, som icke blifvit reglerade, om de skulle få fortsätta att vänta på en sådan reglering. Jag vill icke bestrida, att man med visst fog kan säga, att här föreligger en obillighet. Men, mina herrar, denna obillighet och orättvisa har icke uppstått i dag eller i år utan 1907, då vi reglerade statskontoret och lämnade åsido alla andra verk, som då väntade på att blifva reglerade. Härvid uppstod precis samma orättvisa mot dessa verk. Detta är icke något nytt, utan Riksdagen har konsekvent hållit på, att vi skola taga verken i den ordning de komma och bevilja extra lönetillägg åt de andra. I fjol framkom en kungl. proposition, som afsåg att bereda extra lönetillägg åt tjänstemän med inkomster ända upp till 9,500 kronor.

Vi afvisade detta förslag, och denna kammares mening att man borde i detta afseende stanna vid 7,700 kronor segrade i den gemensamma voteringen. Om Riksdagen skulle handla konsekvent med den uppfattning den häfdade vid 1908 och 1909 års riksdagar, skulle den afslå betänkandet i dess helhet. Vi voro fullkomligt lika obilliga i fjol, som vi äro i år, ifall vi afslå betänkandet.

Ang. provisorisk löne reglering för statsdepartementen.
(Forts.)

Emellertid vill jag gärna erkänna, att, när det ställes i utsikt att undanskjuta löne reglering för Kungl. Maj:t kansli och kommerskollegium ända till 1916 och det icke tyckes vara möjligt att rubba departementalkommitténs uppfattning om att det skall draga så lång tid med ordnandet af omorganisationsfrågan, denna fråga står litet annorlunda än hvad den gör beträffande de verk, hvilka hafva utsikt att under den närmaste tiden blifva reglerade. Liksom herr Hans Andersson var jag i statsutskottet ett ögonblick inne på den tanken att vi skulle söka få en samlingslinje genom att taga de verk, som hade den längsta tiden att vänta, och icke de andra. Liksom jag hade den uppfattningen redan i utskottet — eller åtminstone lutade åt densamma — fastän jag icke fick understöd, vill jag för min del säga, att jag icke skall hemfalla åt förtviflan, om kammaren skulle bifalla första och sjätte punkterna.

Men gå vi öfver till de andra verken — och det var för att säga något härom jag begärde ordet — vill jag framhålla, att här föreligga sådana fall att jag för min del vågar vädja till kammaren att icke inlåta sig på en provisorisk löne reglering för *dessa* verk. Jag ber herrarna slå upp sidan 15, staten för patent- och registreringsverket. Där finna vi två löntagare med titeln öfveringenjör, som åtnjuta en lön af 5,500 kronor plus ålderstillägg å 500 kronor, det vill säga 6,000 kronors slutlön. Kungl. Maj:t föreslår nu ett provisoriskt lönetillägg af 1,540 kronor, och *dessa* tjänstemäns slutlöner skulle således inberäknadt ålderstillägg uppgå till 7,540 kronor under provisorietiden. Huru skall det nu gå när man en gång definitivt skall reglera *dessa* tjänstemäns löner? Det ha vi ett prejudikat på uti Riksdagens beslut i fjol angående kontrollstyrelsen. I denna styrelse fauns det två öfveringenjörer, som, såvidt jag kan se, måste sättas i samma ställning som de nämnda öfveringenjörerna i patent- och registreringsverket. För *dessa* fastställdes lönerna i gemensam votering, hvarvid Andra kammarens mening segrade, till andra gradens slutaflöning 6,800 kronor. Den provisoriska lönen skulle utgöra 7,540 kronor och den definitiva 6,800 kronor. Tro herrarne, att, om statsutskottet och Riksdagen skrifva aldrig så mycket om att en definitiv löne reglering icke får föregripas, tro Ni icke, att, när vi komma till 1911 eller 1912 års Riksdagar och skola reglera lönerna för detta verks tjänstemän, det kommer att ropas i himmelens sky öfver den skriande orättvisan att vilja taga ifrån dem 700 kronor af deras lön? Jag vågar säga, att vi

Ang. provisoirsk lönereglering för statsdepartementen.
(Forts.)

i denna punkt hafva sådana provisorier, som föregripa den definitiva löneregleringen. Jag hoppas, att, om löneregleringskommittén, hvilken jag förut sagt varit konsekvent och bra i många afseenden, fått ett fritt mandat af Kungl. Maj:t i stället för att Kungl. Maj:t bundit dess mandat, så att den icke fått gå in i att realiter utan endast mekaniskt pröfva och föreslå en procentvis försiggående stegring af nu befintliga lönebelopp, hade säkert aldrig denna mellangrad kommit att stå i den ställning, den nu gör.

Jag skall nu be herrarne slå upp sidan 41, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Där finnes en byråingenjör som har 3,500 kronor jämte två ålderstillägg, det vill säga 4,500 kronor. Kungl. Maj:t föreslår nu en höjning af 1,050 kronor och sålunda skulle han få 5,550 kronors lön. Huru skall det nu gå, då vi komma till en definitiv lönereglering? I hvilken lönegrad skall denne tjänsteman sättas? Jo, han skall sättas i första graden med en begynnelselön å 4,000 kronor jämte tre ålderstillägg, hvardera å 500 kronor. Om ni tvifla härpå, kunna ni slå upp sidan 50, af hvilken vi finna, att alla byråingenjörerna i patent- och registreringsverket stå i motsvarande lönegrad; de stå alla i första lönegraden. Nu är meningen att föreslå 500 kronors högre begynnelseaflöning under provisorietiden, än hvad lönerna komma att bli vid en definitiv reglering. På samma sätt är det med vissa tjänster i öfverintendentsämbetet. För detta verks tjänstemän sättas lönerna till några hundra kronor mer än vid en definitiv lönereglering. Dessa skäl hafva för mig varit af afgörande betydelse för min ståndpunkt till denna provisoriska lönereglering. Hade jag i utskottet fått något understöd, är det möjligt, att jag gått med på en kompromiss beträffande Kungl. Maj:ts kansli och kommerskollegium, men då jag ej fick det, måste jag ställa mig på rena afslagslinjen. Jag ber herrarne behjärta, att det är synnerligen viktigt att icke föregripa en kommande lönereglering och icke göra det omöjligt att fatta våra beslut om löneregleringar i konsekvens med dem vi förut fattat. Jag vågar be att ytterligare få understryka den uppfattningen, att här är fara å färde, ifall vi taga dessa verk. Därför vill jag för närvarande yrka bifall till punkt 1 i min reservation, men dock tillika förklara, att jag möjligen skulle kunna biträda ett kompromissförslag, som ginge ut på antagande af första och sjätte punkterna och afslag å de andra punkterna i förevarande betänkande.

Med herr Rydén förenade sig herr *Ström* i Transtrand.

Herr Schotte: Det torde vara för kammarens ledamöter klart att det stadium, hvarpå departementalkommitténs arbete för närvarande befinner sig och då kommittén, enligt sitt uppdrag, har att i vissa fall taga anvisningar af vederbörande departementschef, icke bör föranleda till någon närmare redogörelse för huru långt

kommitténs arbeten fortskridit samt huru kommittén tänkt lösa sin uppgift. Jag vill emellertid meddela, att man icke ansett lämpligt att förslag till erforderliga grundlagsändringar framlades för sig. Det skulle naturligtvis icke möta några svårigheter att i god tid före 1911 års riksdag, hafva förslag till dessa grundlagsändringar färdiga, men såsom jag framhållit, har det önskats, att kommitterade, samtidigt med det att förslag till grundlagsändringar framlades, skulle hafva ett fullt utarbetadt förslag beträffande alla statsdepartement färdigt och, vill jag tillägga, till den omgestaltning af hela vår centrala förvaltning, som under arbetet på departementens omorganisation kommit upp. Det gäller här undersökningar icke endast beträffande ett handelsdepartement, utan äfven om ett kommunikationsdepartement och ett socialdepartement eller de sociala ärendenas sammanförande under en afdelning i något förutvarande departement. Det är sålunda utan tvifvel ett ganska omfattande arbete, denna kommitté har, och det är ännu icke mer än ett år och två månader, sedan den första gången sammanträdde. Man bör sålunda icke rättvisligen kunna förebrå *kommittén*, att den icke hunnit längre än den gjort eller att särskildt förslaget om ett handelsdepartement — såsom här förut klandrats — ej kan föreläggas 1911 års Riksdag. Till 1912 års Riksdag bör hela organisationsförslaget kunna föreligga, jag vet icke om i form af riksdagsproposition, men åtminstone såsom ett utarbetadt förslag från kommittén och känt för Riksdagens ledamöter. Såsom förut framhållits är det först år 1915, som Riksdagen kan fatta definitivt beslut om de grundlagsändringar, som med detta förslag bli nödiga.

För min del anser jag det ligga en fara i att kammaren afslår förslaget om den provisoriska lönereglering för statsdepartementen och kommerskollegium, hvarom här är fråga. Det kunde i så fall hända, att Kungl. Maj:t funne sig böra ingå till nästa års Riksdag med förslag om ordinarie lönereglering för statsdepartementen och att detta förslag möjligen skulle på den gemensamma voteringens väg drifvas igenom. Men då är också för en längre framtid den reform af departementen och vår centrala förvaltning, hvarmed departementalkommitterade äro sysselsatta, förbi; och jag vågar säga, att det nog är tillräckligt mäktiga krafter ändå i rörelse för att på detta område få allt att i hufvudsak förbli som det nu är. Jag tror, att de, som verkligen vilja, att det skall göras ett allvarligt försök att åstadkomma en förbättrad och förenklad organisation af vår högsta förvaltning, icke böra motsätta sig en provisorisk lönereglering af statsdepartementen och kommerskollegium, föranledd som denna är af den omständigheten, att slutligt beslut om lönereglering i sammanhang med förändrad organisation icke kan fattas förrän vid 1915 års riksdag. Det uttalades af en föregående talare, att löneregleringen för kom-

Ang. provisorisk lönereglering för statsdepartementen.
(Forts.)

Ang. provisorisk löne reglering för statsdepartementen.
(Forts.)

merskollegium stode i samband med frågan om statsdepartementens löne reglering och jag ber att ytterligare få stryka under detta. Det torde vara uppenbart, att inrättandet af ett handelsdepartement med samtidigt bibehållande af kommerskollegium, näppeligen kan vara en klok och praktisk anordning. Kommerskollegiets vara eller icke vara sammanhänger intimt med frågan om tillkomsten af ett handelsdepartement, i hvilket kommerskollegium så att säga inflyttade.

Beträffande löne reglering för de andra verk, hvarom här är fråga, är icke en provisorisk anordning nu så trängande. Där är det kanske möjligt att dröja till nästa år, i förhoppning om att då kunna fatta definitivt beslut om vederbörande verks reglering. Det är sannolikt, att vissa af dessa verks organisation blir delvis beroende på sättet för departementens organisation, men jag tror, att denna omständighet ej bör hindra en definitiv löne reglering för dessa verk; det gäller blott att tillräckligt uppmärksamma detta i sammanhang med löne regleringen och vid tjänsterns tillsättande. För mig framstår det såsom viktigt, att en provisorisk löne reglering för statsdepartementen och kommerskollegium nu blir af kammaren bifallen enär en så lång tid, 5 år med säkerhet, torde förflyta innan en definitiv löne reglering för statsdepartementen kan framläggas. Billighet och rättvisa synas därför fordra, att dess tjänstemän, hvarom här närmast är fråga, icke så länge skola behöfva vänta på att få sina löner något så när förbättrade; såsom herr Carl Persson erinrade om, blir den provisoriska löne regleringen ändå icke lika gynnsam för tjänstemännen som den definitiva kan förväntas bli.

Rörande statsdepartementen och kommerskollegium skall jag således be att få yrka bifall till statsutskottets förslag. Rörande de andra verken åter har jag f. n. intet yrkande; jag föreställer mig emellertid, att det för dem betyder mindre, om de i år få en provisorisk löne reglering eller vanliga extra lönetillägg, enär den definitiva regleringen rörande dessa verk bör kunna föreläggas redan nästa års Riksdag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Petersson: Herr talman, mina herrar! Här ha höjts så kraftiga och välvilliga röster för ett bifall till det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget, att jag icke behöfver vidare upprepa de skäl som af dessa olika talare framhållits för detsamma. Jag anser mig däremot böra taga upp till bemötande några af de anmärkningar, som framstälts mot förslaget.

På ett par håll ha uttalats farhågor för att ett bifall till förslaget skulle menligt inverka på fortgången af det arbete med departementens omorganisation, som för närvarande försiggår, så att detta skulle löpa fara att skjutas undan till lägligare tid. Man

har trott, att ett afslag på föreliggande förslag skulle vara en press på Kungl. Maj:t att ofördröjligen komma fram med ett fullständigt organisationsförslag, och har detta uttalande åtföljts af ironiska ord om de prof på arbetsförmåga, som regeringen visat under det sista året. Nu vill jag i afseende på departementsorganisationen säga, att den är den mest omfattande organisationsfråga, som på mycket lång tid varit före här i Sverige. Från Riksdagens sida har, som herrarne veta, ifrågasatts inrättande af ett handelsdepartement och af ett socialt departement, och framställning har också gjorts om inrättande af ett kommunikationsdepartement. Det är klart, att när dessa frågor upptagas till behandling, så kommer också den gamla frågan om sammanslagning af de båda försvarsdepartementen upp igen. Och så snart dessa frågor upptagas så innefatta de i sig frågan om omläggning af de gamla departementen. Ty därom äro vi väl ense, att icke går det att endast upprätta det ena nya departementet efter det andra, utan man måste ock se till, att de gamla departementen regleras och att indragning sker, där sådan är möjlig. Allt detta måste göras i ett sammanhang. Det går icke att bryta ut en del utan att därvid minska handlingsfriheten i afseende på en annan. Därigenom skulle det kunna inträffa, att, som åtskilliga talare varnat för, hela arbetet komme på sned. Det är känt, att departementalkommittén afgifvit vissa principiella förslag, som äro ganska omfattande. Men dessa äro — det lär nog departementalkommittéradet själfva vitsorda — så allmänt och principiellt hållna, att mera detaljerade och genomförda förslag måste utarbetas, innan det öfver hufvud kan bedömas, om och i hvad mån det må vara möjligt att gå fram efter sådana riktlinier och att i sådant syfte vidtaga den grundlagsändring, som är nödig för genomförande af det hela. Här af följer, att det enligt min uppfattning icke är möjligt, att redan till 1911 års Riksdag framlägga de erforderliga grundlagsförslagen, för såvidt icke dessa skulle innefatta, att man på detta område kan göra nästan hvad man vill.

Ang. provisorisk löne reglering för statsdepartementen.
(Forts.)

Det fälldes några ord om, att vid departementens omorganisation borde man taga bort mångskrifveriet och sätta en damm för det rådande skrifvardömet, som den ärade talaren tycktes anse vara så fast rotadt inom administrationen. Jag vill härtill säga, att under de senare åren vidtagits omfattande åtgärder just i syfte att förenkla ärendenas behandling och trafiken mellan de olika ämbetsmyndigheterna för att få bort allt onödigt skrifveri. Instruktioner ha utfärdats, som syfta till att få en enkel och snabb expedition i gång. Föreskrifter äro utfärdade angående förenklad form för expeditioner och enkelt skrifsätt för ämbetsskrivelser, och vi ha äfven ålagt ämbetsmän att utan några mellanhänder skriftväxla med hvarandra. Vi ha sålunda på en mängd förvaltningsområden genomfört ganska stora förenklingar. — Om jag

Ang. provisio-
risk löne-regle-
ring för
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

detta oaktadt icke vågar vara så sangvinisk, att sätta i utsikt en indragning af tjänstemän och tjänster, så beror det på andra förhållanden. Det beror därpå, att det arbetsmaterial, som skall handläggas, ökas nästan automatiskt med en fart, inför hvilken man står häpen och förvånad. Om nya arbetskrafter behövas så beror detta icke på bristande enkelhet i handläggningen, utan på massan af det material, som skall bearbetas. Jag kan taga exempel från det verk, som jag under några år haft äran att förestå, och där jag känner förhållandena, och ville jag därvid hänvisa herrarna till ett annat ställe i statsverkspropositionen, där det upplyses, att justitiedepartementets ärendeantal under de fem sista åren nästan fördubblats. Siffrorna voro: för år 1904 986 ärenden och för år 1909 1,846. Nu får jag visserligen säga, att detta till en del beror på inrättandet af regeringsrätten, dock icke så, att därigenom arbetet på något sätt ökats beträffande de ärenden, som förut tillhörde departementet, långt därifrån, ty i detta afseende har departementet erhållit en lättnad, ehuru den icke var stor. Men arbetet har ökats därigenom, att till följd af regeringsrättens inrättande ha till justitiedepartementet lagts ärenden, som icke förut där bereddes till föredragning, såsom ärenden rörande äktenskapsskillnad, ansökningar om dispens för äktenskaps ingående och andra dylika; men äfven om jag frånräknar de ärenden, som på detta sätt från annat håll kommit till departementet, så är i allt fall den ökning, som skett under dessa 5 år, ytterst betydande. Och en liknande ökning tror jag kan spåras i de allra flesta af våra ämbetsverk. Det är sålunda icke rätt att bara tala om skrifvardöme och om olämpliga och föråldrade former, då man ser, att våra tjänstemannakrafter icke räcka till. Nu har jag visserligen den uppfattningen, att tjänstemännen äro skyldiga att utföra allt det arbete för staten, som behöfves för att maskineriet skall gå sin jämna gång. Jag anser således icke, att dessa föreskrifna timmar på tjänsterummet äro mätare på det arbete, som kan fordras af en tjänsteman, utan denne har att genomarbota det arbetsmaterial, som föreligger, naturligtvis inom de rimlighetens gränser, utöfver hvilka intet kan begäras. Så tillgår också inom statsdepartementen: deras tjänstemän få sig pålagda vissa bestämda arbeten, det ena efter det andra så långt deras arbetskrafter förslå. Men, mina herrar, det är icke roligt att utgifva sådana order och säga till tjänstemännen: »Ni måste prestera mer och mer arbete, därför att det behöfs» och på samma gång icke kunna bereda dem ens samma lönenivå som motsvarande befattningshafvare i andra verk. Här framträder den orättvisa, om hvilken förut talats, och jag ber att få lägga kammaren på hjärtat, att ett bifall till det förslag, som nu är framlagdt, ingenting annat är än en gärd af rättvisa och billighet mot dessa tjänstemän, som annars

icke blifva så tillgodosedda som deras likställda ämbetsbröder på andra håll.

Jag har en upplysning till att lämna. Här har ifrågasatts, att ett bifall till förslaget möjligen kunde innebära hinder för att framdeles, om reformen af kansliet skulle göra sådant önskvärdt, draga in tjänster eller flytta öfver tjänstemän från en del af kansliet till en annan del. Då vill jag meddela, att under de sista åren därom stadgats särskilda villkor, som säkerställa, att under inga omständigheter lönereglerna eller personers anställande i vissa tjänster skall kunna menligt inverka på indragningen eller regleringen af samma tjänster, om så skulle behöfva ske. Så förekommer t. ex. i fullmakter den bestämmelsen, »att tjänstemannen är skyldig att underkasta sig den förflyttning till annat departement samt den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af kansliet eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan varda stadgad eller anbefalld samt i sådant hänseende, äfvensom därest vissa kansliet tillhörande göromål öfverflyttas till annat verk, pliktig att med bibehållande af den tjänstbeställning och den aflöning han innehar efter ny eller förändrad arbetsordning sköta de med befattningen förenade göromålen eller efter förordnande tjänstgöra i det verk, till hvilket göromålen öfverlämnas.» Med så beskaffade villkor tror jag att ingen kan med fog säga, att en provisorisk lönereglering lägger något hinder i vägen för att sedermera ordna det, som man vill.

På tal om arbetsförenkling så skulle jag vilja tillägga några ord. Det har sagts, att den nu begärda regleringen bör afskaffa »skrifvårdömet» äfven därutinnan att man icke så mycket som hittills begär skriftligt utlåtande af det verk man önskar höra. Jag vill säga, att redan nu tillämpas inom statsrådsberedningen och regeringen ett förfarande som ganska nära instämmer med de uttalade önskemålen. Det går nämligen numera till så, att när ett ärende förekommer, i hvilket sakkunnig beredning behöfs, så tages denna sakkunskap från det håll, där man närmast har att hämta den, d. v. s. från det ämbetsverk, som ärendet angår; och en representant därifrån uppkallas för att närvara i beredningen. Det lär icke kunna drifvas synnerligen längre med direkta muntliga upplysningar, än som för närvarande sker; och kan något vidare göras så göres det säkerligen utan att man behöfver afvakta den blifvande regleringen.

Slutligen har jag att tillägga, att som herrarna se af såväl statsutskottets som Kungl. Maj:ts förslag, så skall den utsträckta tjänstetiden på ämbetsrummet tillämpas äfven på de verk, som nu få en provisorisk lönereglering; de blifva således äfven därutinnan jämställda med de andra.

Med hänsyn till hvad jag haft äran att anföra, vågar jag ut-

Ang. provisorisk lönereglering för statsdepartementen.
(Forts.)

Ang. proviso-
risk löne-
regle-
ring för
statsdepar-
temen-
(Forts.)

tala den förhoppningen, att kammaren ville benäget bifalla statsutskottets förslag.

Herr Sjö: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af det yttrande, som hölls af en ärad talare å Västgötabänken. Han försäkrade nämligen, att det icke var möjligt att komma fram med något löne regleringsförslag för departementen till nästa års Riksdag. En annan talare har försäkrat detsamma, men en tredje ansåg, att det icke var omöjligt. Man står alltså oviss och undrande, hur det skall gå med denna sak. Men jag ber herrarna erinra sig hvad som inträffade efter 1905, sedan unionen upplöstes. Då Sverige och Norge skiljts åt, måste vår regering vidtaga mått och steg för att ordna och reglera lönerna för utrikesdepartementet, konsulaten och diplomaterna, och detta gick, som herrarna veta, ganska lätt; jag tror, att det gick på några veckor. Och det är också så, att bara viljan finnes hos dem, som skola uträtta något, så går det raskt och duktigt, och man behöfver då icke sätta någon sporre på dem.

Det är underligt i alla fall hvad meningarna växla hos ända den ene än den andre här i kammaren. Det är blott tio månader sedan en ledamot af statsutskottet, som nu uppträdt för förslaget, ansåg, att man skulle i minsta möjliga grad gifva extra lönetillägg åt såväl tjänstemän i statsdepartementen som andra verk och inrättningar, hvilkas löner icke reglerats efter 1900. Men nu i år vill han, att de skola hafva trettio procents löneförbättring, och förlidet år var det dock blott fråga om att höja lönen med femton procent. Protokollet från förra året visar, hvad han sagt i denna fråga, och jag skall be att få läsa upp några rader, blott några få, ty jag vill icke besvara herrarna alltför mycket. Han säger där: »Då är det möjligt, att det lägre beloppet segrar, det håller jag icke för otroligt. Men jag anser det icke lämpligt att plocka till de högre löntagarne äfven extra lönetillägg. För landsstatens tjänstemän ha vi beviljat ett extra lönetillägg, som står i harmoni med det, som är föreslaget i reservationen. Att därför nu anslå extra lönetillägg åt tjänstemän med intill 9,500 kronors inkomst är att gå väl långt.

Jag kan sålunda, herr talman, icke för min del yrka bifall till utskottets förslag, utan vid en blifvande votering kommer jag att rösta med reservanterna, ehuru jag icke är antecknad såsom sådan.»

Jag har förut erinrat om, hvad reservanternas förslag innebar. Det var, att tjänstemännen skulle hafva endast femton procents löneförbättring för löner upp till 7,000 kronor, då däremot Kungl. Maj:t föreslagit, att de skulle få det upp till 8,500 kronor. Att höja lönerna så betydligt skulle, enligt den anförde talarens åsikt nu, vara tvunget i år, under det samme talare för blott tio må-

nader sedan ansåg, att det kunde räcka med en så mycket lägre löneförbättring. Vi ha ju också sett, att det gått mycket bra i år. Men så kommer han någon tid efter och säger: nu skola vi hafva det dubbla beloppet för nästa år, så att tjänstemännen må få en större lön och kunna vara säkra om den. Ja, det är godt och väl, men jag tror, att det är väl så klokt att antaga det förslag, som föreligger från reservanterna, på det att frågan må kunna bättre utredas till nästa Riksdag och då komma in definitivt, så att vi kunna veta hvad vi bevilja. Det är enligt mitt förmenande olyckligt, att man skall på det sätt, som nu är föreslaget, komma fram med saken i vissa tempo, hvarigenom det ena förslaget kanske blir annorlunda än det andra.

Ang. provisorisk löne reglering för statsdepartementen.
(Forts.)

Herr talman, jag yrkar fortfarande afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Öfverläggningen förklarades härmed vara afslutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner å de därunder gjorda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. B. och C.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 2:o, ang. provisorisk löne reglering för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Ang. provisorisk löne reglering för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Under punkten 14 af sjätte hufvudtiteln hade Kungl. Maj:t i propositionen angående statsverkets tillstånd och behof föreslagit Riksdagen att till provisorisk löne reglering för ordinarie befattningshafvare i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 14 januari innevarande år tillstyrkta grunder och på däruti förordade villkor, på extra stat för år 1911 bevilja ett förslagsanslag af 10,370 kronor, däraf högst 270 kronor 83 öre finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte

a) till provisorisk löne reglering för befattningshafvare i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, i enlighet med de här ofvan angifna grunder, på extra stat för år 1911 bevilja ett förslagsanslag af 10,370 kronor, däraf högst 270 kronor 83 öre finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester;

b) godkänna vissa närmare angifna villkor för åtnjutande af de nu ifrågasvarande provisoriska aflöningsstilläggen; samt

Ang. provisorisk lönerereglering för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.
(Forts.)

c) föreskrifva särskilda utförligare angifna bestämmelser till iakttagande vid utbetalningen af de provisoriska aflöningstilläggen.

Vid punkten fanns emellertid fogad en reservation, afgifven af herrar *Thorsson, Sjö, Rydén, Ström* i Transtrand och *Nilson* i Örebro, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan punkten 2:o) upplästs, lämnades ordet till

Herr *Rydén*, som anförde: Under hänvisning till de åsikter, som jag framförde i mitt senaste anförande, och under förhoppning, att kammaren måtte uppmärksamma, huru viktigt det är, att man icke på det här sättet inför oregelbundenheter, som kunna komma att inverka på framtida lönereregleringar, ber jag, herr talmän, att få yrka afslag på utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts framställning.

Herr *Schotte* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gaf nu propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag å såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade sig herr talmannen anse den förstnämnda propositionen hafva flertalet röster för sig. Som emellertid votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o) af utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 32 ja och 143 nej, hvadan kammaren alltså afslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Punkten 3:o), angående provisorisk lönerereglering för medicinalstyrelsen.

I punkten 25 af sjätte hufvudtiteln hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till provisorisk lönereglering för ordinarie befattningshafvare i medicinalstyrelsen, i enlighet med de i statsrådsprotokollet tillstyrkta grunder och på de däruti förordade villkor, på extra stat för år 1911 bevilja ett förslagsanslag af 18,930 kronor, däraf högst 612 kronor 50 öre finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester.

Ang. provisorisk lönereglering för medicinalstyrelsen.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte

a) till provisorisk lönereglering för befattningshafvare i medicinalstyrelsen, i enlighet med de här ofvan angifna grunder, på extra stat för år 1911 bevilja ett förslagsanslag af 18,930 kronor., däraf högst 612 kronor 50 öre finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester;

b) godkänna vissa närmare angifna villkor för åtnjutande af de nu ifrågavarande provisoriska aflöningsstilläggen; samt

c) föreskrifva särskilda utförligare angifna bestämmelser till iakttagande vid utbetalningen af de provisoriska aflöningsstilläggen.

Uti en vid punkten fogad reservation hade herrar *Thorsson, Sjö, Rydén, Ström* i Transtrand och *Nilson* i Örebro föreslagit, att utskottet måtte hemställa, att Kungl. Maj:ts framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr Rydén, som yttrade: Herr talman! Jag anhåller att i denna punkt få yrka afslag å utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts i punkten gjorda framställning.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner i ämnet afslog kammaren såväl hvad utskottet hemställt som hvad Kungl. Maj:t föreslagit.

Punkten 4:o, ang. provisorisk lönereglering för patent- och registreringsverket.

Ang. provisorisk lönereglering för patent- och registreringsverket.

Beträffande provisorisk lönereglering för patent- och registreringsverket hade Kungl. Maj:t, som å ämbetsverkets omkostnadsstat upptagit ett förslagsanslag å 17,520 kronor till provisorisk lönereglering för den å patent- och registreringsverkets aflöningsstat uppförda personal, under punkten 6 af sjunde hufvudtiteln föreslagit, bland annat, att detta anslag måtte för nämnda ändamål disponeras i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver finansärenden den 14 januari 1910 tillstyrkta grunder och i öfrigt förordade villkor.

Ang. provisorisk lönereglering för patent- och registreringsverket.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte

- a) å patent- och registreringsverkets omkostnadsstat uppföra ett förslagsanslag å 17,520 kronor till provisorisk lönereglering för den å verkets aflöningsstat upptagna personal att disponeras i enlighet med här ofvan angifna grunder;
- b) godkänna vissa närmare angifna villkor för åtnjutande af de nu ifrågavarande provisoriska aflöningsstilläggen; samt
- c) föreskrifva särskilda utförligare angifna bestämmelser till iakttagande vid utbetalningen af de provisoriska aflöningsstilläggen.

I en afgifven reservation hade herrar *Thorsson, Sjö, Rydén, Ström* i Transtrand och *Nilson* i Örebro jämväl vid denna punkt föreslagit, att Kungl. Maj:ts framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter det utskottets hemställan föredragits, lämnades ordet till

Herr Sjö, som anförde: Jag yrkar afslag å utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Vidare yttrade

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Swartz: Jag vet mycket väl, att det ej tjänar någonting till att försöka få någon ändring i det beslut, kammaren tydligtvis står i begrepp att fatta. Jag anser mig i alla fall ovillkorligen skyldig att såsom, om jag så får säga, högste chef för patentverket härvidlag frambålla den synpunkten, att det torde vara en ganska opraktisk sparsamhet, som i detta fall från kammarens sida öfvas, när förslaget om provisorisk löneförhöjning för patentverkets ledamöter och tjänstemän afslås.

Utom de allmänna synpunkter af rättvisa och billighet, som blifvit frambållna, men som ej förmått göra sig gällande, vill jag med afseende å här förevarande förslag betona, att det dock är ett i eminent grad praktiskt syfte, som tillgodoses genom patent- och registreringsverkets verksamhet. På grund af den konkurrens, som möter från det praktiska lifvet, måste det uppstå svårigheter, när det gäller anställandet af tjänstemän inom verket. Dessa svårigheter att kunna på ett tillfredsställande sätt rekrytera tjänstemännen i verket komma naturligtvis att visa sig än mera känbara, om dessa tjänstemän nu försättas i en sämre ställning än andra statstjänare, som förut varit likställda med dem, men numera fått sina rättvisa kraf tillgodosedda. Alltid har det, som sagdt, varit svårt att inom patentverket få fullt upp med arbetskrafter för de viktiga värf, som där förehafvas, och att det blir svårare efter detta, är ju då gifvet och klart.

Här har såsom ett talande skäl, hvarför man icke borde gå med på den föreslagna löneregleringen för patentverket, framhållits, att förslaget upptog en mellangrad mellan andra och tredje lönegraderna, och för denna stora försyndelse skulle sålunda icke den provisoriska löneförbättringen här komma i fråga. Jag befarar, att om man ser saken så, blir den väl teoretisk, och de praktiska synpunkterna komma till korta, till föga båtnad för det verkliga lifvets kraf och det allmännas bästa. Jag tror, att man får lifet mera frigöra sig från den uppfattningen, att man ovillkorligen skall i alla fall tvinga in en reglering i vissa gifna former och låta dessa former sedan få vara hufvudsaken, så att man icke får gifva något uttryck åt de olikartade behof, som i det ena eller andra fallet kunna göra sig gällande.

Jag har velat säga detta, då det i och för sig synes mig nödvändigt att framhålla de antydda synpunkterna. En ytterligare anledning att göra dessa gällande ligger vidare däri, att hvad patent- och registreringsverket beträffar, så är det icke fråga om att staten på något sätt skall vidkännas kostnader för genomförandet af den föreslagna löneregleringen. Detta verk sköter nämligen sig själf med bidrag från näringslifvets representanter, och det är min fullkomliga öfvertygelse, att dessa representanter, som nu släppa till pengarna, skulle vara synnerligen belättna, om dessa pengar användes på sådant sätt, att verket kan vara i stånd att förskaffa sig de bästa möjliga arbetskrafterna.

Jag har ju ingen rätt att göra något yrkande, och äfven om jag det hade, så skulle det som sagdt icke tjäna något till. Jag har emellertid känt det som en oafvislig skyldighet för mig att framföra dessa synpunkter i frågan.

Herr Rydén: Den argumentering, som herr finansministern här utvecklade, har jag hört vid behandlingen af hvarenda lönefråga, åtminstone under de år, då jag särskildt följt med dessa frågor. Jag erinrar nu alldeles särskildt om, att herr finansministern har vid olika tillfällen varit den främste målsmannen inom regeringen för den tendensen, att mellangrader skulle införas i lönesystemet. Det var sålunda herr finansministern, som i fråga om kammarrätten lyckades få oss att gå med på detta, och sedan ha vi haft mycket besvär att tillbakavisa dessa sträfvanden.

I fråga om dessa öfveringenjörer inom patentverket, angående hvilkas aflöning man stöter emot de allmänna löneregleringsprinciperna, vill jag särskildt framhålla, att det, såvidt jag kan förstå, icke finnes ringaste anledning att betrakta dem som tillhörande en annan tjänstegrad än öfveringenjörerna i kontrollstyrelsen. I afseende å dessa föreslog finansministern själf, att de skulle sättas i en mellangrad mellan 2:a och 3:e graden på samma sätt som här föreslagits i fråga om de förra. Löneregleringskommittén af-

Ang. provisori-
risk lönereglering
för patent- och
registrerings-
verket.
(Forts.)

styrkte detta — jag minns inte, kanske det var bara en reservation — och föreslog 2:a gradens tjänster. När frågan emellertid sedan kom till statsutskottet, så stodo på afdelningen 3 röster mot 3, och vid behandlingen inom utskottet in pleno segrade andrakammarsidans mening, hvarefter vi fingo reservation från förstakammarsidan till förmån för det högre beloppet. I den gemensamma voteringen segrade Andra kammarens ståndpunkt med betydande majoritet. Där blef sålunda fastslaget, att öfveringenjörerna skulle sättas i 2:a lönegraden. Nu ha öfveringenjörerna i patent- och registreringsverket 6,000 kr. i slutlön, och om de komme i 2:a lönegraden, skulle de erhålla 6,800 kronor. Jag kan ej inse, att denna förhöjning skulle vara ägnad att skrämja tjänstemännen på flykten från detta verk.

Jag vill också i anledning af herr finansministerns yttrande erinra herrarna därom, att vi ha flera verk, som aflönas af fonder från näringslivet, t. ex. försäkringsinspektionen och bankinspektionen. Tro nu herrarne, att, om vi här slå fast en lönereglering, som strider mot de allmänna principerna, man icke vid löneregleringarna för återstående verk äfven skall komma med mellangrader och sådant, som inför oreda i systemet. När man deltagit i statsutskottets arbete, har man väl haft tillfälle att vid behandlingen af de mångfaldiga förslag i löneafseende, som där kommit före, göra den erfarenheten, att så fort man har fattat ett beslut, som inom en stat inför någon särbestämmelse, bums komma andra fram och säga: konsekvensen bjuder, att samma principer tillämpas äfven i fråga om vår stat. På så sätt har man hela svärmen öfver sig. Har man bara gifvit ett enda litet finger på området och medgifvit något undantag, så har man med detsamma oreda i det hela.

Jag tror, att hvad vi nu behöfva göra i fråga om löneregleringarna för de ännu icke reglerade verken, det är att gå lika konsekvent tillväga som förut. Sedan kommer kanhända den tiden, då vi behöfva gå lika konsekvent till väga äfven i fråga om de verk, som redan äro reglerade efter delvis andra principer, nämligen post-, telegraf-, järnvägs- och tullverken. Jag vill således för min del alldeles bestämdt uttala den uppfattningen, att det nu skulle visa sig högst farligt att gå med på skapandet af mellangrader.

I anslutning till hvad jag nu anfört skall jag be att få instämma i herr Sjös yrkande.

Herr Kobb: Herr finansministern har nyss på ett i mitt tycke så öfvertygande sätt framställt nödvändigheten af att staterna för detta verk behandlas något annorlunda än staterna för öfriga verk, och jag skulle därför egentligen ej behöft ytterligare uttala mig i frågan. Jag har emellertid särskildt blifvit uppkallad af herr Rydén, då han sade, att han ville likställa dessa ingenjörer vid patentverket med ingenjörerna vid kontrollstyrelsen. Jag tror dock,

att det är en väsentlig skillnad mellan dessa tjänstemän. Vi få komma ihåg, att de förra representera fackkunskapen inom verket, en fackkunskap, som måste vara synnerligen vidsträckt. Det är gifvet, att man under sådana förhållanden måste fordra af dem helt andra förutsättningar än som fordras af ingenjörerna i hvilket annat verk som helst, då ju dessa senare blott ha ett alldeles speciellt område, inom hvilket de skola visa sin fackkunskap.

Ang. provisorisk löneroglering för patent- och registreringsverket.
(Forts.)

Det är sant, att det är farligt att göra undantag, men jag vill fästa uppmärksamheten på, att det redan finns ett fall, där Riksdagen gjort ett sådant undantag, nämligen i fråga om chefen för statens järnvägar. Man hade där insett, att det, för att finna en person, som vore kompetent och skicklig att sköta det maktpåliggande värfvet att förestå detta verk, vore alldeles nödvändigt att sätta hans lön högre än andra generaldirektörers, så att han icke skulle lockas att gå ut i den privata verksamheten. Jag tror, att här föreligger ett liknande fall. Skall det bli möjligt att finna personer, som äro hemma på alla tekniska områden, så är det nödvändigt att ställa dessa öfveringenjörer i en bättre ställning än de andra.

Jag skall icke göra något yrkande — jag ser, att det är fruktlöst — men jag har icke velat låta herr Rydén's yttrande stå oemotsagdt.

Herrar *Vennersten* och *Hellström* instämde häruti.

Herr *Persson* i *Stallerhult*: Ja, det är naturligt, att kammaren i denna punkt kommer att fatta samma beslut som i fråga om de två föregående punkterna, och således afslå utskottets hemställan. Afslagsyrkandet vid den nu föredragna punkten beror nu också på att i förslaget upptagits en mellangrad mellan tjänstemän i andra och tredje lönegraderna, men jag ber att få fästa uppmärksamheten däruppå, att detta är ett så kalladt tekniskt verk, och då det är fråga om att reglera för tekniska verk, så har det alltid framhållits, att det möter svårigheter att få dugliga tjänstemän för samma pris, som man kan få de akademiskt bildade personer, hvilka bekläda platser i de öfriga centrala ämbetsverken; det är klart, ett dessa tekniskt bildade män värdesätta sitt arbete litet högre än andras. Har är ett fall, där mellangrader redan finnas, och det blir ju något annat än när man skall skapa mellangrader mellan andra och tredje graden. Jag tror knappast man kan påvisa, att icke Riksdagen vid reglering af ett verk, där det funnits mellangrader, bibehållit dessa. Jag vill särskildt påpeka fjolårets riksdagsbeslut angående hofrätterna, där mellangrader förut funnits och äfven föreslogos i den nya staten. Riksdagen godkände då dessa mellangrader, därför att de funnos förut. Att nu här uppdraga någon jämförelse med kontrollstyrelsen beträffande mellan-

Ang. provisio-
risk lönereglering
för
patent- och
registrerings-
verket.
(Forts.)

graderna, tror jag icke skulle hålla streck, ty där fanns ingen mellangrad förut, utan där gällde det att skapa en sådan och då reagerade Riksdagen däremot och sade: vi vilja icke göra någon ny mellangrad, utan vi vilja behålla de första, andra och tredje graderna rena. Men jag undrar, huruvida det, när lönestaten för detta verk kommer att framläggas för definitivt antagande, kan gå att få bort denna mellangrad. Jag tviflar därpå. Det är möjligt, att man på något sätt kan söka upphjälpa saken, men jag fruktar, att man kanske då endast råkar ur askan i elden.

Jag ber äfven att få erinra om, att när kammarrätten reglerades här i riksdagen, så infördes äfven där mellangrader, icke endast mellan första och andra, utan äfven mellan tredje och fjärde lönegraden; detta godkände således Riksdagen. Kan sådant komma bort, så icke mig emot!

Men, som det antydts från statsrådsbänken, så har ju den här ifrågavarande styrelsen en något annan uppgift än de öfriga centrala ämbetsverken. Den har till uppgift att granska vederbörande uppfinnarens uppfinningar af hvad slag de vara må. För detta dess arbete har det fastställts vissa afgifter, som skola erläggas af dem, som söka patent, och med dessa afgifter skola alla löner betalas och verkets öfriga utgifter bestridas. Sålunda komma hvarken lönerna eller verkets öfriga utgifter att trycka på budgeten utan på den inkomst, som verket förskaffar sig. Då man ser efter på budgeten år 1908, så hade detta ämbetsverk icke allenast betalat utgifterna, löner m. m., utan till och med samlat en fond, som vid 1908 års slut uppgick på ett par kronor när till 1,400,000 kronor. En sådan besparing hade detta verk då åstadkommit genom sin verksamhet och jag antar, att denna besparing kommer att ökas. Nu vill jag naturligtvis icke säga, att man därför, att verket har gjort besparingar, skulle ge tjänstemännen högre löner; det vill jag visst icke. Men när verket skall skötas af de mest kunniga och på alla områden insiktsfulla män och man därför alltid framhållit behovet af att aflöna dylika personer väl, så att man får de bästa krafterna, så undrar jag, om det icke för sakens egen skull vore bäst att bifalla äfven denna punkt, som nu är föredragen.

Jag behöfde väl icke nu upptaga till bemötande den beskyllningen, att jag skulle hafva ändrat uppfattning därför, att jag talar till förmån för statsutskottets förslag, men jag ber dock att endast få antyda, att vi redan beslutat om extra lönetillägg för i år, och när det beslutet fattades, yttrade jag icke ett enda ord, och här är en alldeles ny princip som man talar för, nämligen 1911 års stat. Det är något helt annat än hvad föregående beslut afsåg.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rydén: Det är nedslående att höra, att en af löne-regleringskommitténs säkerligen mest betydande medlemmar talar på detta sätt, och jag får bekänna, att det är för mig fullkomligt chockerande, att herr Carl Persson gör sig till målsman för denna uppfattning, ty jag har aldrig förut funnit en sådan uppfattning hos honom, vare sig i hans verksamhet i lönerегleringskommittén eller vid de personliga samtal, som vi många gånger haft om dessa frågor. Jag har alltid haft den uppfattningen, som jag trodde fullkomligt delades af herr Persson, att man skulle försöka hjälpas åt i denna kammare för att få ordning och reda i det hela.

Nu yttrade herr Persson, att det icke går att afskaffa de mellangrader, som finnas. Jo men, det gör det, om vi alla hålla tillsammans här, och det är redan gjordt i somliga fall. Nu erkände vi alla, att hofrätterna, som herr Persson nyss anförde som exempel, intaga en undantagsställning i förhållande till de öfriga centrala ämbetsverken. Vi godkände där på många punkter alldeles egenartade lönerегleringsprinciper just på grund af den egenartade ställning, som hofrätterna intaga, och därför gäller icke eu jämförelse med hofrätterna i det nu föreliggande fallet. Att vi — jag tror det var vid 1908 års riksdag — när det gällde kammarrätten godkände förslaget om införandet af vissa mellangrader, tror jag verkligen berodde därpå, att vi icke tillräckligt uppmärksammat den tendens, som fanns att bryta sönder den eljest iakttagna enhetligheten. Men det fingo vi klart för oss förra riksdagen och därefter hafva vi motarbetat den. Jag kan icke se, att det finnes något som helst reelt skäl för att man skall ställa dessa öfveringenjörer i en annan ställning än andra motsvarande tjänstemän i en del andra verk.

Om Ni vilja slå upp, mina herrar, den kungl. propositionen i fjol angående kontrollstyrelsen, så skola Ni finna, att där föres alldeles samma resonemang, eller att ingenjörerna där intaga en så egenartad ställning därför att de äro teknici och att vi hafva att konkurrera om dem med den enskilda industrien, och därför måste vi sätta dem i en mellangrad och gifva dem högre löner än öfriga tjänstemän af andra graden få. Men vi underkände då med stor majoritet detta resonemang i Riksdagen och ville ej veta däraf.

Jag vill säga, att jag har så mycket större skäl att vidhålla mitt yrkande efter det anförande herr Carl Persson nu hållit, och jag skulle beklaga mycket, om herr Persson icke skulle här i kammaren vidhålla sin gamla ståndpunkt i lönerегleringskommittén. Men hvilken ställning herr Carl Persson än intager i detta afseende, så måste vi här i kammaren försöka att hålla tillsammans och icke införa några oregelbundenheter i lönerегleringshänseende.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. provisorisk lönerегlering för patent- och registreringsverket.
(Forts.)

Ang. provisorisk lönereglering för patent- och registreringsverket.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats vara afslutad, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag å såväl utskottets berörda hemställan, som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet. Herr talmannen fann den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd, men då votering begärdes, blef nu, sedan herr vice talmannen emellertid öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4:o) af utskottets förevarande utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utvisade 54 ja, men 113 nej, vid hvilken utgång kammaren afslagit såväl hvad utskottet hemställt som hvad Kungl. Maj:t föreslagit.

Ang. provisorisk lönereglering för öfverintendentsämbetet.

Punkten 5:o), ang. provisorisk lönereglering för öfverintendentsämbetet.

Kungl. Maj:t hade under punkten 11 af sjunde hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att till provisorisk lönereglering för befattningshafvare i öfverintendentsämbetet, med undantag af kassören och bokhållaren, i enlighet med de af departementschefen tillstyrkta grunder och på de af honom förordade villkor på extra stat för år 1911 bevilja ett förslagsanslag af 6,550 kronor, däraf högst 145 kronor finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte

a) till provisorisk lönereglering för befattningshafvare i öfverintendentsämbetet, med undantag af kassören och bokhållaren, i enlighet med de här ofvan angifna grunder på extra stat för år 1911 bevilja ett förslagsanslag af 6,550 kronor, däraf högst 145 kronor finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester;

b) godkänna vissa närmare angifna villkor för åtnjutande af de nu ifrågakvarande provisoriska aflöningsstilläggen; samt

c) föreskrifva särskilda utförligare angifna bestämmelser till iakttagande vid utbetalningen af de provisoriska aflöningsstilläggen.

Herrar *Thorsson, Sjö, Rydén, Ström* i Transtrand och *Nilson* i Örebro hade äfven vid denna punkt i en af dem afgifven reservation föreslagit, att Kungl. Maj:ts framställning icke skulle af Riksdagen bifallas.

Ang. provisorisk lönereglering för öfverintendentsämbetet.
(Forts.)

Efter föredragning af utskottets hemställan lämnades ordet till

Herr Sjö, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Vidare anfördes ej. Efter af herr vice talmannen gifna propositioner i ämnet afslög kammaren såväl hvad utskottet hemställt, som hvad Kungl. Maj:t föreslagit.

Punkten 6:o), ang. provisorisk lönereglering för kommerskollegium.

Ang. provisorisk lönereglering för kommerskollegium.

Under punkten 13 af sjunde hufvudtiteln hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till provisorisk lönereglering för befattningshafvare i kommerskollegium, i enlighet med de af departementschefen tillstyrkta grunder och på de af honom förordade villkor, på extra stat för år 1911 bevilja ett förslagsanslag af 17,095 kronor, däraf högst 525 kronor finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte

a) till provisorisk lönereglering för befattningshafvare i kommerskollegium, i enlighet med de här ofvan angifna grunder, på extra stat för år 1911 bevilja ett förslagsanslag af 17,095 kronor, däraf högst 525 kronor finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester;

b) godkänna vissa närmare angifna villkor för åtnjutande af de nu ifrågakvarande provisoriska aflöningsstilläggen; samt

c) föreskrifva särskilda utförligare angifna bestämmelser till iakttagande vid utbetalningen af de provisoriska aflöningsstilläggen.

Reservation var likväl afgifven af herrar *Thorsson, Sjö, Rydén, Ström* i Transtrand och *Nilson* i Örebro, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs, och ordet lämnades till

Herr Andersson i Skifarp, som yttrade: Herr talman! I öfverensstämmelse med mitt yttrande vid behandlingen af punkt

Ang. provisorisk löne-reglering för kommerskollegium. 1:o) hemställer jag om bifall till utskottets yrkande i den förvarande punkten.

ring för kommerskollegium.
(Forts.)

Vidare anförde

Herr Ekman i Göteborg: Herr talman! Jag skall be att äfven i denna punkt få yrka bifall till utskottets förslag. I egen-skap af ledamot i den för omorganisation af kommerskollegium tillsatta kommittén kan jag vitsorda, att det mänskligt att döma kommer att taga 5 eller 6 år, innan ännu kommerskollegium i dess helhet kommer på ordinarie stat. Jag vill äfven understryka, att detta ämbetsverk, som är stadt i särskildt stark utveckling och behöfver goda krafter, icke får lämnas i ett sådant tillstånd, att de bästa krafterna söka sig till andra ämbetsverk, därför att bättre lönevillkor erbjudes dem där. Det är därför af särskild vikt just för ett sådant ämbetsverk som detta att det nu begärda blir beviljadt, och ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rydén: Herr talman! Då punkt 1:o bifölls och man sålunda på grund af hvad som då anfördes ansåg sig böra bifalla den provisoriska löne-regleringen för Kungl. Maj:ts kansli, så måste jag för min del biträda utskottets framställning äfven i punkt 6:o, då den står i direkt sammanhang med punkt 1:o, och frånträder jag därför min reservation och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Ang. provisorisk löne-reglering för statistiska centralbyrån. Punkten 7:o), ang. provisorisk löne-reglering för statistiska centralbyrån.

ring för statistiska centralbyrån.

I punkten 33 under sjunde hufvudtiteln hade Kungl. Maj: föreslagit Riksdagen att till provisorisk löne-reglering för befattningshafvare i statistiska centralbyrån, i enlighet med de af departementschefen tillstyrkta grunder och på af honom förordade villkor, på extra stat för år 1911 bevilja ett förslagsanslag af 7,570 kronor, däraf högst 225 kronor finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte

a) till provisorisk löne-reglering för befattningshafvare i statistiska centralbyrån i enlighet med de här ofvan angifna grunder på extra stat för år 1911 anvisa ett förslagsanslag af 7,570 kronor,

däraf högst 225 kronor finge användas till vikariatsersättning under semester; *Ang. provisorisk lönerereglering för statistiska centralbyrån. (Forts.)*

b) godkänna vissa närmare angifna villkor för åtnjutande af de nu ifrågavarande provisoriska aflöningstilläggen; samt

c) föreskrifva särskilda utförligare angifna bestämmelser till iakttagande vid utbetalningen af de provisoriska aflöningstilläggen.

Uti afgifven reservation hade herrar *Thorsson, Sjö, Rydén, Ström* i Transtrand och *Nilson* i Örebro föreslagit, att Kungl Maj:ts framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade,

Herr Sjö: Herr talman! Jag skall be att äfven vid denna punkt få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Vidare anfördes ej. Sedan herr vice talmannen framställt propositioner i ämnet, afslog kammaren såväl hvad utskottet hemställt som hvad Kungl. Maj:t föreslagit.

Punkten 8:o, ang. provisorisk lönereglering för vissa tjänstemän och betjante vid nationalmuseum. *Ang. provisorisk lönerereglering för vissa tjänstemän och betjante vid nationalmuseum.*

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hemställde utskottet, att Riksdagen måtte

a) för beredande, i enlighet med i utlåtandet angifna grunder, af provisoriska aflöningstillägg att utgå till vissa befattningshafvare vid nationalmuseum på extra stat för år 1911 anvisa ett förslagsanslag af 4,395 kronor, däraf högst 25 kronor finge användas till höjning af vikariatsersättning under semester;

b) godkänna vissa närmare angifna villkor för åtnjutande af de nu ifrågavarande provisoriska aflöningstilläggen; samt

c) föreskrifva särskilda utförligare angifna bestämmelser till iakttagande vid utbetalningen af de provisoriska aflöningstilläggen.

Reservation hade likväl afgifvits af herrar *Thorsson, Sjö, Rydén, Ström* i Transtrand och *Nilson* i Örebro, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter det utskottets hemställan upplästs, begärdes ordet af

Herr Rydén, som yttrade: Herr talman! Jag ber att äfven vid denna punkt få yrka afslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

*Ang. provisio-
risk löne-
regle-
ring för vissa
tjänstemän
och betjante
vid national-
museum.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Efter af herr vice talmannen framställda propositioner i ämnet afslog kammaren såväl hvad utskottet hemställt som hvad Kungl. Maj:t föreslagit.

§ 10.

Härefter fanns å föredragningslistan uppfördt statsutskottets utlåtande, nr 21, i anledning af Riksdagens år 1909 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1908.

Sedan § 1 föredragits, yttrade

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Jag har icke i utskottet framställt något ändringsyrkande i det slut hvartill utskottet kommit, och jag har icke något yrkande att göra här i kammaren heller, som afviker från utskottets slut, men det är ett ärende som förekommer här i statsrevisorernas berättelse, som jag anser bör understrykas med ett par ord. På sidan 77 i berättelsen ha revisorerna erinrat om, att vid Dalregementets kasernetablissemment i Falun har fog funnits för vissa anmärkningar mot det sätt, hvarpå byggnadsarbetena där utförts. Till svar på denna anmärkning har arméförvaltningens fortifikationsdepartement sagt, att då ansvarstiden för byggnadsentreprenören utgår, skall fortifikationsdepartementet se till, att dessa byggnader ställas i det skick som de enligt öfverenskommelserna skola vara. Af statsrevisorernas berättelse framgår, att särskildt väggarna i ett par af sjuksalarna voro angripna af mycken fukt. Jag har haft tillfälle att personligen besöka detta etablissement och varit inne i omnämnda sjuksalar, och det får jag säga, att maken till material, som jag fann i väggbeklädnaden i en af dessa salar, har jag icke sett. Ur väggbeklädnaden kunde jag med mina blotta nyppor uttaga ett par bitar, dessa klenoder, som jag här håller i min hand, kunna herrarna själfva undersöka, hvilken hållbarhet som finnes i dem och därpå grunda eder uppfattning om materialets beskaffenhet. Då vederbörande tillåtitt byggnadsentreprenören — jag förmodar under statskontroll — att använda sig af ett sådant material till väggbeklädnad, så kan man fråga sig, hurudant material denne entreprenör använt sig af till sparrar och annat, som finnes i byggnaden. Är det nu meningen att arméförvaltningens fortifikationsdepartement skall ge sig till att rifva upp golf och väggar för att ta reda på det där efteråt? Riksdagen har verkligen anledning att fråga, hurudan har kontrollen här varit? Det förefaller mig, som om vi här råkat på en slarfaktighet hos kontrollanten, som är utan motstycke.

Vi aflöna naturligtvis kontrollanterna af statsmedel, för att de skola se till att materialet är af den *beskaffenhet, som kontraktet föreskrifver*. En annan sak, som väckte min synnerliga uppmärksamhet, var, att uti den källare, där dieselmotoren var placerad, inträngde vattnet i en sådan grad, att man måste hålla folk vissa tider att stå där och ösa eller pumpa upp vattnet ur källaren. Om det varit på det sättet, att det varit omöjligt att genom tidsenliga anordningar leda vattnet från etablissementet, så hade det kunnat förklaras, att man på detta primitiva sätt bortskaffade vattnet. Men som kasernetablissementet låg på en stor höjd och det således finnes ett förträffligt fall därifrån, så synes det mig, att vederbörande med vanlig sund beräkning kunde genom aflopsledning ar afledt vattnet och således befriat beväringar eller annat i kårens tjänst anställt folk från detta arbete. Det är för öfrigt ett på många ställen påklagadt missförhållande att icke aflopsledningarna läggas tillräckligt djupt ned för att från etablissementen bortföra vattnet; om jag icke missminner mig ha klagomål därom framställt, förutom vid nu omnämnda etablissement, äfven vid Helsinge och Karlskrona grenadjärregementen. Det tycks rent af vara kutym hos herrar kasernebyggare att »upphöja» aflopsledningarna öfver källargolfvens yta och därigenom befria dessa ledningar från sin vattenafledande uppgift. Äfven på detta område kräfvos vakna och dugliga kontrollörer.

Medan jag nu har ordet, vill jag äfven påpeka en annan sak, som icke hör samman med kasernbyggandet, men dock med denna punkt. Jag anser nämligen, att statsrevisorerna i detta fall icke tillräckligt beaktat den oegentligheten, efter mitt sätt att se saken, att vid arméns byggnader det därför anslagna reservationsanslaget under 1908 öfverskridits med öfver 88,000 kronor. Det synes mig, att det borde varit statsrevisorernas plikt att göra en erinran mot detta öfverskridande. Ty af reservationsanslagen får vederbörande visserligen innehålla eventuellt gjorda besparingar, men det kan dock icke tänkas, att man på detta sätt får lof att reservera uppståndna skulder på blifvande års reservationsanslag. Ty då kunde först som sist dessa anslag göras till förslagsanslag till namnet lika väl som till gagnet, då vederbörande finge använda af desamma, hvad de anse sig ha behof af, och några ytterligare reservationsanslag behöfde icke komma i fråga. Det är icke allenast på fjärde hufvudtiteln som reservationsanslaget öfverskridits, så har äfven skett på femte på icke mindre än tre olika anslagstitlar, och jag anhåller, herr talman, att medan jag nu har ordet äfven få beröra dessa anslag, på samma gång jag anhåller få fästa kammarens uppmärksamhet på några i samband därmed stående bokföringsegendomligheter.

Genom det olika sättet att bokföra dessa saker inträffa högst märkvärdiga förhållanden. Om man vill gå till statsrevisorernas

Ang. provisoirisk lönerereglering för vissa tjänstemän och betjante vid nationalmuseum.
(Forts.)

berättelse och taga reda på med hvilket belopp ett anslag slutar, kommer man till en helt annan summa, än om man går till kapitalkontot; det ser ut, som om *statskontoret icke ville godkänna dessa förskottsutbetalningar på reservationsanslagen*, och därför stämma, som sagdt, icke dessa slutsummor med hvarandra. Därtill kommer att olika omföringsmetoder högst väsentligt kunna förändra anslagens slutsummor i de olika verkens räkenskaper, ehuru de bokföra samma anslag och påstå sig ha rätt båda i sin bokföring. Kapitalkontot angifver att utgifterna å ett anslag för ett år — nu 1908 — gått till så och så mycket, men enligt statsrevisorernas berättelse, hvars räkenskaper i detta fall grundar sig på arméförvaltningens bokföring, har det uppgått till en helt annan summa. Jag måste då naturligtvis fråga mig, hvilken summa, som är den rätta. De äro missvisande båda två; om jag går till arméförvaltningen och tar del af deras räkenskapsafslutning, så skall jag finna att å kontot Arméns byggnader m. m. den verkliga utgiftssumman slutar där på 1,312,049: 70; går jag sedan till statskontorets kapitalkonto finner jag att samma kontos utgiftssumma slutar på 1,223,306: 76 och slutligen visa statsrevisorernas berättelse, att utgifterna på detta konto varit på samma tid 1,183,399: 43. Som herrarna finna äro här icke mindre än tre olika variationer på samma anslags utgifts-sida, men enligt min uppfattning borde dessa slutsummor vara lika. Därför bör vederbörande sträfvä efter att få ett enhetligt bokföringssystem, som klart visar ställningen för enhvar, som vill ta reda därpå.

Jag tror icke herrar räkenskapsförare kunna säga, att det är ordentligt ställdt i detta afseende, då vi sålunda få ett belopp efter den ena boken och ett annat efter den andra, men båda dessa böcker äro officiella och utdelas, så att hvem som helst kan taga del af dem.

För att bevisa att samma egendomligheter råda inom andra anslagstitlar, där Kungl. Maj:t öfverskridit sin befogenhet i fråga om reservationsanslagens användning, ber jag få erinra om att anslaget till flottans nybyggnad och underhåll för år 1908 öfverskridits med öfver 62,000 kronor. På detta anslag visar revisorernas berättelse en utgift på 2,364,500 kronor, kapitalkontot en utgift på 2,452,855 kronor. I fråga om kustartilleriets byggnader, har reservationsanslaget öfverskridits med öfver 19,000 kronor. Här visar revisorernas berättelse, att detta anslags utgifter uppgå till 346,552 kronor, men kapitalkontot angifver beloppet till 323,992 kronor. Anslaget till kustartilleriets öfningar är öfverskridet med 35,793 kronor. Här angifves anslagets utgiftssumma i revisorernas berättelse till 331,442 kronor, i kapitalkontot till 159,920 kronor.

Det är alldeles klart, att om man mot hvarandra på detta sätt ställer olika slutsummor på precis samma konto, man aldrig kommer att få reda på, hvilken summa som egentligen är den rätta.

Ang. provisorisk lönereglering för vissa tjänstemän och betjante vid nationalmuseum.
(Forts.)

Jag skulle därför vilja till de revisorer, som Riksdagen i år valt, ställa en vördsam anmodan att icke öfverlämna denna viktiga del af revisionen ensamt till sitt kansli och sedan på god tro skriva på hvad sålunda »reviderats», utan själfva göra några jämförelser och därpå grunda vederbörande anmärkningar för nästa års revision.

Ang. provisorisk lönerereglering för vissa tjänstemän och betjände vid nationalmuseum.
(Forts.)

Jag har intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen åter öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, lades paragrafen till handlingarna.

§§ 2—4.

Lades till handlingarna.

§§ 5—7.

Hvad utskottet hemställt bifölls

§ 8.

Lades till handlingarna.

§§ 9—11.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Lades till handlingarna.

§ 11.

Till behandling förelåg härefter bevillningsutskottets betänkan- de nr 11, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med slag till förordning om ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften, dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften.

Genom proposition nr 22 af den 14 januari 1910 hade Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt protokoll öfver finansärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att dels antaga ett vid propositionen fogadt förslag till förordning om ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stäm-

Ang. ändrad pelafgiften, dels ock besluta, att de nya bestämmelserna skulle till-
lydelse af 3, lämpas från och med den dag, som af Kungl. Maj:t bestämdes.
8, 41 och 58

§§ af förord-
ningen den 18
september
1908 angä-
nde stämpel-
afgiften.
(Forts.)

I sammanhang med denna proposition hade utskottet till be-
handling förehaft följande inom Riksdagen väckta, till utskottet
öfverlämnade motioner, nämligen

inom *Första kammaren*:

nr 42 af herr *L. Ljungberg*,
nr 45 af herr *E. Bohnstedt*, och
nr 47 af herr *O. Eklund* samt

inom *Andra kammaren*:

nr 173 af herr friherre *Palmstierna*,
nr 174 af herr *Ericsson* i Ofvanmyra, med hvilken tjugu andra
af kammarens ledamöter instämt,
nr 181 af herr *Söderbergh* i Karlshamn,
nr 198 af herr *Wijk*,
nr 206 af herr *Branting*,
nr 207 af herr *Kobb* jämte trettionio andra af kammarens le-
damöter,
nr 208 af herr *Lundin*, och
nr 209 af herr *Åkerlund*.

Utskottet hemställde,

1:o att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts före-
varande, i propositionen nr 22 innefattade förslag till förordning
om ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18
september 1908 angående stämpelafgiften, icke kunnat oförändradt
bifallas, måtte antaga samma förslag med de ändringar, utskottets
författningsförslag utvisade;

2:o att Riksdagen, med afseende å denna författning, måtte
besluta, att de nya bestämmelserna skulle tillämpas från och med
den dag under innevarande år, som af Kungl. Maj:t bestämdes;

3:o att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl.
Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes, för så vidt hinder däremot
ej mötte, till nästkommande års Riksdag afgifva förslag i syfte att
åt arfs- eller testamentstagare måtte kunna i vissa fall medgifvas
anstånd med stämpelskattens erläggande, då boets tillgångar ut-
gjordes hufvudsakligen af fastighet med tillbehör eller annan egen-
dom, som ur anståndssynpunkt skäligen borde därmed likställas;

4:o att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl.
Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes, för så vidt hinder däremot
ej mötte, till nästkommande års Riksdag framlägga förslag i syfte
att förhindra, att genom gifva förmögenhet undandrogen arfsbe-
skattning;

5:o att de i betänkandet behandlade motioner af

a) herr *Ljungberg*,

- b) „ *E. Bohnstedt*,
- c) „ *Eklund*,
- d) „ *Ericsson* i Ofvanmyra,
- e) „ *Söderbergh* i Karlshamn,
- f) „ *Wijk*,
- g) „ *Branting*,
- h) „ *Kobb* m. fl.,
- i) „ *Lundin* och
- k) „ *Akerlund*,

Ang. ändrad
lydelse af 3,
8, 41 och 58
§§ af förord-
ningen den 18
september
1908 angä-
ende stämpel-
avgiften.
(Forts.)

måtte få anses besvarade genom hvad utskottet i punkterna 1—4 hemställt; samt

6:o) att ofvanberörda af friherre *Palmstierna* väckta motion II: 173 icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

vid *punkten 1:o*) af:

friherre *C. J. Beck-Friis* samt herrar *A. E. Håkansson* och *Åkerberg*;

herr *Ljungberg*;

herrar *Karlsson* i Göteborg, *Branting*, *Kvarnzelius*, *Röing* och *Kobb*, hvilka föreslagit, att den i 8 § intagna tariffen skulle hafva af reservanternas angifven lydelse;

friherre *Bonde*, som ansett, att utskottet uti *punkten 1:o*) bort hemställa, att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förvarande i propositionen nr 22 innefattade förslag om ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelavgiften icke kunnat oförändradt bifallas, måtte antaga samma förslag med de ändringar och tillägg, ett af reservanten afgifvet författningsförslag utvisade; och

herr *Kobb*, med hvilken herrar *Karlsson* i Göteborg, *Branting*, friherre *Bonde* och *Röing* instämt, beträffande lydelsen af rubriken till klass II i den uti 8 § i författningsförslaget upptagna tariffen; samt

vid *punkten 6:o*) af friherre *Bonde*, med hvilken herrar *Karlsson* i Göteborg, *Branting*, *Kvarnzelius*, *Röing* och *Kobb* instämt och som föreslagit, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, på hvad sätt de genom arfsskatten inflytande medlen måtte helt eller delvis genom afsättande till en särskild fond eller annorledes kunna göras för det allmännas behof fruktbarande, samt därefter för Riksdagen framlägga de förslag, som däraf kunde föranledas.

Sedan ärendet anmälts till handläggning begärdes ordet af

Herr *Karlsson* i Göteborg, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag anhåller, att detta ärende måtte få behandlas efter

Ang. ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften. (Forts.)

följande föredragningsordning. Jag vill föreslå, att betänkandet måtte punktvis företagas till afgörande, med iakttagande likväl att i sammanhang med punkt 1:o) behandlas punkt 5:o), med undantag af mom. b) och h); att i sammanhang med punkt 3:o) behandlas punkt 5:o) mom. b) och h); att det i punkt 1:o) omförmälda författningsförslag föredrages paragrafvis och, där så erfordras, momentvis, hvarvid § 8 föredrages först; att vid behandlingen af denna paragrafafdelning A) Bouppteckning, diskussionen må omfatta betänkandet i dess helhet; att därefter behandlas 3, 41 och 58 §§ i nu nämnd ordning; att därest en eller annan del af förslaget återremitteras till bevillningsutskottet, detta må äga befogenhet att äfven föreslå de ändringar i ej återremitterade delar, som kunna äga sammanhang med eller anses vara en följd af återremissen; samt att af förslagens text ej må behöfva uppläsas andra delar än sådana, beträffande hvilka uppläsning begäres.

Hvad herr Karlson i Göteborg sålunda föreslagit bifölls af kammaren.

I enlighet härmed företogs till en början till behandling *punkten 1:o)* af utskottets hemställan samt utaf *punkten 5:o)* de under mom. a) och c)—i) omförmälda motionerna.

Sedan härefter det i punkten 1:o) upptagna *författningsförslaget* föredragits till om med § 8, A, *Bouppteckning, mom. 24, Tariff, Klass I*, lämnades ordet till

Herr Karlsson i Göteborg som yttrade:

Herr talman, mina herrar! Såsom kammaren behagar finna, har utskottet i hufvudsak tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Med afseende å ett par mindre väsentliga saker har dock utskottet gjort undantag härifrån. Det har skett beträffande den af herr Ollas A. Ericsson m. fl. väckta motionen angående skattefrihet inom klass I för arfsandel, understigande 1,000 kronor. Detta förslag har utskottet tillstyrkt. Vidare har utskottet föreslagit uppflyttning från klass III till klass II utaf arfsandel, som tillfaller akademi, vetenskapligt samfund, allmänt undervisningsverk, stipendiefond, pensionsanstalt, sjuk- eller fattigvårdsinrättning eller annan from stiftelse. Utskottet har ansett, att då dessa arfsandelar tillfalla allmännyttigt ändamål, staten icke borde taga så stor andel af dessa belopp i skatt, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Dessutom har utskottet föreslagit ett par skrivelser till Kungl. Maj:t, nämligen först och främst en skriftelse om anstånd med skattens erläggande i sådant fall, där arfsandel är bunden antingen vid fast egendom eller i ett affärsföretag. Rörande denna sak

har utskottet sagt, att det kan synas icke vara erforderligt att särskildt upptaga denna fråga, då departementschefen har sin uppmärksamhet fäst på densamma och utlofvat att framlägga förslag i detta afseende. Utskottet har emellertid ansett saken vara af den betydelse, att det i alla händelser vore af vikt, att Riksdagen uttalade sin anslutning till denna departementschefens tanke, och det var därför, som utskottet ansåg, att en dylik skrifvelse borde aflåtas. Detsamma kan man säga om den andra skrifvelsen som jag syftade på, hvilken afser vidtagande af åtgärder för att förhindra att genom gifva penningar undandragas arfsbeskattningen. Äfven beträffande denna fråga har Kungl. Maj:t sin uppmärksamhet riktad på hvad utskottet föreslagit.

Ang. ändrad lydelse af 3, 8, 41, och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften. (Forts.).

Om så väl Ollas A. Ericssons motion som dessa skrivelser har fullständig enighet varit rådande inom utskottet. Däremot har detta icke varit fallet beträffande skattesatser och skatteskalor. Redan inom kamrarna hafva ju motionsvis framlagts den åskådningen, att man borde kunna gå något längre än hvad Kungl. Maj:t föreslagit. Allmänt har ju i alla händelser erkänts, att Kungl. Maj:ts förslag innebär ett afsevärdt framsteg, och meningsskiljaktigheterna hafva endast rört sig om, huru långt man skulle kunna gå med afseende på beskattningen på detta område. Vi reservanter hafva anslutit oss till de motionärers ståndpunkt, hvilka föreslagit, att man skulle gå längre än hvad Kungl. Maj:t tänkt sig, och vi hafva särskildt funnit oss föranledda att vara med om detta förslag, då det förefallit oss, som om man utan att gå alltför hårdhänt tillväga borde kunna gå något högre än hvad Kungl. Maj:t föreslagit ifråga om de större arfsandelarna. Vi hafva nämligen tänkt oss, att då nu en ändring skall företagas, det skulle vara lämpligt att göra den så, att icke inom alltför kort tid rubbning återigen kunde anses vara behöflig, ty det är nog sant hvad som säges i Kungl. Maj:ts proposition, nämligen att rubbning på detta område icke bör alltför ofta förekomma.

Då nu Kungl. Maj:t låtit progressionen stanna vid arfslotter på 450,000 kronor där skatteprocenten skall vara 4, och man vid studium af det material, som Kungl. Maj:ts proposition lämnar, kan se, att, om man fortsätter progressionen högre upp, man skulle kunna ytterligare erhålla ett icke obetydligt belopp, utan att man, såsom jag nyss sade, därigenom kunde tycka, att ifrågavarande arfstagare blifvit något för hårdhänt behandlade, så ha vi tänkt, att man skulle kunna låta progressionen fortsätta upp till 1 million kronor och där hafva vi stannat vid 8 procent, hvad beträffar klass I. Äfvenledes hafva vi med ledning af en inom Första kammaren väckt motion något tidigare, än Kungl. Maj:t föreslagit nått en skatt af 4 procent. Såsom jag nyss sade, har Kungl. Maj:t kommit till 4 procent vid 450,000 kronor; enligt vårt förslag skulle man komma dit vid 200,000 kronor. För klassen II, fjärmare

Ang. ändrad arftagare, har ju Kungl. Maj:t föreslagit en skatt af 8 procent vid ydelse af 3, 375,000 kronor; i detta fall hafva vi tänkt oss att låta progressio- 8, 41 och 58 nen fortsätta uppåt, så att man når 8 procent vid 200,000 kronor §§ af förord- och sedermera låter progressionen fortsätta så att skatten vid 1 ningen den 18 million uppgår till 12 procent. Vi hafva ansett, att en sådan be- september skattning skulle kunna göras utan att man kunde klaga däröfver. 1908 angä- Det är emellertid icke blott ifråga om själfva skatteprocenten, ende stämpel- som vi reserverar varit af någon annan mening än Kungl. Maj:t. afgiften. (Forts.)

Äfven med afseende på anordningen af själfva skalan har det förefallit oss, som om man borde kunna göra någon ändring. I en inom Första kammaren väckt motion har herr Eklund föreslagit en anordning, liknande den som förekommer i inkomstskatteförordning. Utskottet faun emellertid vid en ingående behandling, att man svårigen kunde komma fram på den vägen utan en mera genomgående utredning, då det vore svårt att här bedöma huru den skulle komma att verka. Under öfverläggningens gång framkom ett förslag, som var grundadt på proportionell stegring inom intervallerna. Detta förslag vann inom utskottet ganska stor anslutning, och det erkändes rätt allmänt vid en jämförelse mellan Kungl. Maj:ts förslag och det nämnda förslaget, hvilket upptagits i reservationen, att skatteskalen i det sistnämnda förslaget var bättre än i Kungl. Maj:ts. Men på grund af skäl, som jag har litet svårt att komma under fund med, ville man inom utskottet icke vara med på detsamma. Vi ansågo emellertid, att det vore lämpligt att göra en omläggning i enlighet med det förslag, som framkommit inom utskottet.

Man kan ju i viss mån säga, att det är en smaksak, huru långt man vill gå ifråga om denna beskattning. Jag skall nu icke upptaga kammarens tid längre men jag vill i alla fall säga, att då kammaren skall bedöma det af reservanterna afgifna förslaget, den bör taga i betraktande för det första, att den ökning, som vi föreslagit, hufvudsakligen lägges på de stora arfven. Vidare vill jag framhålla, att hela den ökning i beskattningen, som skulle åstadkommas genom ett bifall till vår reservation, skulle blifva något mera än 1 million kronor. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle arfsskattens ökade afkastning uppgå till ungefär 3 millioner kronor och enligt vår reservation till omkring 4 millioner kronor. Det är således icke något svindlande belopp som det är fråga om. Jag säger detta därför att man inom utskottet hört den invändningen, och hört den upprepas många gånger, att man genom bifall till reservationen skulle gå alltför illa åt kapitalet.

Vidare vill jag framhålla, att den ställning, man härvidlag intager, ju icke så litet beror på det mål man vill uppnå genom den ena eller andra åtgärden. Kungl. Maj:t har velat åstadkomma ett belopp af 3 millioner kronor, som varit nödvändigt för att täcka ett hål i budgeten. Vi för vår del skulle gärna vilja på

den vägen ernå något mera, detta icke minst därför att vi hysa den förhoppningen, att om vi på detta sätt kunna nå 1 million kronor mera än hvad Kungl. Maj:t föreslagit, skulle man möjligen kunna undvika den af alla föga älskade kaffetullen. Det är ju visserligen så, att kaffetullen skulle täcka ett större belopp än detta, men man har anledning att tro, att genom besparing, kanske äfven på annat sätt, man skulle kunna täcka det belopp, som ligger mellan nämnda million och det belopp, som kaffetullen skulle inbringa.

Ang. ändrad
lydelse af 3
8, 41 och 58
§§ af förord-
ningen den 18
september
1908 angä-
ende stämpel-
avgiften.
(Forts.)

Jag ber således, herr talman, att med afseende på denna punkt få yrka bifall till det förslag, som vi i vår reservation framburit angående klass I i tariffen.

I detta yttrande instämde herrar *Röing* och *Janson* i Bråten.

Vidare anförde

Friherre Bonde: Då ingen tyckes vilja begära ordet, ber jag att här en kort stund få taga kammarens tid i anspråk. Jag ville endast nämna, att jag uti denna punkt vidfogat utskottets betänkande en särskild reservation, hvilken något skiljer sig från den reservation, som blifvit afgifven af ett antal utskottsmedlemmar från denna kammare. I likhet med dessa reservanter anser jag, att man bör kunna gå något längre i progressionen och något mera höja procenten för de högre arven och äfven göra öfvergången från de olika procenttalen något jämnare. Jag har emellertid ansett, att man icke borde gå fullt så långt, som reservanterna föreslagit, utan jag har hållit före, att man borde stanna vid ett maximibelopp af 5 %. Säsom nyss nämndes, blir det ju alltid en godtycklig siffra, då man här sätter ett visst procenttal, men jag har haft den meningen, att då denna arfsskatt denna gång är afsedd att fylla statsverkets behof i och för de löpande utgifterna, borde man icke gå alltför långt, då jag för min del icke kan dela den antagna grundläggande principen att använda arfsskatten just för de löpande utgifterna, hvilket jag äfven i en reservation under en annan punkt framhållit. Jag anser det vara en mycket betänkelig åtgärd att på detta sätt taga af landets rörliga kapital och använda det för de löpande utgifterna. Frågan är ju, om det kan vara rättvist, att staten öfver hufvud taget tager något af arfslotter, men som här i den Kungl. propositionen är framhållet, är det ju ett synnerligen lämpligt tillfälle att beskatta kapitalet, då det är stadt i flyttning från den ena handen till den andra. Om man anser, att en beskattning af dessa kapital för statens behof då är lämplig, är det dock alldeles bestämdt olämpligt att använda denna inkomst för de löpande utgifterna.

Ang. ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelavgiften.
(Forts.)

En stor del af det rörliga kapitalet går på detta sätt till spillo, det bibehålles icke såsom kapital.

Med anledning af en motion, afgifven i denna kammare af friherre Palmstierna, liksom äfven med anledning af hvad herr Kobb i sin motion framhåller, skall jag i en följande punkt framställa ett särskildt yrkande i nu antydd riktning. Jag anser det för min del vara lämpligast, att, om staten nu skall beskatta arf, de medel, som sålunda inflyta, blifva använda till produktiva ändamål, d. v. s. bibehållas som kapital, antingen på sätt friherre Palmstierna föreslår, nämligen så, att de skola användas för ett ändamål, för hvilket staten i annat fall skulle behöfva upplåna medel, eller ock så, att de afsättas till arbetarförsäkringsfonden. Detta senare sätt är synnerligen tilltalande, då ju sålunda den andel, som staten erhåller i de större arfslotterna, skulle göras fruktbärande för de medlemmar af samhället, som kanske mest äro i behof af understöd. Jag skall, som sagdt, vid en kommande punkt framställa ett särskildt yrkande rörande den saken.

Jag vill nu icke vidare ingå på själfva frågan, då tiden är långt framskriden, och det ju vore önskligt att kunna få denna fråga snart afgjord. Jag har endast velat framhålla, att jag af skäl, som jag nu anfört, anser, att man icke bör gå så långt, som reservanterna gjort. Ett hufvudskäl, hvarför jag anser, att man bör stanna vid 5 %, är, att denna siffra just förekom i det förslag, som af afdelningen frambars inom utskottet och hvilket förslag man således hade all anledning att tro, att utskottet skulle ena sig om, och jag hade verkligen hoppats, att utskottets utlåtande skulle blifva enhälligt samt att den lilla ändringen i Kungl. Maj:ts förslag, att siffran 4 utbytes mot siffran 5, skulle vinna allmänt understöd. Med den lilla höjning, som jag föreslagit i klass II, från 8 till 10 %, vinnas naturligtvis icke så stor ökning i skattebeloppet som med de andra reservanternas förslag. Herr Karlsson framhöll, att man skulle komma upp till en ökad inkomst å 1,000,000 kronor, om man följde den väg, som dessa reservanter förorda. Genom att man följer den väg, som jag föreslagit, vinner man naturligtvis icke denna summa, och det är verkligen svårt att säga, hur mycket man då skulle vinna; enligt beräkningar för de tre senaste åren skulle det i medeltal bli 230,000 kronor, som skulle vinnas; följer man återigen siffrorna för 1908, kommer man till afsevärdt högre belopp eller till 450,000 kronor. Det är all anledning att tro, att det belopp, som kommer att inflyta i form af arfsskatt alltid skall vara stadt i tillväxt; det framgår af statistiken. Den statistik, som föreligger i år, visar, hurusom arfslotterna ökas i en ständigt växande skala. Jag tror således, att man på denna arfsskatt skall i både det ena och andra fallet få in betydligt mera, än man beräknar.

Med anledning af hvad jag nu yttrat, anhåller jag, herr tal-

man, att i fråga om tarifferna i klass I få yrka bifall till den af mig uti denna punkt afgifna reservationen, nämligen att skalan anordnas på det sätt, att maximiprocenten blir 5.

Jag vill i sammanhag härmed påpeka, att i tariffen insmugit sig ett par korrekturfel, som för undvikande af misstag, för den händelse denna tariff skulle antagas, torde nu böra rättas. Siffran 55,500 bör ändras till 55,000 och siffran 87,000 något längre ned till 87,500.

Jag anhåller, som sagdt, att få yrka bifall till den af mig uti denna punkt afgifna reservationen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Swartz: Herr talman, mina herrar! Då jag beslutade mig för att göra en hemstallan till Kungl. Maj:t om att förelägga denna Riksdag förslag angående en höjning af arfsskatten, var den för mig därvidlag grundläggande principen den, att jag därigenom skulle söka åstadkomma den största möjliga ökning af arfsskatten, detta dels beroende därpå, att detta vore i hög grad önskligt med hänsyn till statens behof af ökade inkomster, dels därför, att när man nu gick till en höjning af arfsskatten, skulle det för de enskilda vara lyckligt, om höjningen blefve så pass tilltagen, att förhållandena sedan kunde blifva stabila. Det är således alldeles samma synpunkter som de, hvilka här förut framhållits af den förste ärade talaren. Att man kommer till något olika resultat med afseende å konstruktionen härvidlag kan ju bero på många olikartade motiv. För min del får jag säga, att jag funnit, att nödvändigheten af att begränsa arfsskattens höjning kan från det allmännas synpunkt härledas hufvudsakligen ur två skäl.

Det ena af dessa har varit den fiskaliska synpunkten. Det går icke för sig att utan vidare höja i ett slag skattesatser alltför mycket utöfver hvad folk förut varit vant att betala. Därigenom riskerar man tydligtvis, att benägenheten blir allt större och större att med begagnande af alla möjliga lagliga medel söka undandraga sig följden af den högre beskattningen. Det är en erfarenhet, som är så gammal, som öfver hufvud taget allt skattesystem i sig själf är. Är det återigen på det sättet, att man så småningom får vänja sig vid och växa in i de ökade skatterna, så reagera folks känslor icke mot det obilliga uti den ökade skattelaggingen, såsom helt naturligt på många håll blir fallet, om höjningen på en gång blir synnerligen stor och som sådan också kännas och uppfattas.

Den allra viktigaste synpunkten emellertid, som gjort sig gällande för mig vid begränsningen af denna skatteökning, är den nationalekonomiska synpunkten. Det har för mig framstått såsom alldeles tydligt och klart, att man kan icke, speciellt icke i ett fall sådant som detta, låta skattesatsernas stegring, så att säga, springa förbi kapitaltillväxten. De måste följas åt, om icke en betydligt

Ang. ändrad,
ydelse af 3
8, 41 och 58
§§ af förord-
ningen den 18
september
1908 angå-
ende stämpel
afgiften.
(Forts.)

Ang. ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften.
 (Forts.)

större skada skall för landet i dess helhet uppstå till följd af de ökade skattesatserna, än den fördel kan vara, som däraf möjligen kunde vara att hämta för statskassan. Det lider nu intet tvifvel, att kapitalet inom vårt land har ökat högst väsentligt från den tid, då arfsskatten här först infördes, oaktadt denna tid icke ligger längre tillbaka än ungefär 16 år. År 1894 infördes ju arfsskatten här hos oss. Det är denna ökade kapitaltillgång, som också har gjort det för mig möjligt, efter min uppfattning, att föreslå denna ökning i de skattesatser, som här från Kungl. Maj:ts sida äro framlagda. Det är en högst väsentlig ökning, som därvidlag föreslagits, det har ju också erkänts. Den nuvarande skattesatsen är: i klass I maximum $1\frac{1}{2}$ procent, i klass II maximum 3 och i klass III maximum 6 procent. Kungl. Maj:t föreslår nu: i klass I en höjning till maximum 4, i klass II till 8 och i klass III till 16. Det är således en höjning, som närmar sig 200 procent, och det kan därför icke gärna förnekas — och har heller icke förnekats från något håll — att icke höjningen är synnerligen genomgripande. Skulle man återigen gå ändå högre, än hvad här är föreslaget, vill det synas mig aldeles klart och påtagligt, att man därvidlag skyndar något för fort, har något väl brådtom. Försiktighet synes mig vara af nöden vid omläggning af skatt i allmänhet och icke minst vid omläggning af denna skatt. Här i vårt land fattas ännu ofantligt mycket, innan vi med afseende å kapitaltillgång och för öfrigt äfven i andra afseenden ha ens närmelsevis hunnit till jämställighet med de länder, där skattesatserna äro något högre än de här föreslagna. Jag skall längre fram komma med en närmare redogörelse för skatteförhållandena i olika länder i allmänhet, men jag vill redan nu säga, att de länder, där maximum öfverstiger de af Kungl. Maj:t föreslagna, egentligen endast äro Frankrike och England, som äro för oss af någon större betydelse. Hur är ställningen i dessa båda länder? Ja, det veta vi mycket väl, att kapitaltillgången är sådan, att där ingalunda behöfves, för tillgodogörande af de inhemska naturtillgångarna och för utveckling af de inhemska rikedomskällorna, att draga in penningar från utlandet. Tvärtom ha dessa länder öfverskott af kapital, af hvilket de åt andra länder låna ut. Hos oss är det tvärtom, som vi mer än väl veta, och att vi ännu länge komma att befinna oss i den ställning, att det är nödvändigt för oss att från utlandet indraga kapital för att kunna utveckla våra rika naturtillgångar, är uppenbart. Under sådana förhållanden måste det ovillkorligen för en och hvar — åtminstone har så varit fallet med mig — framstå såsom en oafvislig plikt att söka så mycket som möjligt, i stället för att lägga hinder i vägen för nationens kapitaltillväxt, vidtaga sådana åtgärder, som befrämja den i möjligaste mån. Att tillväxten af nationens kapital är en sak, som ingalunda är i främsta rummet viktig för

dem, som inneha detta kapital, utan att den först och främst är viktig för utvecklingen af landets naturliga tillgångar för beredande af arbete och för framgång för vårt land, det torde vara så pass tydligt och klart, att jag hoppas, att därvidlag ingen missförstår mig.

Hvad nu en högre arfsskatt beträffar, är det uppenbart, att den kan vara mycket olika lätt att bära, och den kan också ha olika verkningar. Den är lätt att bära och lätt att utgöra i samma mån som de tillgångar, af hvilka den skall utgöras, till sin natur äro så lika som möjligt den art af tillgång, uti hvilken skatten skall utgöras, d. v. s. bestå i kontanta tillgångar och med dem likställda, såsom obligationer, som kunna utan vidare förvandlas i penningar utan kursförlust, depositionsbevis och vidare sådant. Det går ganska lätt, när arfvet består af tillräcklig myckenhet sådant, hvarmed skatten kan utgöras, utan att det för innehafvaren spelar någon egentlig roll. Med aktier är det naturligtvis redan svårare. Hur många bon tro herrarne då egentligen ha sina tillgångar så placerade, att de vid ett sådant här tillfälle helt lätt kunna öfverflyttas till reda penningar utan några afsevärda förluster? Jag tror icke att de äro så synnerligen många. Det må i alla fall vara med den saken hur det vill, så är det tydligt, att äfven på det sättet undandrages från den allmänna rörelsen, från näringsverksamheten, i viss mån kapital och drages in i stället till staten, äfven när tillgångarna äro placerade på det sättet. Men detta blir ju tydligare ändå, för den händelse förmögenheten icke består af sådana tillgångar, som jag nyss nämnde, utan hufvudsakligen ligger i ett stort jordbruk eller en stor industriell eller annan affärsrörelse, båda måhända ganska högt skuldsatta, högt belånade, men i alla fall uppgående till sådant värde, att enligt bouppteckningen öfverskottet uppgår till ett ganska afsevärdt belopp. Emellertid, att ur en sådan egendom, ur en sådan tillgång, draga ut en allt för stor summa i arfsskatt på en gång, det är gifvetvis förenadt icke allenast med en synnerligen stor svårighet, utan kan också i många fall vara förenadt med en ganska stor risk, och en risk af den beskaffenhet, att det allmänna blir därpå lidande. Det betyder naturligtvis för den, som skall komma ut med denna högre arfsskatt, att han måste göra det antingen på det sätt, att han för densamma skuldsätter sig, eller också måste han göra på det sättet, att han för densammas gäldande använder sådana tillgångar, som eljest skulle ha användts på annat sätt, såsom i främsta rummet till en intensivare skötsel af det stora jordbruket, till utgifter för uppdrifvandet af den stora affären, till förbättringar, som kunde göras, men som få anstå, till utvidgningar, som kunde ha medfört ett gagn, som ingalunda inskränker sig till det personliga, men som få uppskjutas i afvaktan på bättre tider, om dessa öfver hufvud taget komma. Nu är det ju klart, att, genom en fördelning af arfsskattens erläggande under en längre tid, äfven en

*Ang. ändrad
lydelse af 3,
8, 41 och 58
§§ af förord-
ningen den 18
september
1908 angä-
ende stämpel-
afgiften.
(Förts.)*

Ang. ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften.
(Forts.)

mycket hög sådan på det sättet blir lindrigare, men verkningarna komma i alla händelser icke att helt borttagas. Det kommer alltid att stå fast detta, att från näringslivets område äro dragna medel in till statskassan, hvilka icke längre äro för näringslivets funktioner tillgängliga på samma sätt, som de eljest skulle ha varit. Nu säger man, att vi då skola fondera denna högre arfsskatt, vi skola draga in den till statskassan visserligen, men skola icke använda den till statens löpande utgifter, utan vi skola fondera den, och det är väl meningen, att den på ett eller annat sätt åter skulle komma näringslivet till godo. Ja, för det första vill jag säga, att i allmänhet brukar man ju icke bilda fonder af skattemedel med mindre än det är meningen, att man på det sättet skall öfver en längre tid af år fördela löpande utgifter för att slippa få dem på en gång att drabba budgeten. Men detta slags fondering är ju i själfva verket icke någon fondering, det är ju att betala löpande utgifter, fast det sker på annat sätt än hvad man i vanliga fall därmed afser. Dessa medel blifva dock i alla händelser icke tillgängliga på samma sätt, på långa vägar när, som de skulle ha blifvit, om de icke blifvit uttagna från dem, som äro med näringslivet sysselsatta.

Men så säges å andra sidan, att vi skola betala vår skuld till utlandet med det kapital, som vi taga ifrån de arfsskattskuldige. Ja, om man tar en alltför hög arfsskatt, tager man verkligen på samma gång ett mer eller mindre djupt grepp i kapitalet. Men blir det då verkligen bättre? Blir landets ställning gentemot utlandet bättre, om jag använder detta kapital för att därmed betala en kapitalskuld till utlandet? Min ställning såsom enskild person — och på samma sätt måste det väl förhålla sig med riket i dess helhet — kan väl aldrig blifva bättre, om jag tager ur den ena fickan och lägger i den andra eller om jag gör en förflyttning af mina kapitaltillgångar på det sätt, att jag betalar en kapitalskuld till en fordringsägare genom att låna samma belopp af en annan, ty detta skulle ju strängt taget blifva följen. Endast för den händelse, att om staten kan amortera sin skuld med inbesparade öfverskott, vinstmedel, förbättras ställningen. Det är därför, som man tager upp amorteringslån för att med inbesparade öfverskott betala kapitalskulden. Men om jag med ett kapital betalar en kapitalskuld, förbättrar jag icke det allra ringaste min ställning, och så länge staten är i den situationen, att den måste låna penningar utifrån, är det tydligt och klart, att någon ändring härvidlag icke inträder genom en dylik användning af arfsskatten. Hvad som står fast är, att om arfsskatten toges till alltför högt, undandragas arfsskattemedlen den allmänna rörelsen; detta är ju alldeles tydligt.

Det förvånar mig icke alls, att herrar socialdemokrater här framställt det förslag, som de nu kommit med. Det är äfven ur

nationalekonomisk synpunkt det, från deras sida sedt, riktiga tillvägagåendet, och det står i fullkomlig samklang och öfverensstämmelse med den uppfattning af statslivets funktioner och dess sammans anordnande på förståndigaste sätt, som på detta håll gör sig gällande. Det har också fått ett alldeles riktigt och adekvat uttryck i den motion, som herr Branting väckt i denna fråga. Man märker där lejonklon, som skymtar fram; för närvarande är den icke utskjuten, men den finnes där och den annonseras, ty på sidan 3 i denna herr Brantings motion heter det: »Vid detta tillfälle kan det emellertid tydligen icke tjäna mycket till att gå frågan om arfsskatten mera principiellt in på lifvet. Hithörande ändringar i ärfdabalken må anbefallas till lagberedningens uppmärksamhet.» Jag förmodar, att det är meningen, att rätten till arf skall, om icke för alla, så dock för de flesta, helt och hållet upphöra och för de andra i väsentlig mån inskränkas, eftersom detta skall ske på lagstiftningens väg och det icke kan ske tillräckligt på bouppteckningsbeskattningens väg. Detta senare vore ju tillräckligt, för den händelse det vore meningen att hårdare skattelägga arfslotterna, men när det talas om lagstiftningens väg, är det fråga om att taga bort all arfsrätt. »Och hvad beträffar» — heter det vidare i nämnda motion — »en mera vidtgående omläggning af arfsskattens progressionsskalor, saknas för en sådan ännu det underlag, som först skapas genom att med demokratiens framryckning de samhällslager, som uppbära intet eller blott obetydligt i arf, vinna en afgörande maktställning i vårt svenska samhälle.» Det är ju alldeles tydligt, att man med en sådan uppfattning icke ser den allra ringaste fara i, att arfsskatten sättes snart sagdt till hvilka belopp som helst, utan man finner däri tvärtom ett stöd för sin förhoppning om ett kommande tusenårigt rike.

Men jag tror likvisst, att det för oss alla andra, som ännu icke hunnit så långt, att vi ha kunnat riktigt tillgodogöra oss en sådan uppfattning, och som ännu ha den meningen, att näringslivet och dess funktioner bäst främjas och handhafvas genom den enskilde och genom den enskildes initiativ och verksamhet, för alla dessa, tror jag, att det bör stå tämligen klart, att det icke är lyckligt för ett samhälle, att medlen för ombesörjandet af näringslivets funktioner alltför mycket kringkåras. Man skulle ju äfven kunna tänka sig, att någon på den sidan funne en annan utväg än antingen den, att staten skall taga alltihopa och sköta det ensam, eller att staten icke skall taga mera, än att vederbörande arftagare skall på egen hand kunna föra fram näringslivets intressen. Man kan tänka sig en medelväg mellan båda dessa sätt, men den medelvägen skulle i så fall, såvidt jag förstår, endast komma att leda till den situationen, att statsverket ginge med såsom medarfvinge i de olika behållningarna, sålunda att statsverket icke påyrkade, att dess andel skulle få tagas ut på annat

Ang. ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelavgiften.
(Forts.)

Ang. ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften.
(Forts.)

och bättre sätt och med större förmån än de öfriga arfvingarnas. På det sättet skulle man låta statens andel stå inne, och staten och de öfriga arfvingarna skulle sköta det hela såsom goda kompanjoner. Detta skulle i viss mån undanröja de nationalekonomiska farhågorna för att ur rörelsen, ur jordbruket skulle dragas ett alltför stort rörelsekapital. Detta är emellertid en utväg, som jag för min del icke på ringaste sätt anser innebära några fördelar vare sig för staten eller, och det ännu mindre, för den enskilde eller, allra minst, för näringslivet. Jag torde icke behöfva närmare utveckla, hvilka situationer, som i så fall mången gång skulle komma att inträffa, och huru omöjligt och svårt det skulle vara att handhafva något dylikt.

Om man således måste taga afstånd från en sådan uppfattning, alldeles såsom man redan gjort i fråga om den socialistiska uppfattningen, återstår intet annat, än att man tager ut arfsskatt, och den skall man då taga ut i så hög grad, som det gärna kan låta sig göra. Man måste emellertid begränsa den, framför allt af de nationalekonomiska hänsynen till landets rörelse, näringsverksamhet och näringslif. Jag tror, att man därvidlag bäst af allt sörjer för möjligheten af att denna inkomstkälla likaväl som statens öfriga inkomstkällor gifver ett rikligare flöde i samma mån, som man söker befrämja näringslivets intensitet, söker göra det möjligt för näringslivet att höja och utveckla sig så kraftigt, som öfver hufvud taget är möjligt. På samma gång blir ju den inkomstkälla, som staten har uti arfsskatten, allt rikare i och för sig, och har man någon gång i en aflägsen framtid — hvilken jag hoppas icke må vara alltför långt aflägsen — kommit därhän, att vi här hos oss i likhet med andra rikare länder ha inom landet ett öfverskott af kapital, som icke behöfver användas för höjande af landets näringslif, ja, då, men först då kan det blifva tal om att höja skattesatserna i detta fall.

Nu är jag öfvertygad om, att litet hvar af herrarna här ha, medan jag talat, tänkt som så: Ja, detta är ju kanske icke så orätt, det är tvärtom ganska sant, ja, så enkelt och sant, att vi kunna vara med om det allesamman eller åtminstone de allra flesta af oss. Ingen bland oss har ju heller föreslagit något annat än hvad som står i full öfverensstämmelse med de synpunkter, som här utvecklats. Jag är alldeles öfvertygad om, att den förste ärade talaren har den uppfattningen, och att äfven den andre ärade talaren hyser samma åsikt i denna sak. Huru skall man då komma till rätta med hvad som i detta fall kan vara rimligt och skäligt? Friherre Bonde säger här i sin reservation: »Det kan likväl ej förnekas, att den gräns för progressionen, som bör sättas, alltid måste blifva i viss mån godtycklig och beroende på olika uppfattningar, hvarom också vittna de olika förslag, som i motionsväg därom blifvit framställda.» Ja, det skall jag verkligen vara den

förste att erkänna, att nog äro uppfattningarna härvidlag olika, och det icke blott hos olika personer, utan, såsom det tyckes, äfven hos samma personer vid olika tidpunkt. Den 1 februari 1910 afgaf herr Ollas Ericsson en motion, hvori det bland annat heter: »Omläggningen af skatteskalorna i den föreslagna arfsskatten är dock så afsevärd, att denna skatt därmed beräknats skola lämna omkring 3,000,000 kronor mera än för närvarande, eller i det närmaste dubbelt mot nu. Det kan således icke förnekas, att *Kungl. Maj:t härvidlag föreslagit Riksdagen att taga ett synnerligen djupt grepp i de hopsparade tillgångar, arflåtarna lämna efter sig*; —» Den 9 februari detta år aflämnades här en motion af herr Kobb, i hvilken motion vi läsa följande: »Förslaget innebär väsentligen en höjning af de procenttal, enligt hvilka skatten dels på grund af släktskapen med den aflidne, dels på grund af arfslottens storlek skall utgå. Det synes oss emellertid, som framför allt i detta senare hänseende *man utan fara skulle kunna gå längre än hvad Kungl. Maj:t föreslagit* och härigenom bereda staten en ej obetydligt större inkomst.» Om vi se på de namn, med hvilka dessa båda motioner äro undertecknade, så återfinna vi namnen på sex af kammarens ledamöter under båda motionerna. Uppfattningen har således på ungefär en veckas tid åtskilligt ändrats. I det ena fallet tycker man, att man tager ett synnerligen djupt grepp i tillgångarna, och i andra fallet anser man, att man kan gå betydligt högre, till och med så högt som dubbelt mot hvad som i det ursprungliga förslaget ansetts lämpligt.

Hvad herr K. G. Karlssons m. fl. reservation beträffar, så säga dessa reservanter, att det är ingen fara härvidlag. Vi kunna ta en miljon till. Inom parentes vill jag nämna, att jag låtit kontrollräkna reservanternas beräkningar och funnit, att ökningen enligt deras förslag skulle komma att uppgå till 1,200,000 kronor, hvilket således skulle tilläggas till det enligt Kungl. Maj:ts förslag beräknade nettot af cirka 2,700,000 kronor. Ökningen är således ungefär 45 %, och den synes mig vara ganska betydlig. En annan jämförelsepunkt, som kanske också har sitt intresse är, att enligt den uträkning, som herr Branting bifogat sin motion, skulle stegringen enligt hans förslag uppgå till 1,434,000 kronor mot, som sagdt, enligt reservanternas förslag 1,200,000 kronor.

Då är det att väl märka, att i de 1,434,000 kronorna ingå c:a 50,000 kronor, som blifvit af utskottet på grund af herr Ollas Ericssons motion afprutade, och hvilka ej heller ingå i de 1,200,000 kronorna. Skillnaden mellan herr K. G. Karlssons förslag och herr Brantings motion är sålunda ingalunda 200,000 kronor.

Det är sålunda ganska skiftande uppfattningar, om hvad som kan vara lämpligt och rimligt att göra i det här fallet. Detta belopp, som ju i och för sig, såsom jag gärna erkänner, ej ser ut att vara så synnerligen högt, 1,200,000 kronor, det bevisar dock,

Ang. ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften.
(Forts.)

Ang. ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelavgiften.
(Forts.)

att vår kapitaltillgång är ganska liten, då en fördubbling af maximaltillsatsen i de två klasser, där det egentligen betyder något, icke är af större betydelse, icke har någon större effekt med sig än detta, och det visar ju, att vi behöfva väl se till, att vi icke minska det kapital, som är tillgängligt för näringslivet, i vidare mån, än som kan vara absolut nödvändigt. Om det för resten nu gör 1,200,000, så gör det naturligtvis mera, i den mån kapitaltillväxten ökas, och kommer sålunda att utöfva ändå större inflytande längre fram.

Men har man då ingen ledning alls för sitt omdöme om hvad som i det här fallet kan vara riktigt och rätt att göra, hvilket val man skall träffa mellan de olika förslagen? Ja, det är naturligtvis synnerligen svårt för att ej säga omöjligt att finna den absoluta gränsen, där man kan säga: Hitintill kunna vi gå, men ej längre, utan att risk uppstår. — Detta erkänner jag mycket gärna, men för det första måste det väl ändå erkännas, att den risken blir mindre, ju kortare steg, man tar. Sålunda, redan däri har man en garanti, under förutsättning, att steget i alla fall är sådant, att man ej kan säga det vara för det ändamål, för hvilket det tages, alltför kort. Och att icke det af Kungl. Maj:t föreslagna steget är alltför kort, har erkänts från alla håll.

Men man har en annan ledning, som väl också bör spela, synes mig, en synnerligen stor, för att icke säga afgörande roll, och det är jämförelsen med förhållandena i andra länder. Det är nu en jämförelse, som har sina vanskligheter att göra, därför att lagstiftningen på detta område är ju så oerhördt skiftande inom de olika länderna. I somliga länder finnes kvarlåtenskapsskatt i andra arfsskatt, i åter andra såväl kvarlåtenskapsskatt som arfsskatt; det varierar i tusentals olika former. Det är således alldeles omöjligt att kunna göra någon genomgående jämförande undersökning af hithörande förhållanden i de olika länderna; men det låter sig dock göra på ett sätt, om man nämligen går ut därför, att man fäster sig uteslutande vid förhållandena med bröstarfvingar. De utgöra ju, såsom erkännas måste, den viktigaste kategorien, liksom också arfsskatten från dem inbringa det mesta.

Håller man sig således uteslutande till frågan om bröstarfvingar och i det fallet, att det icke är arfsskatt, utan kvarlåtenskapsskatt — d. v. s. det fallet, att skatt ej utgår på de skilda arfslotterna, utan på den samlade *kvarlåtenskapen* — förutsätter tillvaron af en enda bröstarfvinge, som ärfrver det hela och ensam erlägger skatten, har man ju fått en jämförelsepunkt, som åtminstone låter tala om sig. Jag har gått så till väga, och med ledning däraf har jag gjort en undersökning med stöd af den bilaga, som var vidfogad den proposition om kvarlåtenskapsskatt, hvilken på hösten 1908 förelades tyska riksdagen. Där förekomma uppgifter öfver 83 staters förhållanden med afseende å arfsskatt och kvar-

låtenkapsskatt. Det är, som sagdt, 83 stater, hvarvid som stat räknats dels hvarje särskild stat i den nordamerikanska unionen och dels hvarje kanton i Schweiz, där man inom de olika kantonerna har särskilda bestämmelser med afseende å arfsskatten.

Denna undersökning ger vid handen, att skattefrihet för bröstarfvingar förekommer i icke mindre än 39 stater, under det att skatt där utgår af andra kategorier arftagare; att skatten för bröstarfvingar utgår med ett maximum under 4 % i 36 stater; att skattemaximum är 4 % — hvilket inträder vid belopp öfver 900,000 mark — i två stater, nämligen Lübeck och Hamburg; att maximum ligger mellan 4 och 5 % i Frankrike, där progressionsskalan är ungefär som i den svenska inkomstskatten, och där den går upp till 5 % för belopp öfver 50 millioner francs — inom parentes kan jag nämna, att just i dagarna i den franska deputeradekammaren antagits ett förslag, som har 6½ % vid 50 millioner francs — samt att vid ett belopp, motsvarande en million kronor, hvilket är det enda, som för oss är af intresse, arfsskatten i Frankrike för bröstarfvingar stannar vid 2½ % för närvarande och enligt det nya förslaget vid 3,8 %, sålunda lägre än Kungl. Maj:ts förslag. Ett maximum af 5 % förekommer i tre stater, nämligen Minnesota och Utah i Nordamerika samt Japan. Sedan hafva vi ett maximum öfver 5 % — här är jag dock litet oviss — dels i Nederländerna och dels i England och Finland. I Nederländerna har man en arfsskatt på 1 % samt, för fast egendom, därutöfver en öfvergångsavgift på 6 %, beträffande hvilken jag likväl icke är säker, huruvida den ej motsvarar vår lagfart, men jag har för fullständighetens skull tagit upp den, hvarigenom maximum för fast egendom inklusive lagfart uppgår till 7 %. För lösegendom är högsta öfvergångsavgiften endast 1¼ %. I England är maximum 15 %, såsom herrarna för resten sett af propositionen, men först vid 3,000,000 pund, d. v. s. 54,000,000 kronor. Vid 1,000,000 kronor är det för närvarande 5 %. Hvad slutligen angår Finland — detta land har icke upptagits i den tyska redogörelsen — uppgår maximum där till 6,6 % vid 1,000,000 finska mark, dock så, att, där make efterlever, det nedsättes till hälften. Således se vi, att vid en million kronor, det tal, som för oss är af särskildt intresse, det endast är fem stater, utom Nederländerna, som hafva högre maximum än 4 %, och det är Minnesota, Utah, Japan, England samt Finland, om man nu vill taga detta senare land med.

Bland dessa länder är det ju England, som för oss har det största intresset. Det framhålles ju alltid såsom ett exempel för, hur vi skola sköta oss här i landet. Ja, vore det så lyckligt, att vi i allo vore som England, då kunde vi ju i många hänseenden sköta oss som det landet; men det är tyvärr långt ifrån det. — Hvad nu särskildt arfsskatten i England beträffar, så vill jag erinra om, att den därstädes har mer än 200-åriga anor. Den in-

Ang. ändrad lydelse af 3 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelavgiften.
(Forts.)

Ang. ändrad lydelse af 3, 8, 41, och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelavgiften.
(Forts.)

fördes 1694 och har sedan helt sakta gått uppåt. Arfsskatten har under olika perioder varit olika för lös och för fast egendom. Vid sidan af arfsskatten har därjämte förekommit kvarlåtenskapsskatt, äfven denna tidvis olika för fast och för lös egendom. Med hänsyn härtill och då kvarlåtenskapsskatten, i händelse af allenast 1 bröstarfvinge, verkar som arfsskatt, har jag, under antagande, att hälften af arvet utgjorts af fast och hälften af lös egendom, uppgjort en jämförelse öfver den engelska arfsskattesatsens storlek under skilda år. Denna jämförelse visar, att arfsskatten, vid en million kronor och under förutsättning, såsom sagdt, af allenast 1 bröstarfvinge, utgjort under tiden före år 1853 $1\frac{1}{2}\%$, under åren 1853—1880 2% , under år 1881 $2\frac{1}{4}\%$, under åren 1882—1888 $2\frac{1}{2}\%$, under åren 1889—1894 $3\frac{1}{2}\%$, samt från och med år 1895 till nu 5% . Denna skattesats vill den engelske finansministern nu höja till 8% för ifrågavarande arfsbelopp.

Af denna redogörelse finna herrarna i alla fall, att det icke skulle vara mer än 4 stater af dessa 83, som vi skulle komma att ligga efter, om vi nu stanna vid Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror, att allt pekar på, att man icke nu i ett tag bör gå längre, och att man icke bör tänka sig möjligheten af att kunna gå längre, innan förhållandena här i vårt land blifvit vida mer likartade med förhållandena i de länder, där man hittills ansett sig kunna gå längre eller där förslag därom för närvarande föreligger. Jag vågar ytterligare påstå, att det icke finnes ett enda land, där på en gång ett större steg tagits än det, som Kungl. Maj:t nu föreslagit. Det har ju också från alla håll erkänts, att detta är ett stort, ett afsevärdt steg: skall det då icke vara riktigt att stanna vid det steget; skall det icke vara riktigt att äfven nu låta de egenskaper komma till heders, hvilka hittills varit en prydnad för den svenska Riksdagen, nämligen försiktighet och betänksamhet på samma gång som djärfhet och beslutsamhet i framstegen! För min del kan jag icke finna, att ur synpunkten af det helas väl någon annan synvinkel kan i detta fall komma till användning; och jag vågar därför hoppas, att Riksdagen skall bifalla Kungl. Maj:ts förslag, med af bevillningsutskottet däri gjorda ändringar.

Som flera talare voro anmälda och tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af förevarande betänkande till kl. 7 e. m., då enligt utfärdadt anslag detta sammanträde komme att fortsättas.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4.43 e. m.

In fidem
Per Cronvall.